

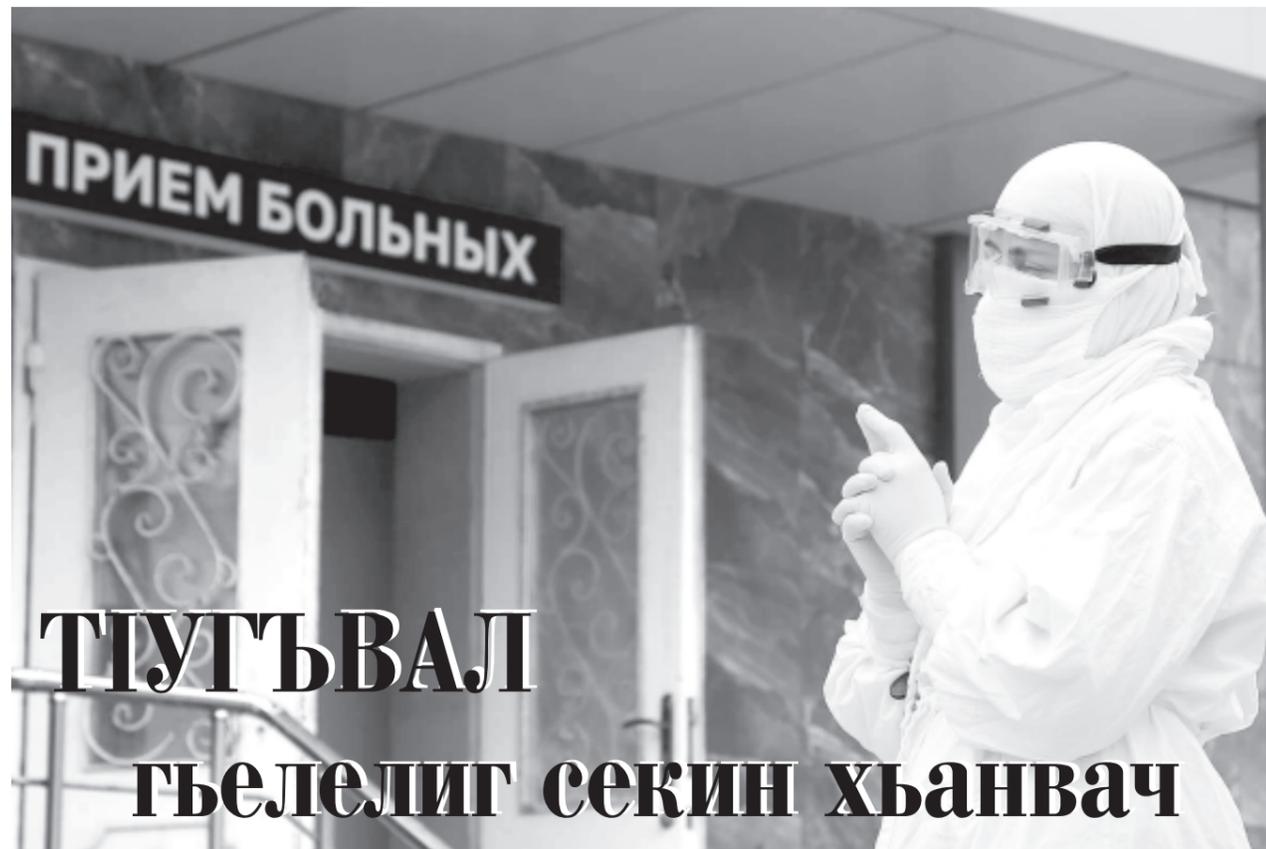
ЛЕЗГИ Газет

**Жуван Ватан, ватанэглияр,
дидед ч'ал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 43 (10948) хемис 22–октябрь, 2020–йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

ТЛУГЪВАЛ ГЪЕЛЕЛИГ СЕКИН ХЪАНВАЧ

20-октябрдиз Дагъустан Республикадин Къилин везифар вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликова региондин мулкунал коронавирусдин цийи инфекция гъунин ва чукурин вилик пад къунин рекъай Оперативный штабдин заседание видеоконференциядин алакьадин къайдада къиле тухвана. Адахъ галаз муниципальный тешкилатрин къилер ва талукъ тир ведомствойрин руководителар алакьада гъатна. Идан гъакъиндай “Лезги газетдиз” РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядин пресс-къуллугъди хабар гана.

Заседание ачухай С.Меликова къейд авурвал, азардихъ галаз женг чугунин барадай къватнавай тежрибади агъалийризи медицинадин рекъай виликандалай гзаф нетижалудаказ куьмек гудай ва вилик акъваззавай четинвилерай экъечдай мумкинвал гузва.

“85 региондин жергеда республика, коронавирусдин азар акатунал гьалтайла, 23-чкадал ала. Ида Дагъустанда гьалар беьем къызгъинбур ва муракаббур ятлани, гьукумдин органрин чалишмишвилерин нетижада гуьзчивилик квайдан патяхъай лугъузва. Вири муниципалитетра сад хътин гьалар авач: алатай гьафтедин эхирра аваз хъайи гьалариз талукъ делилралди, 17 муниципалитетда тлугъвал акатнавайбурун къадар артух хъана, 14 муниципалитетда азар акатунин барадай гьалар пайгардик квач, 21 муниципалитетда чна и азар акатзавайбурун къадар авайдалай артух тежезвайди тестикъарзава”, - лагъана С.Меликова.

Региондин регъберди къейд авурвал, Оперативный штабдин махсус кьараралди агъалийриз инсанар гзаф къватл жезвай чкайра маскаяр алаз къекъуьн меслят къалурнавай: COVID-19 инфекция, сезонда грипп ва ОРВ акатзавайбурун къадар артух жезвай шартлара чкизвайвилехъ галаз алакьалу яз эцигзавай сергъатвилер къанунламышунин патяхъай фагъум-фикирдай вахт тлебидаказ алуькнава. Ида-лайни башкъа, республикадин Верховный суддин судебный коллегиядихъ ва прокуратурадихъ галаз меслятар авунин нетижайри къалурзавайвал, маскаяр алуькунин къайдадал амал тавунай агъалияр жавабдарвилизи чулгвадай мумкинвал гьелелиг авач. Ида зулунни хуьтлуьн девирда эпидемиологиядин жигъетдай гьалар пис хъунал гъун мумкин я”, - малумарна региондин регъберди.

Инсанрин саламатвал хуьн Сергей Меликова къилин везифа тирди къейдна. И мураддалди регионда гзаф инсанар санал къватл жезвай серенжемар къиле тухун сергъатламышун фикирдиз къачузва. Заседанидал республикадин къилин санитарный дуктур Николай Павловни рахана. Ада тлугъвалдин барадай республикада гъихътин гьалар аватла, адан вилик пад къунин къвалах гъикъван дережада идара ийиз жезватла, гъакни сергъатвилер эцигунин алава серенжемар кардик кутунин чарасузвал авани авачни, гьадан патяхъай лагъана.

Гъахъ-гъисаб ийизвай гьафтеда COVID-19 акатунин дуьшуьшар ахтармишдай вахтунда тайинарнавайвал, 30 процент дуьшуьшра инфекция мукъвакылияр, хизан себеб яз акатзава. И азар акатнавай 58,9 процент ксари чеб инсанар гзаф къадарра санал къватл жезвай чкайра хъайидакай - башсагълуьгвал гуз фейидакай, мехъеррин мярекатра иштирак авурдакай, алишвершидин центрайра, базарра, мисклинра хъайидакай лугъузва.

Николай Павлова къейд авурвал, Гумбет, Казбек, Къизилюрт, Къумторкъала, Мегъарамдуьруьн районра ва Хасавюрт, Къизилюрт шегъерра тлугъвалдин мукара дезинфекция тамам дережада къиле тухун тийизвайди къейдна.

Гьалар гуьзчивилик кутунин таъсирлу серенжемар къабулунин мураддалди Николай Павлова региондин нормативно-правовой актуни бинедаллаз жуван саламатвал хуьдай такъатар, маскаяр ишлемиш тавунай административный жигъетдай жавабдарвилизи чулгун теклифна.

Ада РД-дин мулкунал инсанар гзаф къватл жезвай общественный чкайра, общественный улакьра, гъа гъисабдай яз шегъердин патарив гвай чкайриз рейсер тамамарзавай поездра маскаяр алаз къекъуьнин къайда кардик кутун меслятна.

Роспотребнадзордин РД-да авай Управленидин руководителди хусиятдин вири жуьрейрин организайра ва идарайра работникри пакаман ахтармишун къиле тухунин, маскаяр алаз къекъуьнин, дезинфекция авунин къайдайрал амал авунин патяхъай къвалахдалди таъминарзавай ксаривай ийизвай истемешунар гужлу авун теклифна.

Николай Павлован гафаралди, 65 йис хъанвай ва идалай члехи яшара авай ксар чпи чеб масадбурухъ галаз алакьада гъатуникай хуьнин къайдадал амал авуниз талукъ кьарар къабулуниз талукъ меслядизни килигун герек я.

Ведомстводин регъбердин малуматдихъ яб акалайдакай гуьгъуьниз Сергей Меликова ганвай вири теклифар чарасузбур тирди къейдна. Идахъ галаз алакьалу яз региондин регъберди РД-дин Къилин ва Гьукуматдин Администрациядал а теклифар веревирд хуьвун, къанун-къайдадихъ галаз къунин барадай меслятар авун ва гъа идан бинедаллаз гьукуматдихъ галаз санал Указдин проект гъазурун теклифна.

Дагъустан Республикада азарханадиль кьережда стлалжемдик азарлу хъанвайбуруз ва коронавирусдин цийи инфекция акатнавайбуруз медицинадин рекъай

▶ 3

Нумрадай клела:

ЖЕМИЯТ

Надир ктабдиз экв акуна

Алимди алава хуьвурвал, чешмеда гъатнавай делилрин якъинвал алатай асиррин арабрин бязи кхъинрини тестикъарзава. Чешмеда Дагъустандиз Али ибн Абу Талиб атуникай, ада Миграгъ хуьруьн регъбер Самсамахъ галаз женгер тухуникай, и райондин Мискискарин хуьре ада ислам чукуруникай... ва ихътин маса делилрикай кхъенва.

▶ 2

ЖЕМИЯТ

Намусдин философия

Ярагъ Мегъамедан “Намусдин философияди” иман хуьн - им инсанвал хуьн тирди чирзава. Иманди лагъайтла, инсандивай вири терефра михъивал, дуьзвал, гъахълувал истемешзава.

▶ 4

ИРС

Етим Эминан “Весият”

Эхиримжи вахтарин ахтармишунри къалурзавайвал, Эмина и дуьнья турдалай къулухъ 140 йис алатнава. Акъван вахт алатнаватлани, лезгийрин рикл алай ширдикай чаз къени цийи, чун гъейранардай делилар чир жезва. Ингъе и мукъвара Гъалиб Садыкьидин архивдай чаз Етим Эминакай хабар авай вирибуруз чидай адан “Веси” тлвар алай ширдин цийи вариант жагъанва.

▶ 6

УЬМУЬР

Бейкарвал. Жергеяр къалин жезва

Эхъ, бейкарвал Дагъустанда гъаиша лап хци месляйрикай сад тир. Коронавирусдин тлугъвалдин шартлара малум тир себебрикди ам мадни къызгъин хъанва. Месэла къезиларун патал РД-дин гьукуматдин патай куьмек аватлани, къвалахдик квачирбурун къадар артух жезва. Меслядин гъакъиндай Ахъегъ районда гъихътин гьалар ава?

▶ 9

ИНСАНАР ВА КЪИСМЕТАР

Нетижаяр къуна

Энрик Муслимова республикадин конкурсда гъалибвал къазанмишай ва премийриз лайихлу хъайи республикадин милли газетрин журналистрив дипломар вахкана. Абурун арада “Лезги газетдин” сиясатдин отделдин редактор Нариман Ибрагъимовни авай.

▶ 10

ХАБАРАР

Москвада - “Лекия” туьквен

Гељежегда чаз лезгийрин тлуьнар машгъуриз кланзава. Лезгийрин афарар, цикленар брендриз элкьурдай фикир ава. Исятда чаз саки гъар са пиле эрменийрин лаваш, гуржийрин хачапури... акъазва. Амманча, лезгийри, вилайтда машгъур халкъ яз, чи милли ивирар раижзава.

▶ 12

Тугъвал гьелелиг секин хьанвач

1

ерилу куьмек гунин барадай къабулзавай серенжемрикай малумат РД-дин здравоохраненидин министр Жамалудин Гъажибрагъимова гана.

Адан гафаралди, къенин йикъалди азарханадилай къерехда стлалжемдик азарлу хьанвайбуруз ва COVID-19 акатнавайбуруз медицинадин рекъай куьмек гун патал медицинадин 51 организацияда 3226 койка эцигнава. Абурукайни 1518 койка кислороддик кутаз жедайвал тадаракламиш-

нава. Чи республикада кислораддик кутазвай 2689 койка, ИВЛ-дин аппарат кутазвай 1044 койка тадаракламишнава, кислораддин 1800 концентратор кардик кутунва.

Жамалудин Гъажибрагъимова хабар гайивал, алай вахтунда 809 койка азад я.

Идалай гъейри, дарманар маса къачун патал 71 миллион манатдин такъатар ва къилдин ксар хатасуз ийидай шейэр маса къачун патал 300 миллион манатдилай виниз такъатар къватнава.

Мадни гегенш делилар Дагъустандин Къилин сайтдай къачуз жеда.

Къвалахдалди таъминарна

Алай йисуз “Земский доктор” ва “Земский фельдшер” госуларстводин программдин сергъятра аваз республикадин районрин сагъар хъийидай ва азаррин вилик пад къадай идарайра (ЛПУ), духтурвилини амбулаторийра ва фельдшервилини акушервилини пунктра (ФАП) 102 духтур ва 4 фельдшер къвалахдалди таъминарнава. Идан гъакъиндай “Лезги газетдиз” РД-дин здравоохраненидин министерстводин пресс-къуллугъди хабар гана.

“Республикада программа уьмуьрдиз кечирмишунин къвалах давам жезва. Министрстводи чехи ва юкъван звенодин мад са шумуд 10 медработник къвалахдалди таъминарнада. Къвалахдалди таъминарнавай пешекарри гъар сада са сеферда гузвай са миллион (духтурри) ва 500 агъзур (фельд-

шерри) манат къачуна. Четин шартлар авай хуьрерин пунктра къвалахиз разивал гайи медикири талукъ тирвал са сеферда гузвай гзаф къадардин - 1,5 миллион ва 750 агъзур манат къачузва. Программдин шартлар асаслу яз абур хуьре вад йисуз къвалахуниз мажбур я”, - лугъузва малуматда.

Рикел хкин хьи, алай йисуз “Земский доктор” программдилай яшарин сергъятламишунар алуднава. Гила адан иштиракчяр 50 ва адалай гзаф яшар хьанвай пешекарарни жеда. Программа кардик квай вахтунда Дагъустанда 1400 медработник къвалахдалди таъминарна. Алатай йисуз хуьре къвалахун патал 234 пешекар рекъе туна.

Программада иштиракиз кланзавайбур патал лазим тир вири малуматар региондин здравоохраненидин министерстводин официальный “Къвалах” сайтда ава.

6,4 миллион манат харжда

“Чкадин къил кутунар” проектдин сергъятра аваз республикадин меркездин Ленинский комсомолдин паркуна, 6,4 миллион манат харжна, аялар къугъвадай майдан туькьурда. Идан гъакъиндай “Лезги газетдиз” РД-дин экономикадин ва мулкар вилик тухунин министрстводин пресс-къуллугъди хабар гана.

“Дагъустандин экономика вилик тухунин министрстводин конкурсдин бинедаллаз хъягъун къиле тухвана. Адан нетижайрал асаслу яз “къил кутунар” уьмуьрдиз кечирмишун патал субсидия гуни гъакъиндай къарар къабулна”, - хабар гузва малуматда.

Аялар къугъвадай майдандал хейлин къвалахар къиле тухун планламишнава: пару эцигда, чил асфальтдалдини бетондалди ва резиндалди къевирда, къежел пад ишигъламишда, гъакни ана аялар авахъдай гъевчи клунтлар, перпилагар ва маса шейэр эцигда. Идалайни гъейри, тадаракар хуьн ва яшайишдин игътияжар патал администрациядин дараматни капиталнидаказ ремонтда.

Санлай къачурла, и къвалахар къиле тухун патал 6,4 миллион манат чара ийида: и къадардикай 4,7 миллион - республикадин бюджетдин такъатрай, 800 агъзур манат - Махачкъала шегъердин муниципальный бюджетдай, 970 манатни - меценатрин такъатрай.

Игит рикел хкана

Жемиля БАГЪИШЕВА (РИЗАЕВА)

17-октябрдиз Дербент райондин Белиж поселокда Советрин Союздин Игит Абас Исрафилован тварунихъ галай школа-гимназияда игит рикел хкунин (60 йис) мярекат къиле фена. Ана Сулейман - Стальский райондин “афганвийрин” ветеранрин союздин председател Ислеман Ризаева, адан заместитель Казбек Манатова, “афгандин” женгерин иштиракчи Гъасан Гъажимирзоева иштиракна.

Мугъманри Игитдин гымбетдал школьникрихъ галаз санал цуьквер эцигна ва шиклар яна. Гугъуьнлай школа-гимназиядин залда Абас Исрафилован талукъарнавай кинофильм къалурна. Мярекатдин эхирдай гимназиядин директорди Игитдин 60 йисан юбилейдиз талукъ мярекатда иштираккай виридаз сагърай лагъана.

Надир ктабдиз экв акуна

Лезги ФЕТГЪУЬЛАГЪ

15-октябрдиз Махачкалада авай “Россия - зи тарих” тарихдин паркунин чехи залда “Мискискарин тарих” (“Тарих Мискинджа”) ктаб райжуниз талукъарнавай мярекат къиле фена. Адак къил кутурди ва ам къилени тухвайди “Дербент” фондунин векил, “Дербент” РИА-дин къилин редактордин заместитель Амил Саркаров я.

Ктаб жемият ва меденият вилик тухунин “Дербент” фондунин къаюмвлик кваз гъазурна ва Ибн Синан тварунихъ галай фондунин куьмекдалди Москвада “Садра” чапханада 500 экзemplардикай ибарат яз и мукъвара акъатна.

Мярекатда РД-дин милли сиясатдин ва динрин крарин рекъай министр Энрик Муслимова, РД-дин Халкъдин Собранидин депутат тир Сейфулагъ Исаковани Фирудин Ражабова, Дербент шегъердин къил Хизри Абакарова, Докъузпара райондин къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Агъмед Агъмедова, хейлин алимри, Мискискарин хуьруьн агъалийри, муаллимри, студентри, тарихдал рикл алайбуру иштиракна.

2009-йисуз Докъузпара райондин Мискискарин хуьряй жагъай, араб члалал къхьанвай гъилин хатларин дафтарда къалурнавай тарихдин делилар таржума авуна, илимдин къейдералди абуруз къимет гана, ихътин надир ктаб арадал гъанвай алимрикай сад алай вахтунда чи арада амачир машгур тарихчи, арабист Амри Шихсаидов я. Ктабдин винел тарихдин илимрин докторар тир Замир Закарияевани Амир Наврузова зегъмет члугуна. А члавуз ахтармишунрал машгур тарихчийри сифте яз жагъай гъилин хатларин чешмедиз шартуналди “Тарих Мискинджа” твар гана.

Рикел хкин, илимдин къейдерни галаз ктаб акъатдалди вилик гъилин хатларин чешмедикай алим З.Закарияеван гегенш макъала алай йисуз “Лезги газетдин” са шумуд нумрада (27-30-нумраяр) галаз-галаз чапна.

Къват хьанвайбуруз ктабдикай гегенш ва итижлу ихтилат ам туькьурайбурукай сад тир профессор Замир Закарияева авуна. Алимди къейд авурвал, икъван члавалди малум тир Дагъустандин тарихдин чешмейра дуьшуьш тежезвай надир делилар гъатнавайвилляй ктабдин гъилин хатларин паюнихъ илимдин жигъетдай еке метлеб ва къимет ава.

З.Закарияева къейд авурвал, жагъанвай гъилин хатларин дафтар тарихдин къиметлу чешме ва Дагъустандин халкъарин медениятдин къхьинрин важиблу памятник я. Ктабдин къиметлувиликани надирвилляй адан “Гъахуьн” паюна гегеншдиз къхьенва.

Ктабдин къетленвилляй чпин фикирар лагъайбурун жергеда министр Энрик Муслимов ва хейлин масабур авай.

Гугъуьнлай З.Закарияева тарихчийрин, студентрин суалриз маналу жавабарни гана. Къилди къачуртла, залда ацукънавайбурукай сада и ктабда гъатнавай тарихдин делилрикай гележегда мектебар, вузар патал акъуддай Дагъустандин тарихдиз талукъ учебникара вуч гъатун мумкин я лагъана хабар къуна.

З.Закарияева жаваб гайивал, Абу Муслиман походрикай и ктабда гъатнавай цийи маршрут маса чешмейра авачир, гила дуьздал акъатнавай делил я. Гъа ихътин алаваря, цийивилер учебникрик ахтануниз лайихлу я.

Алимди алава хуьвурвал, чешмеда гъатнавай делилрин къхьинвал алатай асиррин арабрин бязи къхьинрин тестикъарзава. Чешмеда Дагъустандиз Али ибн Абу Талиб атуникай, ада Миграгъ хуьруьн

регъбер Самсамахъ галаз женгер тухуникай, и райондин Мискискарин хуьре ада ислам чуькьуруникай, Дагъустанда Абу Муслима ислам чуькьурунин макъсаддалди къиле тухвай къвалахрикай ва ихътин маса делилрикай къхьенва. Чешмеда гъатнавай делилри къалурзавайвал, сифтедай Миграгърин хуьр квачиз, Абу Муслима а дередин вири хуьрер муьтлугъ хъана.

Къхьинар авур касди чешмедал вичин твар къалурнавач. З.Закарияеван фикирдалди, автор савадлу, тарихдикай, ширатдикай, Дагъустандин чкайрин тварарикай хабар авай инсан я.

Итижлу делилралди девлетлу цийи ктаб авторри тарих, ислам ахтармишзавай пешекарризни, гъакл къелдайбурун гегенш къатаризни теклифзава.

Мискискарин хуьруьн администрациядин къил Рузмеддин Къенберов къиле аваз атанвай дестеди авторриз ктаб тебрикайдалай къулухъ абурув къиметлу савкъатарни вахкана. Абурулай гъейри, Р.Къенберова хуьруьн са куче Амри Шихсаидован тварунихъ ягъун хиве къуна. Малум тирвал, и ктаб машгур тарихчи, востоковед, арабист Амри Шихсаидован иштираквал аваз акъатнавай илимдин эхиримжи къвалах я.

Эхирдай Амил Саркарова цийи ктаб хейлин иштиракчийриз пишкешна.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делилралди, 21-октябрдиз Дагъустанда коронавирус акаатайбурун къадар 15 200-дав агакънавай. Эхиримжи юкъуз коронавирус акаатай 85 кас дуьзда ал акъудна.

Гъа са вахтунда духтуррилай начагъ хъайи 13 450 кас сагъар хъийиз алакънава. Санлай къачурла, республикада 648 607 кас ахтармишнава. 3 696 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), къвалера ава. Дагъустанда коронавирусдик 730 (эхиримжи юкъуз - 6) кас къена.

ООН-дин - 75 йис

Нариман ИБРАГЪИМОВ

1939-ЙИСАН сентябрдиз Гитлер кыле авай фашистрин Германияди ва адаз майилвалзавай уьлквейрин иштираквални аваз дуньядин квед лагай дяведик цай кутунай. 1941-йисан июндиз тубтунихъ кван яракламыш хъанвай нацистрин къушунри Советрин Союздал хабарсуз вегъеней. Дяведин къукърумри вири дунья къарсурнай. Дявейрин ва ислягъ инсанар телеф хъунин вилик пад къунин мураддалди гъа и йисуз са шумуд уьлкведи международный са къурулуш тешкилуни гъакъиндай теклифар ганай. Амма фашистрихъ галаз тухузвай дяве яргъал фини и месэладиз килигдай мумкинвал туначир. Анжах 1945-йисан сифте кылера, Гитлеран Германия магълуб жезвайди ашкара хъайила, дуньяда пайгарвал, ислягъвал хуьз

государство акатзава. Къе ООН махсус агентствойрикай ва организациойрикай ибарат тамам са хизан я. Ада инсандин уьмуьрдиз, яшайшдиз талукъ месэлаяр вичин гъар йикъан къвалахдик кутунва. Абуруни, дугъриданни, инсаниятдин гъар са агъалидиз талукъбур, герекбур я. Виринра ислягъвал, хатасузвал хуьн, клева авайбуруз гуманитарный куьмек гун, экономика, хуьруьн майишат вилик тухудай шартлар арадал гъун, инсандин ихтиярар хуьн, здравоохранение, илим, культура вилик тухун, чун элкьюьрна къунвай тлебиат хуьн... ООН-дин организациойра, идарайра гъар са месэладай талукъ пешекарарни ава.

ООН-дин къурулушри дуньядин гъалар хъсан терефдихъ элкьюьрун патал 70 хиле зегъмет члугазава. Абурукай са бязибурун тварар къун тавуна жедач: "Ислягъвал ва хатасузвал", "Экономика вилик тухун", "Яшайш хъсанарун", "Инсандин ихтиярар", "Чун

пислемеишзава, абурун вилик пад къадай серенжемар къабулзава. ООН-дик акатзавай вири государствойри махсус комитетдин заседанийрал международный терроризмдин гъакъиндай конвенциядин проект веревирд ийизва.

Йигин еришралди вилик физвай алай аямдани Африкадин, Латиндин Америкадин, Азиядин хейлин уьлквейра халкъар гзаф кесибдиз яшамеш жезва. И кар фикирда къуна, ООН-дин Суьрсетдин ва хуьруьн майишатдин, Хуьруьн майишатдин международный фонд ва маса организациойри кашахъ галаз женг члугун патал еке алахъунар ийизва. МФСР-ди 1978-йисалай кесиб агъалийриз (430 млн кас) хуьруьн майишатдин карханаяр арадал гъун, чпин къазанжияр артухарун патал 15 млрд доллар субсидияр, ссудаяр вугана. Алай вахтунда и фондуни 147 уьлкведа 240 программа уьмуьрдиз кечирмишзава. "Вилик финин программа" организациойди лап кесиб уьлквейра къекъверавилин майданар тлимиларунин муарадалди 4800 проект кардик кутунва.

ООН-дин кылевайбурук чеб яшамеш жезвай чкайрай маса уьлквейриз катзавайбурун къадар са шумуд сеферда артух хъуни гъалаба кутунва. И герекат фадлай авайди я. Дявээр, лап четин шартлар, тлебиатдин бедбахтвилер себеб яз, инсанри чпиз къулай чкаяр жагъурзава. ООН-дин Верховный комиссардин каттайбурун (беженцы) крарин рекъай управленидин гъисабдай 1951-йисалай 60 млн каттайбуруз куьмекар гана. 26 млн дишегълидиз, аялдиз суьрсет, яшайишдин къвалер, медицинадин рекъай куьмекар гана. Къе каттайбурун, мигрантин месэла мадни хъиди, Европададин хейлин уьлквейра клева тунвайди хъанва.

Агъалийрин сагъламвал мягкемарун, яшайишдин шартлар хъсанарун, инсанар яргъалди яшамеш хъун патал ийизвай алахъунарни къейд авуниз лайихлу я. 1990-йисуз дуньяда вад йис жедалди гъар цлуд лагай аял рекъизвай. Кашахъ галаз женг члугунин, агъалияр хъвадай михъи целди таъминарунин, тлебиат михъиз хуьнин ва чка-чкада санитариядин гъалар пайгардик кутунин серенжемар артухаруни члугу гъалар арадай акъудна. 2013-йисуз дуньяда гъар къад лагай аял къена.

Эхиримжи йисара агъалияр къирмишзавай жуьреба-жуьре азарат майдандиз акъатна: СПИД, полиомиелит, тропикадин азарат (онхоцеркоз, драконттиаз, проказа...), стлалжем, къушарин, вакларин гриппар... Алай вахтунда коронавирдун азарни. Исъята ООН-дини, ВОЗ-дини вири дуньядин халкъарик къурху кутунвай (къенин делилралди, тлугвалдик 40 млн кас начагъ хъанва) тлугвалдин вилик пад къадай рекъер-хуьлер жагъурзава.

Чна винидихъни къейд авунай, бязи месэлайрал гъалтайла, ООН-ди тухузвай къвалахдал рази тушир уьлквейрин, государствойрин килерни, политикарни ава. Гъа и кар себеб яз Генеральный Ассамблеяда ва Хатасузвили Советда реформаяр тухун теклифзава. Агакъзавай малуматрай акъазвайвал, ООН-дин Генеральный секретарь Антониу Гутерриш гъахътин дегишвилер тунал машгъл я.

Гъар йисуз государствойрин ва гъукуматрин килер ООН-дин Нью-Йоркда авай штабквартирадиз къватл жезва ва чпин халкъарин мурадриккай, клева твазвай месэлайрикай, агалкъунрикай вири дуньядиз ван къведайвал малумарзава. Организациойдин 75 йисан юбилейдин вилик Антониу Гутерриша дуньядин халкъариз квахънавай ихтибар чкадал хъуниз, алемдал хъанвай хирер сагъаруниз, гъар са касди вич къулайдиз гъиссун, адан лайихлувал хуьн патал алахъунар авуниз эвер гана.

"Дуньяда кыле физвай мусибатрин гълара ООН-дин Устав чи марифатдин умуми даяхъ яз амукъзава. Чун яракълу, къызгин дявейрин къармахра гъатай миллионралди инсанриз гъар са рекъай куьмекар гуналди дуньяда ислягъвал хуьз алахъзава. Чун, са къуьнизи килиг тавуна, къени къуншияр хъиз, сада-садаз гъурмет, ихтибар ийиз, сабурувал хуьз яшамеш хъана кланда...", - лагъана А. Гутерриша.

Эхъ, ислягъ, къени, ихтибарлу, дуствилелди яшамеш жезвай уьмуьрдилай хъсан ва къиметлу са затни авайди туш.

Аскервиллиз физва

Хийир ЭМИРОВ

Адет хъанвайвал, йиса къе сеферда, гатфариз ва зулуз Россиядин Армиядин жергейра къуллугъ авун патал яш тамам хъанвай жегилар тухузва. Уьлкведин халкъдин майишатдин гзаф хилера хъиз, армиядани хейлин цийивилер арадал атанва. Йисалай-суз военный частара къуллугъзавай контрактникрин къадар хейлин гзаф жезва. Ик! ятани, армиядиз эвер гузвай жегиларин къадарни тлимиларзавач. Гъик! лагайтла, къе Рагъаклидай патан Европада, США-ди, Канадади ва маса уьлквейрини Россиядиз акси сиясат тухудайла, уьлкведихъ къуватлу, къудратлу, гзаф миллетрикай ибарат халкъарин итижар гъар са камуна хуьдай, къенин аямдин яракълалди, ватанперес аскерралди, вини дережадин пешекарвал авай офицерралди таъминарнай армияни хъун герек я.

Россиядин Яракълу Къуватрин Генштабдин векил, генерал-полковник Евгений Бурдинскийди хабар гайивал, алай йисан зулухъ, 1-октябрдилай гатлунна, декабрдин эхирдалди армиядин жергейриз 130 агъзурдалай виниз жегилариз эвер гуда. Вири мярекатар алаатай йисарин тежриба фикирда къуна тухузва, амма тлугвалди маса истемешунарни ийизва. Ик! уьлкведин вири комиссариатар медицинадин лазим вири жуьредин шейэралди таъминарнава. Идахъ галаз сад хъиз призывдин пунктариз къевезвай гъар сад начагъ яни, тушни чирун патал ахтармишзава. Сборный пунктара ва фидай рекъерани жегилар маскайралди таъминарда. Куьллугдай частариз агакъайла, абур къе гъафтедин карантинда жеда. Призывникар чкайрал агакъардай транспортни дезинфекция ийизва.

Дагъустан Республикадикай рахайтла, армиядин жергейриз эвер гузвайбурун къадар артухарзава. Имни эхиримжи вахтара Россияда кыле тухузвай сиясатдихъ галаз алакълу я. Са шумуд йис идалай вилик йисан вахтунда Дагъустандай Россиядин Армиядин жергейриз анжах 1200-1500 кас тухузвайтла, цли зулуз Дагъларин уьлкведай армиядиз эвер гузвайбурун къадар 3500 касдив агакъда.

Дагъустан Республикадин военный комиссар Дайтбек Мустафаева, журналистрихъ галаз гуьруьшмиш хъайила, лагайвал, республикадин военкоматдин вири отделенийра жегилар армиядиз желб авунин лазим вири серенжемар пайгардик кваз, истемешзавай къайдада тухузва. Меркездин призывдин пунктуна ва районрин, шейэрин комиссариатра жегиларин сагъламвал хуьдай вири серенжемар къабулнава. Герек къадар маскаяр, экспресс-тестер, дезинфекция ийидай шейэр ава. Призывникрин пунктар дистанционный термометрийралди, бактерияр рекъидай тадаракаралди таъминарнава. Гъарна медицинадин постар кардик ква. Куьрелди, начагъвал квай жегилар армиядиз ракъур тавуниз талукъ вири къайдаяр вилив хуьзва.

Военный комиссарди къейд авурвал, алай вахтунда Дагъустандай физвай жегилар Россиядин военный вири округра ва гъаки Североморский, Черноморский, Тихоокеанский, Каспийский флотра къуллугъда.

алакъдай международный къурулуш тешкилунив эгечл хуьвуна. 25-апрелдалди еке къвалах тухвана ва къурулушдиз талукъ вири документар, декларацияр гъазурна. 1945-йисан 26-июндиз ООН-дин Устав къабулна. Иштиракчияр тир уьлквейри къурулушдик экечлун патал ратифицироватнавай грамотаяр вугун лазим тир. 24-октябрдиз эхиримжи документни къабулна ва гъа и йикъалай ООН вичин къайгъуйрив, везифайрив эгечина. 1948-йисалай 24-октябрь ООН-дин югъ хъиз къейдзава. 1971-йисуз ООН-дин Генеральный Ассамблеядин къарардалди иштиракчияр тир уьлквейриз и югъ государстводин сувар хъиз кыле тухунин теклиф гана.

ООН-дин Уставада алай ва къевезмай несилар дявейрин бедбахтвилерикай хуьн, миллионралди къурбандар къутармишун кылин везифа яз гъисабзава. Гъа идахъ галаз сад хъиз, инсандин дибдин ихтияррихъ, гъар са касдин къиметлувилехъ, лайихлувилехъ, итирмизни дишегълийриз барабар ва члехи, гъвечли миллетризни сад хътин ихтиярар авайдахъ инанмишарун акъвазнава. Гъа са вахтунда международный праводин чешмейрикай ва маса икъярарикай хкатзавай гъахълу ва сада-садаз гъурмет авунин истемешунриз кутугай шартлар тешкилу, азад обществода уьмуьрдин шартлар хъсанарунин, яшайишдин месэлаяр вахтунда гъялуни ва вилик тухунин карда куьмек гун герек жезва.

Кардик квай 75 йисуз ООН-ди гзаф хъсан, метлеблу крар кылиз акъудна. Гъа са вахтунда алакъл тавур крарни хъана. Бязи вахтара ООН къуватлу государствойрин гуж гъалибдай хътин гъаларикни акатна. Талукъ вахтунда клева гъатай уьлквейриз, халкъариз куьмек гузни алакълна. Иллаки эхиримжи вахтара, ООН-дин идараяр США-да авайвилляй, Америкади международный и къурулуш вичиз клани месэлаяр гъялуни карда ишлемеишзава. Идан гъакъиндай Россияди, Китайди, Иранди ва маса уьлквейрини малумарна, амма шулуьгар давам жезва. Гъатта са цлуд йис вилик ООН-дин къурулушар маса уьлкведиз акъудунин гъакъиндайни месэла къарагъарнай. Алаатай йисуз США-дин польстводи ООН-дин мярекатра иштиракун лазим тир Россиядин векилриз визаяр ганач. Ихътин гъахъсузвилериз мадни рехъ гузва. Алай вахтунда ООН-дик дуньядин 193

элкъуьрна къунвай тлебиат хуьн", "Международный право", "Гуманитарный месэлар", "Здравоохранение"...

Са рахунни алач, инсаният патал ООН-дин къвалах къиметлуди ва метлеблуди я. Инал са бязи рекъемар гъун герек я. ООН-ди 83 уьлкведин 91,4 млн касдиз суьрсетдин патахъай куьмек гузва. Дуньяда авай аялрин 45 процент вакцинайралди таъминаруналди, гъар йисуз 3 млн кас къутармишзава. Жуьреба-жуьре себебар аваз катнавай 71 млн агъалийриз куьмекзава. Алемдин гъава дегиш хуьнихъ галаз женг члугунин сергъятра аваз 196 уьлкведихъ галаз санал къвалахзава. Ислягъвал хуьнал датлана 102482 кас машгъл жезва ва абуру дуньядин гъар са пипле хейлин серенжемар тешкилзава, кыле тухузва. Халкъар (2 млрд кас) хъвадай целди таъминарунин месэла гъялиз куьмекзава. Международный 80 икъярдин ва декларациядин бинедаллаз инсанрин ихтиярар хуьзва. 132 миллион кас патал 21,9 млрд манатдин къимет авай мергъяматлувилдин куьмекар къватлунал гуьзчивалзава. Дипломатиядин серенжемаралди жуьреба-жуьре чуьруькрин, къалмакъалрин вилик пад къазава. Гъар йисуз саки 50 уьлкведа сечкияр кыле тухудайла, гъакъни 2 миллиондилай гзаф аялар хазвай дишегълийриз куьмек гузва...

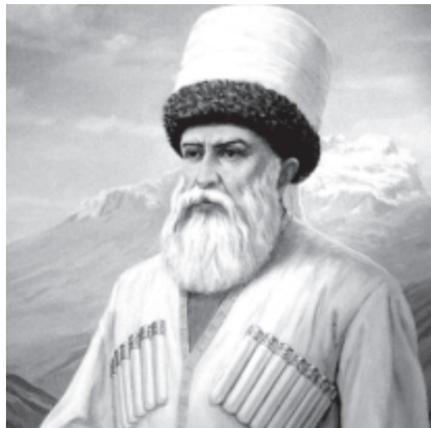
Эхиримжи йисара акъалтлай фикир терроризмдихъ, диндин экстремизмдихъ галаз женг члугуниз гузва. Къейд авун лазим я хъи, международный са бязи организациойри гъеле 1934-йисуз и месэла къарагъарнай ва Миллетрин Лигади (Лига Наций) терроризм законсуз гъерекат тирдакай малумарнай. Амма идакай са артух хийир хкатнач. 1963-йисуз ООН-дин ва адан махсус идарайрин къаюмвилек кваз международный сообществоди терроризмдиз акси 13 конвенция ва 3 протокол къабулнай. 2005-йисуз терроризмдин къурхуйриз жаваб гун патал и документрик хейлин дегишвилер кухтуна. Абурук гуьлуьн гимияр, гуьле янавай нафтадин буругъар, стационарный платформаяр терроризмдин гъерекатрикай хатасуз авуниз, ядерный материалар террористрин гъиле гъатдайвал тавуниз талукъ месэлаяр квай.

1996-йисалай ООН-да терроризмдин месэлайриз килигзавай махсус комитет кардик ква. Ада дуньяда терроризмдин гъерекатар

Ярагъ Мегъамедан - 250 йис

Мердали ЖАЛИЛОВ,
РФ-дин ва РД-дин культурадин
лайихлу работник

ДАГЪВИЙРИН азадвилдин женгерин руьгъ хъайи чехи муршид, шейхерин шейх Ярагъ Мегъамедакай рахадайла, зи къатлунрай, тарихда сифте яз чи аямдин зурба арифдар, философиядин илимрин доктор, Ярагъ Мегъамедан ирс хъендикай худна, миллетдив, инсаниятдив ахгакарун патал гъакъван зегъметар члугур Агъед Гъажимурадович Агъаева лагъай гафар риклел хун герек я: "Ярагъ Мегъамед дуьньядин тарихда инсандиз вири терефрин азадвал таъминарун герек тирдан гъакъиндай сес хкажай сад лагъай женгчи, арифдар я. "Асул бинедай инсан тикрар тежерди я ва адаз эвез авач. Эвез авачирвилляй инсандин киметлувални виридалайни члехиди я", - чирнай арифдарди гъеле гъа вахтара! Вичин "Цийи илимда" инсандин азадвал къилин чкадал эцигун, вири мусурманар вирибурун велик барабар ихтиярар авай инсанар яз тестиькарун, инсанвилдин лап виниз тир ерияр: михивал, жумартвал, иманлувал, ватанпересвал, инсанпересвал вине тун, гъар жуьредин фашавилерикай руьгъ азад хъун герек тирди раиж авун - ибур мегер гъевчи дережаяр, метлеб квахъдай тарсар яни?"

на кланда. Иллаки къанх нефс бала я, ада инсандин къилел теъгъидай бала авач".

И гафарик инсандин намусдиз талукъ лап еке фикрар квайди гъар сада гъисса. Са никай ва я квекай ятла азад хъун тлимил я, инсан вичин нефсинилайни, вичивай ийизвай маса истемешунрилайни аслу тахъун лазим я.

Руьгъ азадди хъун патал гъакъ са нив ятла бягъсер члугун герек жезвач. Пехил хъун, туькьул хъун усалвилдин, лукъвилдин лишанар я. Руьгъ куь азад ийизватла чир хъун лазим я. Иллаки чи алай аямдин алаш-булашдин шартлара инсанри чпи чеб гъикл тухуза? Еке

Намусдин философия

И гафар алимди 1996-йисан 1-ноябрдиз Мегъарамдуьруьн райондин Ярагъ-Къазмайрин хуьре арифдардин 225-йисаз талукъ яз (мярекат са йисан геж тухванай) къиле фейи еке мярекатдал лагъанай. Идалай вилки (1995-йисуз) «Лезги газетдин» редакцияда алимди Ярагъ Мегъамедан ирсиниз талукъ яз хъенвай «Намусдин философия» ктабдин презентация къиле фенай. Анал гзаф ксар раханай ва чехи арифдардин «намусдин философия» вучтин илим ятла, раижнай.

Дугъриданни, «намусдин философия» хътин ибардин гъавурда адетдин инсанар акъун мумкин туш. Намус инсандин руьгъдин хесет ятла, философия илим, фагъум-фикирин яратла я. Маса гафаралди лагъайтла, Ярагъ Мегъамеда вичин «Цийи илимда» (азадвилдин женгер вучиз герек ятла раижнавай) азад инсандин руьгъдин хесет, дережа, къамат гъихътинди хъун лазим ятла, девирдин истемешунрихъ галаз къадайвал, вичин вязера, хъенвай трактатра, сукътайриз гайи тарсара раижнава.

Агъед Гъажимурадовича а ирс (илим) чи къенин йикъариз мукъва авуна, адан метлеб вуч ятла, чаз ачухарна.

Намусдин философияда къилинди вуч я? Винидихъ твар къунвай мярекатдал (презентациядал) лагъай, гъугъуьнлай Ярагъ-Къазмайрални тикрар хъувур, адалай инихъ алатнавай девирда чехи арифдардиз талукъ яз тешиклзавай вири мярекатрал тикрарзавай фикир чнани мад сеферда инал хкизва: "Гъич са мусурманни маса диндин къанунрилай ва векилрилай аслу тахъун герек я, мусурман мусурмандилайни аслу туш".

Аслу тахъун патал вуч авун лазим я? Вичин «Цийи илимда» арифдарди и суалдизни жаваб ганва: "Женг члугу - куьн азадни жеда". Инал мад суалар къевеза: "Женг гъикл члугвада? Яракъ гъилеваз фидани женгиниз? Низ акси яз женг члугвада?"

И суалризни арифдарди жавабар ганва: "Бубайрин имандин сад лагъай веси гъамиша инсандин азадвал я... Чал са нин ятлани азият, - клантла чи имандихъ инанмишбурунди, клантла имансузбурунди хъурай, - аламай къван чи вири крар ва фикрар чаз айиб я, лукъарин дуьайрин вани Аллагъдиз жедач".

И гафарин гъавурда гъикл акъун лазим я? Ярагъ Мегъамеда вичи икъл жаваб ганва: "Инсандин руьгъдихъ къуд душман ава: пеленг, сикл, къурь ва къармах... Пеленг - им къанх нефс я, ам гъикъван ацурайтлани, тух жедач; сикл акъалтлай амалдар иблис я. И дуьньяда, инсан, ви къилихар - ибур ви къармахар я: вун къуьрен геле гъатнавай гъуьрчехъан хъиз яшамиз жезва. *Гъам къанхвилкай, гъам фендигарвилкай мукъаят хъа-*

пулар, девлетар тарашун къилин къанун хъиз къабулзавай бур тлимил туш. Амма руьгъ лукъвиле, пехилвилеринни девлетрин лукъвиле авайди гъиссзавач.

Вири дуьнья савадлувилехъ, илимлувилехъ, цийи-цийи ачухунрихъ, технологирихъ физивайла, руьганивал, абдалвал, авамвал, адалатсузвал вилик кутуни бес инсан азадвиле твазвани?

Ярагъ Мегъамедан «Намусдин философияда» инсандиз азадвал гъизвай гзаф рекъер раижнава. Ина женг члугун, яни дяведиз фин эвелимжи чкадал эцигнавач. Адалатсузвилдин дявээр гъикъван илитзава халкъарал?

"Адалатсузвилехъ галаз женг члугу, амма куьнни адалатлу хъухъ", - лагъанва арифдарди. Масадал гужар илитлиз алахъуни жув гужара твада. Масадаз атлай фуруз жув аватун мумкин я.

Женг члугунин эвелимжи рехъ яз арифдарди жувахъ ва Аллагъдихъ-имандихъ инанмишвал авун, яни жува жув имандилай гъейри маса са куьнизни муьтлуьгъ туширди яз гъисс авун, къиле тухун яз гъисабзава. Амма иман члугу рекъе кардик кутаз алахъзавайбуру азадвал гъидани?

Имандин твар къаз, имансузвиле авайбуруз гъакъикъ инсанвилдин руьгъдихъай, намусдихъай кичле тахъайтла, имансузвал вилик акатда.

Ярагъ Мегъамедан «Намусдин философияди» иман хуьн - им инсанвал хуьн тирди чирзава. Иманди лагъайтла, инсандивай вири терефра михъивал, дуьзвал, гъахълувал истемешзава. Икъл яшамиз жез алахъайтла, гъа кар инсанди вичин ва вирибурун азадвал патал женг члугун яз гъисабзава.

Яракъ къачуна, дяведиз фидай дережадив агакъайла, яни душманди, чапхунчиди вичил, къул, азадвал къакъуддайла, къил яргъандик кутуна, кис хъун лукъвилдин вини арш я, тестиькарзава арифдардин философияда...

Вири мисалрай аквазайвал, Ярагъ Мегъамедан «Цийи илимдин» философия вири девирриз хасди я. Анжах ам чирун, адал амал авун, ирс яз несилрив агакъарун чи къилин везифайрикай хъана кланда.

Арифдардин «Намусдин философияди» чаз чи яшайишдин, медениятдин, къилихрин усалвилерикай, нагъакъан терефрикай азад хъуниз, нафакъачивилиз, къадарсуз жув жувахъ агъунваз, жув вине къаз алахъуникай яргъа хъуниз, жуван ивириин къайгъуда хъуниз эвер гузва.

"Женг члугу - куьн азадни жеда!" - и гафарин гъахъвал чна чи камаллу, къиметлу, адалатлу краралди, илимлувилелди, савадлувилелди, инанмишвилелди субут авун лазим я. Гъа члавуз чун садни жеда, азадни...

Милли проектар

Агалкъунралди иштиракзава

Дашлемир ШЕРИФАЛИЕВ

2019-ЙИСАН нетижайрай Дагъустан Республикадин муниципалитетра юкъван ва гъевчи бизнес-карчивал артмишунин ва инвестицияр желбунин карда Буйнакский, Ногай районрихъ галаз санал Ахцегъ районни тафаватлу хъана (2-чка). Развивилелди къейд ийин, къиле тухванвай инвестпроектрай ихътин агалкъун къазанмишиз им къвед лагъай йис я. Гъелбетда, им, сифте нубатда, къиле Ахцегъ муниципалитетдин регъбер Осман Абдулкеримов аваз, райондин активдин чехи агалкъун я. Вучиз лагъайтла, гъар са проектда иштиракун патал тешиклатчивилин, гъазурлухвилдин чарар-царар туькьурунун, конкурсрай акъатунин дережаяр фена кланзава эхир.

Ахцегъ районда къетлен фикир "Хуьрерин мулкар комплекснидаказ вилик тухун", "3и Дагъустан - шеьгердин къулай шартлар", "3и Дагъустан - зи рекъер", "Алай аямдин школа", "Михи яд", "Здравоохранение", "ЖКХ. Ерилу къуллугъралди таъминардай шартлар яратмишун"... хътин важиблу милли проектриз гузва. Къилди къачуртла, алай вахтунда "Хуьрерин мулкар комплекснидаказ вилик тухун" программадай (хуьруьн майишатдин министерствонин къюмвилек кваз къиле тухузвай ам республикада кар алайбурукай сад я) райадминистрацияда, заказчик "Спецгазстройсервис" кархана яз, "Ахцегъ-Къурукал-Смуьгъл" (яргъивал 17 км) ва "Ахцегъ-Хуьруь-Рутул" (яргъивал 13 км) газопроводар ва "Лекъе дере-Ахцегъ" (яргъивал 28 км) водопровод тухун патал проектар туькьуьрнава, чил тайинарнава. 2021-йисуз къвалахар башламишун патал документар республикадин экспертизадиз рекъе тунва. Ахцегъ "Самур" комплексдик кваз гъайванар тукъвадай ва як гъялдай цех кардик кутунва. Гъа и программадай гъилевай йисуз, коронавирусдин тлугъвалдин четин шартларизни килиг тавуна, Ахцегъ 60 аялдиз чкаяр авай бахча эцигиз башламишнава. Эцигунрин заказчик ГКУ "Дагъсельхозстрой" ва пудратчи "Бетон" ООО я. Икърардин къиметди 54 455 684 манат тешиклзава.

Иллаки еке агалкъун яз, лугъуз жеда хъи, "Хуьрерин мулкар комплекснидаказ вилик тухун" программадай Ахцегъа къве мертебадин зурба спорткомплекс эцигзава. Спортмайданар, ял ядай, улакъар акъвазардай къилдин чкаяр, столвой, подстанция, хусси коммуникация, гъар сад агъзур кубометрдин цин къве гъавиз, къилин ва тренажерин залар галай спорткомплексдин умуми майданди 8000 квадратдин метр чил къазва. Проектдин заказчик ГКУ "Дагъсельхозстрой" яз (къимет - 150 миллион манат), эцигунрин къвалахар ЗАО "Амириус" карханади тамамарзава. Къведай йисуз республикадин спортдинни физкультурадин министрстводи "Чкадин къил кутунар (инициативы)" программадай мад са спорткомплекс эцигун, Луткунрин хуьре футболдин адетдин къайдадин майдан туькьуьрун фикирдиз къачуна. Проектдинни сметадин документация туькьуьрнава, пудратчи тайинарун патал аукцион къиле тухванва.

Къейд ийин, алатай асирдин 60-йисара Ахцегъа дагълух маса районра авачир хътин тарифлу спортдворец кардик акатна. Алай вахтунда ана А.Гъаниеван тварунихъ галай ДЮСШ ава. Гъакъикъатда, гъадан бинедаллаз хуьруьн чкада гъатта уьлкведин ва дуьньядин дережадин пагъливанар гъазурнай. Гуьгъуьнай спортдал рикъивай машгъл хъунин

шар-тлар, материалринни алатрин база зайиф жердавай республикадин дережадин акъажунар тухуз техжез, спортдин агалкъунарни зайиф хъана. Гила районда девирдин истемешунрин къур чехи спорткомплекс эцигна, мумкинвилер ачух хъуники районда жегиляр спортдал желбунин, гъар жуьре рекъерай пагъливанар тербияламишунин месэляяр аквадайвал вилик фида.

Республикадин "3и Дагъустан - шеьгердин къулай шартлар" милли программадай Хуьруьга игит хва Мамед Гъажиеван тварунихъ янавай (къимет 2,5 млн манат) ва Калукрин хуьре "Гъалиб-вилдин" (къимет 1,5 млн манат) ял ядай паркар туькьуьрнава. "3и Дагъустан - зи рекъер" программадай пудратчи "Югагропромстрой" ООО фирмеди Ахцегъа В.Ленинан, А.Байрамован, Ю.Герейханован тварунихъ галай куьчера къир цанва. Икърардин къимет 6763 175 манат яз, адакай ишлемишна амуькнавай 371 976 манатдин цийи икърар кукълунуналди мад са куьче къайдадиз хкизва. 2020-йисуз и проектдай республикада 250 далай артух общественный чкаяр къулайдиз дуьзмишуниз федеральный ва республикадин бюджетрин са миллиард манатдилай гзаф такъатар серфзава.

"Алай аямдин школа" программадай ции 9 хуьруьн (Цуруьгун, Калукрин, Фиярин, Цийи Усуьрин, Гуьгъевезрин, Чеперин, Хинерин, Гутумрин, Ялахърин) школайра санлай 26 миллион манатдин къиметдин ремонтарна. Шаз и проектдай райондин амай вири школаяр вижевай-даказ ремонтна. Образованидин "Точки роста" проектдай Ахцегърин 1-нумрадин юкъван школада къве кабинет тадаракламишна (шаз гъахътин кабинетар 2-нумрадин АСОШ-да туькьуьрна, кардик кутуна). Алай вахтунда Ахцегъа 2-нумрадин АСОШ-дин патав 60 чкадин бахча ва юнатрин станциядин участкада клелдай 120 чкадин школа эцигиз эгечнава.

"Здравоохранение" проектдай шаз ва виликан йисара Ахцегъа ЦРБ-дин куьгъне дарамат капиталнидаказ ремонт хъуьунатла, ции РД-дин инвестпрограммадай 250 миллион манат пул гуьники, 10 йисан яргъал эцигунриз элкъенвай ЦРБ-дин цийи комплексдин эцигунар давамар хъийизва. Къведай йисан зулухъ ам ишлемишиз вахун лазим я. Адалайни гъейри, Чепени Цуруьгъа модульный цийи ФАП-ар эцигнава, райондин "Тади куьмекдиз" цийи къве реанимобил ганва, инфекциядин корпус туькьуьр хъуьуники ана коронавирдиз азалрулар сагъар хъийидай госпиталь кардик кутуна, компьютерный томограф (КТ) эцигун патал больницадин къилин корпусда махсус кабинет туькьуьрзава.

"Михи яд" милли проектдай (ам Дагъустанда уьмуьрдиз кечирмишун патал 2 миллиард манатдилай артух пул чара авунва) 2021-йисуз "Лекъе дере-Ахцегъ" цин линия цийи хъуьун ва "Маза-Смуьгъл" хъвадай цин цийи линия тухун планламишнава.

Районзгълийриз культурадин рекъей къуллугъ авун хъсанарунин мураддалди шаз "Дагъустан Республикада культура вилик тухун" программадай "Набережный" чехи цийи парк туькьуьрна тадаракламишна, РДК-да тлеби газдин пичерин къазанхана, чимдай цийи къурулуш арадал гъана. 2022-йисуз РДК-дин дараматдин къав дегишардай, ам капиталнидаказ ремонтдай фикир ава. Культурадин маканар оргтехникадалди, Гутумрин, Хинерин ва Фиярин-бур квачиз, амай вири хуьрерин ктабханаяр интернетдик квай компьютерралди таъминарнава ва икъл мад.

Мердали ЖАЛИЛОВ

(Эвел 41-42-нумрайра)

Милли лезги журналистикадик, чи редакцияда саки зур асирда кваллаха, гила ял язаватлани, газетдихъ галаз сих алакьа хуьзвай РФ-дин журналистрин Союздин член, РФ-дин ва РД-дин культурадин лайихлу работник, гзаф маса шабагаринни сагийб, хпитларви **Алаудин Халидович ГЪАМИДОВА** кутунвай пай виливай къатлуз жедайди я.

Алаудин Гъамидов

Журналиствилини рекье ада 1961-йисалай инихъ кваллахзава. Вичини и кар Агъул райондин “Колхозчи” газетда башламышна.

1962-йисуз, районар сад авурла, Алаудин Агъулай Къасумхурел «Коммунизмдин гатфар» газетдин редакциядиз хтана.

Са тимил вахтундилай и жегили республикадин газетдин (а члавуз - “Коммунист”) редактордизни акуна, адаз Махачкъаладиз рехъ ачух хъана. 1964-йисалай инихъ саки 50 йисуз вичин уьмуьр Алаудин Халидовича “Лезги газетдиз”, яни милли журналистикадин къилин къулаз багъишна. Гила ял язва. Вири йисара ада чараринни информациядин, социальный ва яшайишдин месэлайрин отделдиз руководство гана.

Са хейлин вахтунда газетдин жавабдар секретарвални авуна. Журналиствилелай гейри газетдин редакцияда ада вич общественный хейлин кваллахрални устад тирди къалурна. Партиядин, профсоюздин, журналистрин Союздин сифтегъан тешкилатрин руководителвилин везифаяр тамамарна.

Адан асул лайихлувал газет ва келзавайди, газет ва адаз хъизвай бур тулламишунихъ, газетдин таъсирлувал артухарунихъ галаз алакьалу хъайидал шак алач. Газетдиз къвезвай къван вири чарарин гъахъ-гъисаб ада тухузвай, вирибурухъ галаз алакьани хуьзвай. Им вири девирра газетдивай истемиззавай члехи шартл я. Гъар са чарчихъ инсан гала, адан лайихар, ихтиярар хвена къанда!

Алаудин Гъамидова газетдин редакцияда датлана законар, къанун-къайда хуьдай органрин кваллах къаюмвиллик кутунвай. Гъавилляй пара вахтара ада гъакьикъи юриствиллин, инсандин ихтиярар хуьнин везифаярни тамамарна.

Мад са кар: редакциядиз къабудлай гъар са цийи кас сифте нубатда гъадан патав, чараринни информациядин отделдиз рекье твадай. Ина кваллахиз вердиш хъайида муькуь отделрани дурум гудай. Им гъакьикъат я. Журналистдиз неинки жуван члал фасагъатдиз чир хъун, гъакл юриствиллин, чарарихъ галаз кваллахунин, вахтунда ва дуьз жавабар гуни везифаярни чир хъун герек я. Алаудин Халидовича

чакай чи гзаф жегилири газетда сифтегъан муаллим-методист, тербиячи хъайиди гзафбуру рикел хкида. Яргъал йисарин яратмишдай зегъмет Алаудин Гъамидоваз РФ-дин ва РД-дин культурадин лайихлу работник лагъай члехи гъурметдин тварар, “Зегъметдин ветеран” медаль, гзаф маса шабагар гуналди къейднава.

Публициствилини къетлен куклуш ада Ватандин Члехи дяведа телеф хъайи, “гелсуз квахъай” бубадин гелсур жагъур хъувунихъ ва адакай члехи материалар кхьинихъ, гъакл лезгийар акъатнавай къариблурхихъ галаз алакьа тайинариз, анриз физ, журналиствилини ахтармишунар тешкилунихъ галазни алакьалу я. “Багъа чил, багъа накъвар”, “Къумлух чуьлпер, буллух чуьлпер”, маса материалар гъа рекъерай кхъей, чеб ктабриз барабар эсерар я.

твар, бажарагълу устад атайди чир хъана.

Газетда ада кхъей къван макъалаяр (члалан, культурадин, литературадин, искусстводин, методикадин ва ик мадни маса хилерай) санал къватлайтла, са шумуд томдиз барабар ктаб акъатдай. Амма гъа чи гиле гъатнавай ктабрини Казим Казимован твар чи гъикаятда ва культурада эбеди ийизва...

Казим Казимовани, Алаудин Гъамидова хъиз, Ватандин Члехи дяведа телеф хъайи вичин бубадин гелер, сур жагъур хъувуна. Украинадин чилел фена, буба фарагъатнавай стхавилин суралай накъвар хкана, хайи Ялахъа адаз лакъан тукьлуьрна...

Эхъ, ихътин ирсни квахъ тийирди я. Казим Казимов газетдин редакцияда вири жегиляр патал халисан муаллим, тербиячи, агъилар

чи газетдин редакцияда машинисткавална. Агъзурралди чарарал чи журналистри, писателри, алимри, муаллимри кхъизвай затлар акъудна. Амма кхъинар келайла, ам машинистка я садани лугъудач!

Чи келзавайбурун гиле адан эсеррикай ибарат “Лув це, лифер”, “Тукьуьл накъвар” ктабар, цудралди новеллярни гъикаяяр, махар ама.

“Гъуьлуьн мехъерик хунча гъаз” гъикая повестдиз, драмадиз барабар эсер я. Ада келзавайбурун патай гъакъан гзаф чарарни гъанай.

Зара Фейзуллаевадин ирс чи газетда адан руш Шерихана, жавабдар корректор, виликан машинистка Майрам Магъамдалиевади, операторар тир Насият Рашидовади, Муьминат Казимовади, Беневша Гъуьсейновади, Насима Велибеовади ва масабур давамарзава. Ви-

Тажидин Мегъамедов

щество арадал атуниин ва мягкемарунин месэлайриз талукуь са жерге материалрай республикадин

Милли журналистика: квахъ тийир гелер

Адан ирс, винидихъни къейднавайвал, гзаф ксари къуна, къени хуьзва, давамарзава. И чарарин автор, Казим Казимов, Надият Велиева, Эмираслан Дашдемиров, Жамиля Гъасанова, Гъемзет Гъамзатов, Рагънеда Рамалданова гъа жергедай я.

* * *

“Лезги газетда” вичин къетлен бажарагъ (журналиствиллин, писателвиллин, драматургдин, таржумачидин, литературоведдин ва ик мадни) къалуриз алакьай маса устад Ахцегъ райондин Ялахърин хуьре члехи хъайи, гъана хуьруьн школада муаллимвиллин, директорвиллин, хуьруьн Советдин председателвиллин къуллугъар беъмарайдалай къулухъ, 1979-йисуз, “Коммунист” газетдин редакциядиз а чаван редактор Касбуба Лукъманович Азизханова теклифай

патал стха, сугъбетчи хъана. Вичин яшар 80-дав агакъдайла, адан вилерин экв хкахъна. Гъа дердисервиллик кваллани, ада чи газетдиз гзаф маракулу рикел хжунар, тебрикрин члалар рекье твазва. Имни квахъ тийир ирс тирдал шак алач...

* * *

Алаудин Халидович Гъамидовахъ, Казим Мегъамедшерифович Казимовахъ галаз саки гъа са йисара чи газетдин редакцияда машинисткавиле гзаф сабурлу ва гъа са вахтунда гзаф бажарагълу лезги таватди кваллахна. Саки 40 йисуз гъа са чкадал.

чини чахъ галаз сих алакьа хуьзва, чи суварар, агалкъунар, шадвилер-вири вичинбуруни яз гъисабзава.

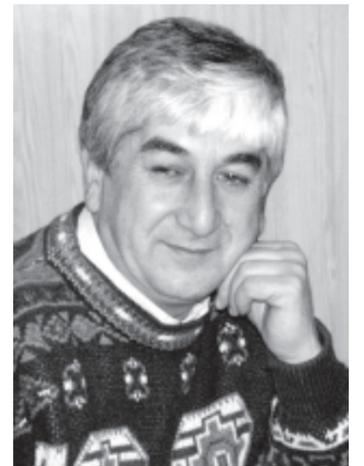
*Талар-квалар пара жеда,
Живер, къвалар пара жеда,
Нягъс кълалар пара жеда,
Амма абур къара жедач
И чи рушаз, Зар алай,
Адал Гъамгад твар ала!*

кхъенай за ам тебрикзавай са чарче. Ихътинди яз ам чи газетдин тарихдани гъатнава...

* * *

“Лезги газетдин” тарихда, чи милли журналистикада чпин гелер турбурук чи газетда отделрин корреспондентвиле, ахпа жавабдар секретарвиле (К.Л. Азизханован девирда) кваллахай, хейлин йисара “Дагъустандин правда” газетдин хуси корреспондентвиллин къуллугъдал хъана, пенсиядиз экъечлалдай къулухъ мад чахъ галаз сих алакьа хуьзвай журналист, РД-дин культурадин лайихлу работник

Общественный палатади “Халкъдин журналистдин” твар, премия ва диплом гана. Ада, Дербентдин 2000 йисаз талукуьна, лезгийрин твар-ван авай юрист, шайр, меценат, общественно-политический деятель Имам Музамудинович Яралиевакай кхъей ктабар публициствиллин къетлен бажарагъ субузавай бур я. Автор “Шарвили” премиядиз лайихлу хъана...

Гъемзет Гъамзатов

Гъемзет Агъамирзоевич ГЪАМЗАТОВА вич таржумачи яз, филологиядин илимрин доктор, профессор, лезги члалан зурба къайгъударрикай сад хъайи Ражидин Идаятович Гъайдаровакай кхъей рикел хжунрин “Патриархдин рехъ”, жуьреба-жуьре къейдерикайни къаравилийрикай ибарат “Паб чуьхвей дустар” ктабар туна. Абур публицистикадин хъсан чешнеяр я.

Т.Мегъамедова чи газетдин тарихда сифте яз фотожурналистдин хуси пилп - “Тажидинан тавхана” арадал гъана. Ана жуьреба-жуьре темайрин шикилар гана: “Чи хуьрер”, “Милли безекар”, “Спелар”, “Бармакар”, “Лезги ханумар” ва ик мадни. Шикилри художникди гилелди чуьгдай хътин кесерлувал, гиссерин гъалаба арадал гъизва. Адан яратмишунрин выставкаяр Махачкъалада, Каспийскда, Дербентда, Ахцегъа, Къасумхурел, масанрани са шумудра тешкилна.

Ингъе квез чахъ авай хъсан ирс, квахъ тийидай гелер. И девлет санлай чи алай аямдин газетдин редакциядин коллективдив гума, цийи шартларани давамарзава.

Казим Казимов

Казим Мегъамедшерифович КАЗИМОВ я.

Заз Казим Мегъамедшерифович гъеле Докъузпара ва Ахцегъ районар сад авурла, райондин “Цийи дунья” газетда таниш хъана, чидай. Ада шиирар кхъизвай. Гъикаятдикай заз хабар тушир. “Лезги газетдин” редакцияда адан бажарагъди гзаф терефрихъай цуьк акъудна. Сифте яз адан “Девирдин къван” повесть, ахпа “Хважамжамдин къужахда”, “Имамали-Бег” романар, “Гулдандин варар”, “Кеферпатан гъед” - документрин бинедаллаз кхъенвай повестар, “Дяведин аялар” эссе, “Дидедин намус” драма, маса эсерар майдандиз атайла, виридаз лезги публицистикадиз ва гъикаятдиз цийи

Зара Фейзуллаева

Зара Рустамовна ФЕЙЗУЛЛАЕВА. И твар алаз чи газетда, гъакл “Самур”, “Кард”, “Дагъустандин дишегъли” журналрани гзаф гъикаяяр, новелляяр, веревирдер, аялар патал кхъенвай махар, мезелияр, насигъатар, маса затлар акъатна.

Адан члала, кхьинин теъгерри, гиссерин тебививили ва зерифвили, дишегълидиз хас тавазивили келзавай бур гъейранарайдан шагъид и чарарин авторни я.

За адакай, “Зара - зар алай твар” къил гана, чи газетда члехи очеркни кхъенай.

Газетдиз, “Итимар хухъ!” къил гана, насигъатдинни веревирдерин метлебу макъала акъатайла, редакциядиз Цийи Къурушдилай са десте муаллимар атана, а макъаладин автор Зара Фейзуллаевадиз “Чи Агния Барто!” лагъанай.

Эхъ, гъахътин бажарагъдин инсанди та вич пенсиядиз фидалди

Абдулафис Исмаилов

Абдулафис Муфрудинович ИСМАИЛОВ, чи газетдиз таржумачивиле атай, ина отделдин редактордин къуллугъдал къван хкаж хъайи публицист Гъемзет Гъамзатов, газетда кваллахиз, гъакьикъи устад художникрин жергеда гъатай, “Лезги газетдин” редакциядиз атайдалай къулухъ члалан эсерар кхьинин бажарагъни ачух хъайи фотожурналист, РД-дин культурадин лайихлу работник **Тажидин Мегъамедович МEGЪАМЕДОВНИ (ЮХВАРИ)** акатзава.

А.Исмаиловаз 2019-йисуз чи газетда чап авур гражданилин об-

Етим Эминан “Весият”

Мансур КУБРЕВИ

УРУСАР гъахъ я, зурбади яргъалайни аквада лугъудайла. И гафар Етим Эминакай рахадайлани лагъайтла жеда. Адан девирдивай чун яргъа хьунивай, шаирдин зурбавал чаз чидайдалай мадни артух тирди аквазва.

Эхиримжи вахтарин ахтармишунри къалурзавайвал, Эмина и дунья турдалай къулухъ 140 йис алатнава. Акъван вахт алатнаватлани, лезгийрин рикл алай шаирдикай чаз къени цийи, чун гьейранардай делилар чир жезва. Ингъе и мукъвара Гъалиб Садыкъдин архивдай чаз Етим Эминакай хабар авай вирибуруз чидай адан “Веси” твар алай ширидин цийи вариант жагъанва. И вариантди шаирдин акъулдин деринвал, руьгъдин михивал, бажарагъдин зурбавал чаз къедалди чидай къадардилай генани артух тирди къалурзава. И ширида ада вичиз акур уьмуьрдин шикл риклин деринрай акъатзавай гафаралди члугуна ва адакай вичин фикрар вирибуруз ачухдаказ лагъанва.

...Етим Эмин пара четин уьмуьр акур кас тир. Гьеле аялзамаз ам бубадикай магърум хъана, диде къунши хуьруьн фекидиз гьуьлуьз хъфена. Жавандин хивез гъвечли кье стхани вах аватна. 15 йис хъанвай Эминакай вичин багърийриз, члехидан 8 йис ва гъвечидан 2 йис тир, “буба” хъана, ада абур хвена, члехи авуна, вичини медреса куьтягъна, Ялцугърал къазивиле къвалахиз гатлунна.

Амма адавай яргъалди и къуллугъдал къвалахиз хъанач. Эхиримжи вахтара ашкара хъанвай делилри къалурзавайвал, нубатдин сеферда Куьре округдин дуванханадай, Къасумхуьрелай Ялцугърал яхдиз жкедайла, 1871-йисан 16-июлдин йифиз, Эмин рекъе, табар хъана, чинихъди алуькна, адан метел пис хер хъана. И дуьшуьш къилел атайла, Эминан анжах 31 йис тир. А хер мад сагъ хъхъанач. И кар себеб яз, Эминахъ сагъламвал амуькнач, адан къилел и бала атай вахтунилай са 5 йис алатайла, гъал михиз зайиф хъана, ам къазивилей экъечлуьн мажбур хъана ва ахпа шаир месе гъатна. Месе гъатай шаирдал, амай мукъвабурни къватна, ада вичи члехи авур стха Мелик гъавалат хъана, кесиб къазидихъ вуч авайтла, саки вири къакъудна, чпин арада пайна.

Эмин Дербентдин духтурханадиз аватна. Ада вич мукъвара рекъидайди гъиссзавай. Гъакл хъайила, адаз стхайри эхиримжи сеферда къванни вичел къил члугуна къанзавай. Амма стхяр адан суракъдиз Дербентдиз атанач. Духтурханадай ам, чара тежедай начагъ кас я лагъана, хуьруьз рахкурнай. Чандик квай Эмин, вичин эхиримжи шири туна, 40 йисан яшда аваз къена.

Гьелбетда, и шиир тийижир Эминан яратмишунрикай ван хъайи са касни авач. Ам сифте яз чагдай 1941-йисуз филолог М. Гъажиева “Вич рекъидайла лагъай члал” твар алаз акъуднай. Ахпа Эминан ширидин къватлалар акъудайбуру адаз “Веси” твар гана, къватлалрик кутуна.

Вич сифте чап авур вахтунилай къулухъ и шиир Эминаз хас къайдада авачирди шаирдин яратмишунрикай хабар авай гъар са касдиз аквазвай. Мисал патал, килигин чун адан сад лагъай бендиниз. Филологди а бенд и жуьреда ганва:

*Зун кьейшла, тазиятдиз кьведайди
Ачух дуьнья, я сагъ чан тахъайд атуь.
Зи гъалдикай хабар тирбур ягъади,
Архадикай хъсанвал тахъайд атуь.*

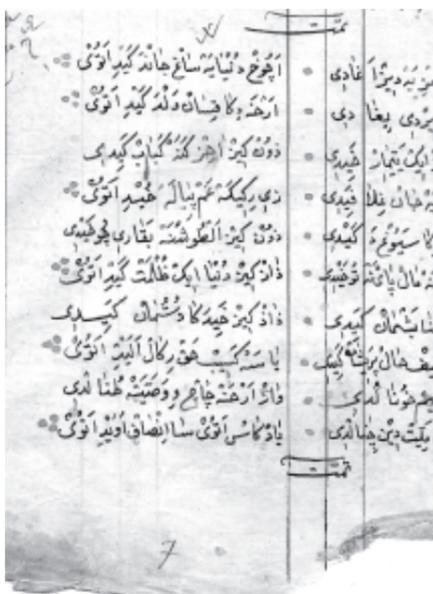
И бендина ишлемишнавай “тахъайд” гаф вич гафунин устад яз хъайи Эмина рифма патал са бендина бажагъат къведра ишлемишдай. (Идалайни гъейри, “къведайди - ягъади” рифма Эминаз хас тушир жуьреда зайифди я). И делилди шиирдик Эминалай гьуьгуьнлиз са ни ятлани вичин гъил хуькурнавайди къалурзава.

Гъ. Садыкъдин архивдай гъатнавай и шиирдин вариантдин сад лагъай бенд, аквадай гъаларай, чи бахтунай, масадан гъил галукъ тавуна ама. А вариантда сад лагъай бенд ихътинди я:

*Зун кьейшла, тазиятдиз Агъади
Ачух дуьнья, я сагъ чан тагайд атуь.
Зи гъалдикай хабар тирди ягъади:
Архадикай хъсанвал тахъайд атуь.*

И бендинай аквазвайвал, адан сад лагъай царце шаирди, вич кьейшла, тазиятдиз вичиз хъиз Агъади, яни Аплагъди, я ачух дуьнья, я сагъ чан тагайди атурай лугъузва. (“Тазият” гафунухъ галаз сад хъиз, адан маса къалуб тир “тазия” гафни Эминан девирда лезгийри ишлемишзавай, гъа къалубда аваз а гаф къени са бязи лезги хуьрерин рахунра ама).

Чидач вучиз ятла: Эмина Агъадин (Аллагъдин) твар къун Советрин девирда са “диндиз акси касдиз” дуьз акуначни, я тахъайтла, гъа девирдилай вилик са маса “диндал клеви касдиз”, шаирди вичиз “Агъади ачух дуьнья, я сагъ чан” ганач лагъайла, Эмин Аллагъдал рази тушиз акунани, - гъикл ятлани, аквадай гъаларай, са касди Эминан ширидикай “Агъа” гаф жудна, ам вичиз къандайвал “туькьуьр” хъуьвуна. Ихътин “туькьуьр” хъуьвуну ширидин рифмани, бендинин манани члурнава. Гъ. Садыкъдин архивда авай вариантдин сад лагъай бендинихъ якъин манани ава, хъсан рифмани: **Агъади - ягъади.** (Инал “ягъади” гаф гилан литературадин члала авай “агъун”, яни “члалахъ хъун” глаголдин диалектдин са къалуб я).

Етим Эминан “Весият” ширидин Гъ. Садыкъдин архивдай жагъанвай вариант

Чаз жагъанвай шиирдин вариантдай аквазва хъи, и шиирдин пуд лагъай бендикни са ни ятлани гъил хуькурнава. М. Гъажиева акъуднавай и шиирдин вариантдин пуд лагъай бендинин эхиримжи кье цар ихътинбур я:

*Зун хъиз, тарашна, вири мал тухвайди,
Заз хъиз, гъа ихътин зулумар хъайд атуь.*

Гъ. Садыкъдин архивда авай вариантда и царар маса жуьреда кхъенва:

*Зун хъиз, тарашна, мал пайна, тухвайди,
Заз хъиз, дуьнья икл зулумат хъайд атуь.*

Гьелбетда, и царара авай “мал пайна” келима Эминан гафариз артух мукъва я, идалай вилик чаз чизвай гъадан чкадал алай “вири мал” келимадилай. Месе гъатнавай Эминахъ авай са тлмил затлар тек са Мелика тарашнач, тарашдайла, Меликан патал абурун гъвечли стха Небини алай. Гъакл хъайила, шаирди месе гъатнавай вичин “мал” кье стхади “пайна” тухвана лугъузва.

Чаз гъатнавай вариантдин пуд лагъай бендинин къуд лагъай царни а царцин икъван члалдай чаз чизвай вариантда авай гафарилай Эминан гафариз артух мукъва я. Чаз икъван члалдай чизвай: бес Эмина лагъана, вич кьейшла, тазиятдиз, вич хъиз, “гъа ихътин зулумар” хъайиди атурай. Гафунин устад яз хъайи Эмина, чаз чиз, “Гъа ихътин зулумар” келима кхъидачир. Чаз гъат хъуьвунвай вариантда авай “дуьнья икл зулумат” хъайиди вичин тазиятдиз атурай лагъай гафар Эмина артух къадаиди я. Сад ава “зулумар хъун”, садни ава “дуьнья зулумат хъун”.

Гьелбетда, кьвед лагъай келима Эминан дерин фикрив артух къадай келима я: а келимадай чаз Эмина дуьнья вири зулумрив ацанвай са чка я лугъузвайди аквазва.

М. Гъажиева чап авур и ширидин вад лагъай бендинин сифте кье цар ихътинбур я:

*Етим Эмин, на етимар хуьналди,
Ваз арха жеч ви весияр туналди...*

Гъ. Садыкъдин архивда авай вариантда и царар са жизви маса жуьреда кхъенва:

*Етим Эмин, вуна етим хуьналди,
Ваз арха жеч, ви весият туналди...*

Икъван члалдай чаз чизвай вариантдин вад лагъай бендинин сад лагъай царце “на етимар хуьналди” кхъенвай, чаз гъатнавай вариантда а келимадин чкадал “вуна етим хуьналди” кхъенва. И кардай къил акъудиз чаз и бендинин кьвед лагъай царци куьмек гузва. А царце “арха” гаф теквилин къадарда ава. И карди къалурнавай кье царце ихътин метлеб авай келима авайди къалурзава: “...вуна етим хуьналди/ Ваз арха жеч...”. И келимадихъ “хъейи са етимдикайни ваз арха жеч” лагъай мана ава. Гъакл хъайила, вад лагъай бендинин сад лагъай цар “Етим Эмин, вуна етим хуьналди” келима хъиз, чаз жагъанвай вариантда авайвал кхъин дуьз я.

Икъван члалдай ашкара тир ширидин вариантдин вад лагъай бендина “весияр” гаф кхъенва, чаз гъат хъуьвунвай вариантда адан чкадал “весият” гаф ала. Чи фикрдалди, чаз гъат хъуьвунвай вариантда и гаф дуьз кхъенва: са касдин ширидин санал гъикл шириат лугъудатла, са касдин вири весийриз весият лугъун араб гафар лезги члала ишлемишунин къайдайригъ къазва.

Гьелбетда, инал авунвай веревирдер вири шак алачир гъахълу гафар я лугъун дуьз жедач. Чна умуд кутазава, Эминан яратмишунрал рикл алай, чпин алакьунар чи алакьунрилай артух тир пешекарри идалай къулухъ шаирдин ихтилат физвай и эсер ва амай яратмишунар, чалайни деринриз гъахъна, дикъетдивди ахтармишда, а эсерин чав агакьнавай къалубар Эмина вичи кхъей къайдайриз мадни мукъва хъийида.

Етим Эминан виридалайни машгур ширидин чаз гъат хъуьвунвай вариант ва ам араб гафараларай кхъенвай Гъ. Садыкъдин архивда авай чарчин шикл чна и чина гузва.

Эминан девирда ширидин тварар гуни адет авайди тушир. Гила и кар адетдинди хъанва. Гъакл хъайила, вичикай ихтилат авур Эминан ширидин чаз гъатнавай вариантда авай гаф фикрда къуна, и ширидал “Весият” твар эцигун хъсан аквазва.

Весият

*Зун кьейшла, тазиятдиз Агъади
Ачух дуьнья, я сагъ чан тагайд атуь.
Зи гъалдикай хабар тирди ягъади:
Архадикай хъсанвал тахъайд атуь.*

*Килиг, за хъиз, икл етимар хъейиди,
Зун хъиз, эхир кана, кабаб хъайиди,
Зун хъиз, гъавая чан гъилий фейиди,
Зи рикликай гъам пияла хъвайди атуь.*

*Заз хъиз, архадикай са югъ тахъайди,
Зун хъиз, алтлушна, пехъери чухвайди,
Зун хъиз, тарашна, мал пайна, тухвайди,
Заз хъиз, дуьнья икл зулумат хъайд атуь.*

*Зун хъиз, етим хвена пашман хъайиди,
Заз хъиз, хайидакай душман хъайиди,
Зун хъиз, зайиф, гъал перишан хъайиди,
Я са кесиб, гъахъ риклел алайди атуь.*

*Етим Эмин, вуна етим хуьналди,
Ваз арха жеч, ви весият туналди.
Татуй залум зи мейитдин чиналди,
Яд кас атуь - са инсаф авайди атуь.*

1 Ягъади - им “агъади”, яни “члалахъ жеди” лагъай келимадин диалектдин къалуб я.

Илгъамдин

Чешме

Абидин КАМИЛОВ

Музыка, мани галачир уьмуьр фикрдин гъун четин я. Чун япара дидедин лайлайдин ван аваз и дуьньядиз мугъман жезва. Эхъ, тебиат гъакл туькьуьр хъанва. Вири савадлу уьмуьрда чаз мани, макъам, аваз - чи руьгъдин къуват, чи уьмуьрдин къакъудиз тежедай важиблу са пай, таквадай къуват, илгъамдин чешме я.

И мукъвара чун Сулейман-Стальский районда 1962-йисалай инихъ кардик квай аялрин музшколадин директор, Дагъустандин культурадин лайихлу работник, машгур “Рычал” ансамблдин хужожественный руководитель ва музыкант яз хъайи **КЪУРБААНОВ Къазибег Шукурбеговичахъ** галаз гуьруьшмиш хъана ва адавай вичи регъбервал гузвай школадикай, адан коллективдин къвалахдикай куьруь суьгъбет авун тлалабна.

- Машгур композитор ва музыковед Г. Гъасанован тварунухъ галай аялрин музшколади 2017-йисуз 55 йисан юбилей шад гъалара къейднай. Алатнавай девирда ам халкъдиз къуллугъ авунин, халкъдин мани, аваз машгур авунин жигъетдай баркаллу рехъ фена.

Алай вахтунда чи школада къелзавай 102 аялди 6 алат (члагъан, кларнет, далдам, фортепиано, аккордеон, тар) ягъиз чир хъун патал чирвилер гузва. И кардал 22 муаллим машгул я.

Чи аялри гъар йисуз республикада къиле физвай Г. Гъасанован тварунухъ галай конкурсра приздин чкар къазва, гъар дережайрин дипломар гваз жкезва. Абуру, гъакл муаллимри гъар йисуз чи районда ва адалай къеце къиле физвай культурадин саки вири мярекатра активилелди иштиракзава.

Чи школада 7 йисан яшда авай аялар къелиз къабулзава. Абуруз 5 йисалай (пианоно ягъиз чирзавайбуруз - 7 йисалай) шагъадатнамаяр гузва. Школа акъалтларайбуруз музчилищейрик, институтрик экъидай ва я школайра, аялрин ясли - бахчайра къвалахдай мумкинвилер жезва.

Чаз мугъман хъуникай менфят къачуналди, заз чи музыкадихъ, манидихъ галаз алакьада авай вири юлдашир - музыкантриз, манидарири, шаирриз ва композиторриз, гъакни чахъ яб акалзавай вири ксаризни ихътин алхиш ийиз къанзава: къуй куь къвалера гъамиша музыкадин, манирин ван аваз хъурай! Аялрихъ элкьвена, за лугъуза: буюр, ша чи школадиз, музыкадин рекъай чирвилер къачуз, чи уьмуьр гуьрчегариз, адан сирер чириз.

И йикъара Дагъустандиз Россиядин Федерациядин хуьруьн майишатдин министрдин 1-заместитель Жамбулат Хатуов кваллахдин рекъай къве йикъан мугъман-виллиз атана. Адан вилик квай асул месэла республикада государстводин «Хуьрерин чкаяр вири патарихъай виликди тухун» программа уьмуьрдиз кечирмишзавай гьалдихъ галаз таниш хьун тир.

18-октябрдиз Жамбулат Хатуов, РД-дин Гьукуматдин Председатель Артем Здунов, вице-премьер Абдулмуслим Абдулмуслимов ва РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министр Абзагьур Гьуьсейнов Ахцегь ва Сулейман-Стальский районриз фена.

Ахцегь райондиз вертолетда аваз физвай вахтунда Ж.Хатуова дигидай цин «Шурдере» ва «Самур-Дербент» къаналар ахтармишна.

Къве райондиз мугъман хъана

50 миллион кубометр яд гьакъдай «Шурдере» гьамбарханади Кьиблепатан Дагъустандин са жерге хуьрер ва дигидай къурулушар целди таъминардай мумкинвал гуда. Яд хуьдай гьамбархана Самур вацун целди ацурда ва ада Мегьарамд-хуьруьн, Сулейман-Стальский ва Дербент районрин мулкарилай 98,4 километрдин мензилдиз цлугунвай «Самур-Дербент» къанал йисан кьилий-кьилиз целди таъминардай мумкинвал гуда. Ам ишлемишиз вахкунин нетижада Дербент, Дагъустандин Огни шегьерин ва Белиж поселоқдин 200 агъзур агъали, идалайни гьейри, Дагъустандин кьиблепат 25 агъзур гектар хуьруьн майишатдин чилер (ципицлухар, багълар, салар) целди таъминариз жеда. Объект 2023-йисуз ишлемишиз вахкудайвал я.

Къейд ийин, «Самур-Дербент» къанал Дагъустандин кьибле ва рагъэкъечдай пад, гьа жергедай яз Дербент ва Дагъустандин Огни шегьерар целди таъминарун патал 1963-йисалай ишлемишзава. Винидихъ тиварар кунвай чкайрилай гьейри, къаналдай яд Къаякент райондин гьуьрчен мулкаривини, вичиз тешпигь авачир Аджи виривни агакъарзава. Хуьрерин чкаяр аваданламшуниз талукь государстводин программадин сергьятра аваз «Самур-Дербент» къаналдин тайин пай цийикла тукьлур хъийизва. И кардин сад лагъай пай 2015-йисуз тамарнай. А члавуз къанал гьа жергедай яз цлуд йисаралди кватл хъанвай зирзибилдикайни мишънай (са секундда 8 кубометр яд ахъайдай мумкинвал авай къаналдивай гьакъикъатда са секундда анжах 1,5 куб яд агакъариз жезвай). Къанал цийикла тукьлур хуьруьн кьвед лагъай пай «Минмелиоводхоз РД» ФГБУ-ди 2019-йисан октябрдиз башламишна.

Ахцегь райондиз агакъайла, муниципалитетдин кьил Осман Абдулкеримовлахъ ва застройщикдихъ галаз санал делегацияди Ахцегьрин хуьре 60 аялдиз чкаяр жедай аялрин бахчадин дарамат ахтармишна. Ина гьар жуьредин яшарин аял-

рин пуд дестедиз чкаяр жедайвал я. Техникадалди таъминарун жигъетдай бахчади алай аямдин вири истемешунриз жаваб гуда.

Гуьгуьнлай делегация гзаф везифаяр тамардай спортный комплекс эцигъвай чкадал фена. Ана баскетболдин ва волейболдин майданар, трибунаяр, фитнесзал, боксдал ва къуршахар кьунал машгьул жедай залар хьун пландик кутунва.

Аялрин бахча ва спорт-комплекс государстводин «Хуьрерин чкаяр вири патарихъай виликди тухун» программадин серенжемрик акатзавай «Хуьрерин чкайрин алай аямдин акунар» проектдин сергьятра аваз эцигъзава.

Сулейман-Стальский районда делегацияди сифтени-сифте Агъа Стал-Къазмайрин хуьре 400 аялдиз чкаяр жедайвал эцигъзавай школа ахтармишна. Образованидин идара чирвилер гудай корпусдикай, тлугун гудай ва спортдин блокрикай, актовий залдикай ибарат жеда. Пуд мертебадин объектдин умуми майданди 8 агъзур кв. метр тешкилзава.

Идалай кьулукъ делегация Алкъвадар хуьре 110 аялдиз келдай чкаяр жедайвал эцигъзавай къве мертебадин школа алай чкадал фена. Амни чеб чпихъ галаз галереядалди алакълу авунвай чирвилер гудай корпусдикай ва спортблокрикай ибарат жеда. Дараматрин санлай къачур майдан 2 агъзур кв. метрдилай гзаф я. Эцигънардайбуру школа къведай йисан 1-сентябрь алуькдалди вахкун хиве кунва.

Эхирдай Жамбулат Хатуова ва адахъ галай пешекарри Кировский дигидай къурулуш ахтармишна. И объект цийикла тукьлур хуьруьн кваллахар 2017-2018-йисара хуьруьн майишат (2013-2020-йисара) виликди тухуниз талукь государстводин программадин «Россиядин хуьруьн майишатдин тайинвал авай чилерал мелиорациядин кваллахар виликди тухун» подпрограммадин сергьятра аваз кьиле тухванай. Нетижада хуьруьн майишатдин 2500 гектар чилер дигидай цикай магьрум хуьникай хуьз алакьна. Объект цийикла тукьлур хуьруьн гьакни Дагъустандин агропромышленный комплексда инвестициярин цийи проект гьиле къадай мумкинвални гана.

Къейд ийин, республикада государстводин «Хуьрерин чкаяр вири патарихъай виликди тухун» программада кьалурнавай серенжемар уьмуьрдиз кечирмишун патал 2020-йисуз 1060,3 млн манат чара авун фикирда кунва. Адакай - 950,8 миллион манат федеральный бюджетдай, 85,9 млн манат - республикадин ва 23,6 млн манат бюджетдилай кьерехдай тир чешмейрай агакъун лазим я. Программадин сергьятра аваз алай йисуз муниципальный къве районда вири терефрихъай виликди тухунин кваллахар тамарун, целди ва газдалди таъминардай сетар тукьлурун фикирда кунва.

Экономикадин форум - 2020 “Гьерекатрин къайда” тайинарда

Жасмина САИДОВА

25-ноябрдиз Дагъустандин меркезда экономикадин “Гьерекатрин къайда” форум кьиле фида. Мярекатдин къетенивилерикай ва адан нетижада хьун гуьзлемишзавай агалкьунрикай саласа юкьуз “Дагъустан” РИА-дин майдандал кьиле фейи пресс-конференциядал форумдин тешкилатчийри - Стратегиядин проектрин агентстводин (АСП) генеральный директор Бахтияр Магьмудова ва Санкт-Петербургдай тир “Дело” бизнес-кластердин руководитель Максим Никитскийди суьгьбетна.

Абуру хабар гайивал, форум Дагъустандин халкьдин майишатдин госуниверситетдин майдандал кьиле фида. Мярекатдин асул макьсад регионда карчивилел машгьул ксар экономикадин рекъай умумибур тир месэляяр гьалун патал тупламишун я.

Бахтияр Магьмудова суьгьбет авурвал, жемият, бизнес ва государство алакълу авун патал алай йисан июлдин вацра арадал гьанвай АСП-ди сифтени-сифте къабулай къараррикай сад форум тешкилуниз талукьди тир. “Вучиз чна сифтени-сифте экономикадин форум тухун кьетина? Уьлкведа, гьатта вири дуьньяда арадал атанвай гьалар фикирда кьуналди, чна республикадин виридалайни зайиф хел тир экономикадиз кумек гуни месэладиз фикир гун дуьз яз гьисабна. Чна вири къуватар гьевечи, юкъван ва чехи бизнесдиз кумек гуни жигъетдай государстводин органрин вилик кьенин юкьуз акъвазнавай месэляяр гьалунал желб ийидай къарар къабулна. Кьенин юкьуз экономика уьлкведин виридалайни гзаф зарар ганвай хел я, гьаниз килигна, арадал атанвай муракаб шартлара бизнесдиз кумек гун, гьич тахъайтла, адан виридалайни тлал алай месэляяр къарагьарун, абуру майдандиз акъудун и форум тухунин асул метлебрикай я.

Ихтин мярекатар тухунин рекье еке тежриба авай “Дело” бизнес-кластердин руководителди форумдиз “Гьерекатрин къайда” кьил вучиз ганватла, гьадакай суьгьбетна. “Чи гьерекатрин къайда ихтинди я - сифтени-сифте макьсад ва ам кьилиз акъудун патал лазим гьерекатрин план тайинарун. Макьсадар карчийрин арада веревирдер авурдалай кьулукъ тайинарда. Ахпа чун властдин векилрин патав фида ва абуруз чи амадагар хьун теклифда. Чна гьисабзавайвал, сифтени-сифте кьилиз акъудна кланзавай макьсад гьевечи ва юкъван бизнес умумибур тир месэляяр гьалунал желб авун, абурун кватлалар арадал гьун я”, - лагъана ада. Идалайни гьейри, ада къейд авурвал, кьилди къачур хилер - туризм, инвестицияр, хуьруьн майишат, промышленность, энергетика, образование, эцигънардай хел - виликди тухуниз фикир гуда. Вири и хилериз талукь гьерекатрин планар веревирд авун патал спикерриз ва пешекарриз теклифда.

Идалайни гьейри, карчивилин тешкилатрин автономный центр арадал гьидай фикир авта. Максим Никитскийди къейд авурвал, вичин хайи региондилай тафаватлу яз, Дагъустанда бизнесдин векилрин кватлалар саки авач лагъайтла жеда. “Ах-

тармишайла, аз малум хъайивал, тек са Махачкъалада са вуч ятлани ава, амай чкайра карчийри чпи чпихъ галаз алакълу хуьзвач, абуру патал сад тир месэляяр гьалдайвал тупламиш хьунин месэладиз са акъван фикир гузвач. Гьа са вахтунда бизнесдин ва государстводин арадани ихтибарвал авач. Эгер чалай и жуьредин алакълу са живи хъайитлани чкадилал юзуриз, яни хъсан патлахъ дегишариз алакълу, им чун патал еке агалкьун жеда. Абурун арада ихтибар авачирла, нетижарни жедач. Им лагъайтла, гьич са клусни хъсан кар туш. Чна бизнесдиз кумек гун, ам властдин патай авай кумекдин программадин гьавурда тун лазим я”, - алава хъувуна ада.

“Дело” бизнес-кластер жуьреба-жуьре мярекатар тешкилунал машгьул яз 11 йис хъанва. Эхиримжи 5 йисуз абуру уьлкведин гьар жуьре регионра кьиле физвай эконо-

микадин форумрал экспертлар яз майдандиз экъечзава. Компаниядихъ ихтин мярекатар тухунин карда чехи тежриба хъанва.

Никитскийди суьгьбет авурвал, умуми месэлайрал тупламиш хьунин нетижада бизнесдивай са къадар жуьре къуллугьар тамариз ва гьа идалди вичин муштерийрин къадар артухариз жеда. “Месела, вун Дагъустандиз къевезва ва мугъманханада акъвазнава, ана ваз дагълариз сиягьат авун теклифзава - вун физва. Дагълара лагъайтла, ваз вижевай вирт маса къачун теклифзава, ахпа вав ана са шумуд юкьуз акъвазиз жедай чкайрин алакълу агакъарзава ва ик мад. Чна вири и терефар алакълу, сад авун лазим я. И карда властдин кумек герек туш - карчийар чеб чпихъ галаз икьар хъана кланда. Санал кватл хъайила абурувай садавай масадаз ихтин къуллугьар ийиз жедатла тайинариз алакълу”, - лагъана ада.

Форумда Москвадай, Санкт-Петербургдай пешекарри, Дагъустандин карчийри, властдин органрин векилри иштиракда. Абуру чпин тежрибадикай, хъанвай агалкьунрикай, гьалтай четивилерикай ва абуру гьик гьалнатла, гьадакай суьгьбетда.

Форумда иштиракдай карчийар патал чирвилер гудай мярекатар, элкьвей столар гьазурда. Иштиракчийриз гьатта хуси бизнесдиз талукь яз пешекаррихъ галаз зур сятда пулсуздака кьилди ихтилат ийидай мумкинвални жеда. Карчийривай, иниз атана, нихъ гьихьтин четинвал аватла, гьадакай суьгьбет ийиз, я тахъайтла жуьреба-жуьре теклифар гуз жеда.

Форумдин иштиракчи хьун патал мукьвал вахтунда тамамдиз кваллахиз башламишдай Дагестанфорум.ру сайтда регистрация авун бес я.

Эхирдайни къейд авурвал, форум кьиле тухудай вахтунда COVID-19 тлугьвалдиз талукь яз Роспотребнадзордин вири истемешунар кьилиз акъудда. “Чахъ и карда тежриба ава”, - лагъана М.Никитскийди.

Риклера ама

Гъажи КЪАЗИЕВ

Гъар гъи муаллимдиз хъайитлани, и къве дерехани (муаллимвални, цийивилер арадал гъунни) къисмет тахъун мумкин я. А дерехаяр анжах, галат тийиз, члугвазвай зегметдалдини, чирвилералдини югъ-йиф талгъана, ийизвай чалишмишвилералди къазанмишиз жеда. Гъайиф хъи, вичихъ ихътин лайихлувилер хъайи муаллимдикай зун алатай вахтунда рахуниз мажбур жезва. Лугъуда хъи, рагъметдиз фенвай касдикай рахамир, рахайтлани, анжах - хъсан патахъай. Лайихлу касдикай хъсан патахъай мус рахайтлани кутугнава. Вучиз лагъайтла, ада неинки Хасавюрт райондин Къурушрин школайрин тарихда, гъакни райондин, республикадин тарихрани дерин гел тунва.

тир истемешунриз жаваб гудай тадарақралди таъминарна: цийи стeндар, ТСО-яр, таблицаар, цлан газетар, аквадай пособиар, математикадин тарсара герек журналар... "Эврика" тивар алаз тешкилай кружокдин нетижайрикай "Математика в школе", "Квант" журналрин чинриз макъалаяр акъатнай. Ада вичин кваллахда чирвилер ва тербия гунир кивенквечи тежриба ишлемишна, тухузвай тарсар лагъайтла, лекцийриз, семинарриз, элкъвей столриз, конкурсриз, адетдинди тушир тарсариз элкъурна. Школада сифте яз математикадай вечерар, КВН-ар, конкурсар киле тухуз хъана. Аялар математикадин тарсар клан хъунал желбна, нетижаярни бегьерлур хъана. Ада кваллахай йисара республикада математикадай киле тухвай олимпиадайра школада клелзавай ругуд аялди сад лагъай чкаяр къунай.

Мадер Баласултановича 2002-2003-келунин йисуз школайрин урта, Россиядин ва международный къуд олимпиада тешкилнай ва абур Дагъустандин хейлин школайра килени тухванай. Абурулайни гъейри, М. Эскерова математикадай "Кенгуру" тивар алай международный олимпиадаяр тухудай региондин тешкилатдин комитетдин председателвилин везифаярни киле тухванай. Ам гъамиша вичин чирвилер артухариз алахъдай. Мисал яз, "Математика в школе" журналда малумарна киле тухвай четин задачаяр гъялдай конкурсда иштиракна ва, хурун муаллим яз, гъалибчини хъанай. Идалайни гъейри, задачаяр гъялдай международный конкурсрани иштиракнай.

М. Эскерован агалкъунар виринра машгур тир. Гъавилей адакай ругуд йисуз Хасавюрт райондин образованидин управленида математикадинни физикадин муаллимрин советдин председателни хъанай, вичин тежриба вири школайриз чукурнай. И агалкъунар себеб яз, Мадер муаллим "СССР-дин муал-

Цийивилер тур бажарагълу муаллим

Къе аз санал кваллахай яр-дуст, вичин эхиримжи нефесдалди акъалтзавай несилдиз математикадин сирер чирай рагъметлу ЭСКЕРОВ Мадер Баласултановичакай, адан агалкъунрин дерехайрикай суьгъбет ийиз кланзава. Ада гъамиша тикрардай: "Аялриз чирвилер гудалди вилик сифтени-сифте жува дерин чирвал къачун чарасуз я". Гъавилей Мадер муаллимди пешедиз талукъ вири газетар-журналар хъидай, абурукай менфятни къачудай.

Зи риклел алама, 1966-йис тир. Зани яр-гъал йисара ДГПУ-дин музыкальный факультетдин доцентвиле кваллахай "Дагъустандин лайихлу муаллим" Къачаев Рагъим Надировича музучилищеда санал клелзавай. Мартдин вацран тлатилрин вахтунда ада зун Къурушдилай Махачкъаладиз математикадай олимпиадада иштирак ийиз атанвай Гъажибабаев Эждерахъни Эскеров Мадерахъ галаз танишарнай. Абуру къведани 1-чкаяр къунай. Гъавилей Мадер, Къурушрин хурун юкъван школа акъалтларай йисуз, са шаклувални тавуна, вичин рикле авай мурад ар килиз акъудун патал ДГУ-дин математикадин факультетдик экечна. Келдай йисарани Мадера вузрин арайра математикадай уьлкведин дережада тухузвай олимпиадайра иштиракиз хъанай. Йисар акваз-такваз акъатна, университетни акъалтларна, хайи хурун школадиз математикадин жегил муаллим-пешекар яз хтана ва гъа сифте къадамдилай урусрин машгур педагог А. С. Макаренкодин "Эгер муаллим вуз акъалтларуналди и кардал сергъятламыш жезватла, эгер ада вичин чирвилер ва тежриба хкажзавачтла, ахътин касдикай гъич садрани халисан муаллим хъунухъ мумкин туш" гафар бинедна къуна, кваллахдив эгечна.

Мадер Баласултановича сифтени-сифте вичиз ва тарс гузвай аялриз къулай шартлар яратмишун патал школада математикадин кабинет кардик кутуна. Анаг гъукуматдин сад

лимрин яратмишунардай Союздин" съезддин делегатвилени хъанай ва а съезддал "Профессионал" палатадин членни хъанай. Гъу-гъунлай ам международный тешкилатрин конференциядин оргкомитетдик акатнай.

А йисара уьлкведа машгур хъайи, образованидин хиле цийивилер тур муаллим-алимар тир В. Ф. Шаталованни Р. Г. Хазанкин методикадин курсарани иштиракнай, мад и рекъай Мадер муаллимди еке шегъерра тухвай са шумуд конференциядани иштиракнай ва вичин цийивилерни теклифнай. Келунрин рекъера ихътин цийивилер тур Мадер Эскерова вичин намуслу зегметдалди хурун, райондин, гъатта республикадин муаллимрин патай еке гъурмет, авторитет къазанмишнай. Ада ихътин чалишмишвилер гъукуматдин патай шабагарни лайихлу тиварар къачун патал авуначир, адан максад вичи чирвилер гузвай аялрикай ватандиз, жемятдиз, диде-бубайриз вафалу халисан ватанпересарни инсанпересар жатун хъанай. А везифаяр ада килел баркалла алаз тамамарнай. Гъайиф хъи, адан рикле авай вири мурад ар залум ажалди килиз акъуддай мумкинвал ганач. Мадер Баласултанович вичи тарс гузвай чкадал кабинетда садлагъана куьтягъ хъанай.

Мадер Баласултановичани адан уьмурдин юлдаш, Къурушрин хурун 1-нумрадин юкъван школадин математикадин тежрибалу муаллим Мариат Бегъеровнади чпин аялризни математикадин сирер дериндай чирна. Рухваря тир Исламани Албана - ДГУ-дин математикадин факультет, Фарабиди - ДГТУ-дин электроэнергетикадин факультет, руш Эльвиради Дербентдин медколледж акъалтларна, гъарда вичин пешедай Махачкъалада кваллахзава.

Гъак хъайила я лугъузвайди: инсан яшамш хъайи йисар туш гъисабзавайди, ада жемият патал тур хъсан краяр я. Аллагъди рагъметрай вичиз!

Мумкинвиллиз килигзавач

Образованидин ва илимдин хиле гуьзчивалдай федеральный къуллугъ 2021-йисуз Государстводин сад тир имтигъан (ЕГЭ), коронавирус себеб яз, арада мензил аваз вахкудай къайда ишлемишун мумкинвиллиз килигзавач. Идакай Вирироссиядин аялрин диде-бубайрихъ галаз хъайи онлайн-гуьрушдал идарадин кил Анзор Музаева суьгъбетна.

алакъалу планарни авач. Россиядин властри са шумуд сеферда къейд авурвал, адетдин жуьредин образование са куьнвайни эвез ийиз жедач.

Къейд ийин, Анзор Музаева 2021-йисан ЕГЭ-диз талукъ дегишвилерикайни лагъана.

Алай 2020-йисан ЕГЭ вахкудайла, уьлкведа тлугъвалдихъ галаз алакълалу муракаб гъалар арадал атун себеб яз,

"Алай вахтунда чахъ авай технологияри къе чаз ихътин кам къачудай мумкинвал гуда лагъана фикризавач", - лагъана ада, суалдиз жаваб гудайла. Музаева гафаралди, къенин юкьуз имтигъан вахузвайбурал яргъал мензилда аваз гуьзчивал авун таъминардай мумкинвал гъелелиг авач.

Рособнадзордин кили умуд кутурвал, ЕГЭ киле тухудай вахт алуькдайдла, адан форматдиз талукъ месэла, къенин юкьуз хъиз, хъиз акъвазна амуькдач.

Анзор Музаева къейд авурвал, 2020-йисуз ЕГЭ "лазим къадар вини дережада аваз" киле фена. Имтигъан вахузвай вахтунда азар гегъеншдаказ чклай дуьшурар хъаначир.

Мукъвара РФ-дин просвещенидин министр Сергей Кравцова малумарайвал, гъелелиг властри 2021-йисуз ЕГЭ ва ОГЭ тухудай вахтар дегишарун пландик кутунвач. Адан гафаралди, и месэла веревирд авунин лазимвални авач.

Кравцова гъакни хабар гайивал, Россиядин мектебар аялриз яргъал мензилда аваз (дистанционный) чирвилер гудай къайдадал элячлунихъ галаз

9-классар куьтягъай вири аялриз, гъакни 11-класс акъалтларнавай, амма Россиядин вузрик экечдай фикир авачирбуруз имтигъанар вахкун тийидай ихтияр ганай. И мумкинвилерикай менфят къачуна, аялри чирвилер гунир талукъ тир пай акъалтларнавайдан гъакъиндай документар къачуна.

Тежрибади субутайвал, ихътин къайдадихъ бине ава ва ам гъамиша, гъатта уьлкведа тлугъвалдихъ галаз алакълалу гъалар тамамдаказ гуьнгуьна гъат хъувурдалай къулухъни туртла, хъсан я. Ик, 2021-йисуз агъадихъ галай дегишвилер жеда:

11-класс куьтягнавай, амма вузрик экечлун фикирда авачир аялриз чирвилер гун ЕГЭ вахкун тавуналди акъалтлардай мумкинвал гуда;

9 ва 11-классар куьтягнавай, амма ГИА вахкун тавунвай аялривай чирвилер къачун колледжра давамариз жеда (экечдайла аттестатдин юкъван балл гъисаба къада);

10-классда келун давамарун патал 9-классдин аялри ОГЭ вахкун лазим жеда; РФ-дин университетрик экечлун патал, виликдай хъиз, ЕГЭ-дин нетижаяр къалурун чарасуз шартI яз амуькда.

Гъалибчи

Дагъустандин школада клелзавай аял Вирироссиядин "Зи муаллим" серенжемдин гъалибчи хъанва.

РФ-дин просвещенидин министрствода 14-сентябрдилай 10-октябрдилай киле феи Вирироссиядин "Зи муаллим" серенжемдин нетижаяр къуна. Къейд ийин, ам Международный муаллимдин йикъаз талукъарнавайди тир. Серенжемда 3 агъурдалай гзаф аялри ва чехибур иштиракна, гъалибчи лагъайтла, Дагъустандай тир Айша БУТАЕВА хъана, хабар гузва РД-дин образованидин ва илимдин министрстводи.

Уьлкведин майданда тешкилнавай серенжемда иштиракуналди, Россиядин мектебра клелзавай аялри рикI алай муаллимриз "Инстаграм", "Вконтакте" ва "TikTok" социальный сетра абурухъ галаз санал янавай шиклар ва я видеороликер чап авуналди, сувар тебрикзавай.

Муаллимриз чпин патай баркалла ва гъурмет мектебра клелзавай аялривай ва абурун диде-бубайривай гъар жуьреда малумариз жезвай: абуру манияр язавай, къуьлер ийизвай, шиьрар клелзавай. Виридалайни итижлу жуьреда тебрик авур цуд кас финалдиз акъатна - абуруз гъалиб хъуниз талукъ дипломар гуда. Кивенквечи чкаяр къур пуд аялдиз лагъайтла, пишкешар ганва.

Айша Бутаевади Дербентдин 15-нумрадин СОШ-дин 3-классда клелзава. Роликда руша муаллим - Жафарова Лариса Алимерзоевна вичиз гъикI аквазватла, гъикI адаз гъурметзаватла ва адал гъикI рикI алатла къалуна ва суьгъбетна. Серенжемда къвед лагъай чка - Красноярский крайдин ва пуд лагъай чка Астрахандин областдин мектебра клелзавай аялри къуна.

Гъалибчийрин яратмишунар конкурсдин нетижаяр къазвай роликда гъатнава ва Россиядин Минпросвещенидин официальный аккаунтра чапнава.

Веревирдер

Мердали ЖАЛИЛОВ,
литературадин отделдин редактор

И веревирдер кьхиниз зун и йикъара (09.10.2020) чи телеканалрай къалурай, Федерациядин Советдин заседанидал РФ-дин МВД-дин министр В. Колокольцеван гъахъ-гъисабда гъаи бязи рекъемри мажбурина. Чи уьлкведин рекъерал машинрин чархарик рекъизвай къван инсанрин къадар бязи чкайра тлугъвалдин завалдикди рекъизвай хътин дережайрив агакьзава.

И кардин вилик пад къун патал хейлин серенжемар къабулзава: рекъера гьерекаддин къайдайрал гуьзчивал артухарнава, къайдаяр члурзавайбурул илтизавай жермеяр къвердавай хкажзава, лап члур нетижайрал гъизвай дуьшуьшриз рехъ гузвайбур (пиянискаяр, наркоманар, башибузукъар) жазаламишзава... Идахъ галаз сад хъиз, профилактикадинни пропагандадин, рекъера къайдаяр хуьнин чирвилер гуьнин краризни гузвай фикир артухарнава. Гьалар хъсан хъун лазим тир, амма... Министрди Федерациядин Советдин сенаторривай и хиле кардик квай законар мадни гужлу, къайдайриз аксивалзавайбуруз къабулзавай серенжемар (жерме авун, правыйрикай магърумун, кар атлун ва ик мадни) генани кьетибур авун герек тирдакай лагъана...

Эгер чи государстводин къилин инспектор ик рахазватла, гьалар гъакьикъатдани гьар садак къурху кутазвайбур хъун мумкин я. Гъа и хиялрик квай арада зи гъиле сентябрдин вацра акъатнавай "Новое дело", "Литературная газета" хътин газетрин нумраяр гъатна, телеканалрай къалурзавай сюжетарни риклел хтана. Лап и мукъвара Къизлярдин патав члехи мусибатдик спортшколадин аялрин "Газель" машин акатна, кьейибур - 3, гзафбурал хирер хъана. Бязибур, мумкин я, уьмуьрлух набутриз элкьуьн.

Рекъизва чархарик... Вучиз?..

"Новое дело" газетдин 35-нумрада чапнавай "Смерть на дорогах" ("Рекъера ажал") макъалада кьейднавайвал, гатун пуд вацра чи республикадин рекъера, аварийрин (машинар акъунин) нетижада (ахътин 438 дуьшуьш хъана), 89 кас телеф хъана. Йисан сифтедилай инихъ 1100 дуьшуьш арадал атана, 200 кас чандивай хъана...

Эгер гьар йикъан рекъемриз кьимет гайитла, ахътин фикирдал кьведа хъи, чи рекъера уьмуьрдинни ажалдин арада дяве физва. Машинрикой инсанриз куьмек, регъятвал, кьезилвал хъун лазим тир; чи шартлара лагъайтла, машинар завалриз, азарилдин улакьриз элкъевезва. Вучиз?

И суал са за ваь, гзаф ксарни - экспертри, инспекторри, журналистри, сенаторрини эцигзава. Машинрикой куьмекчийрин чкадал азарилди хъунин себебар, гъайиф хъи, садни кьвед туш. Виридалайни хаталуди, инсанвилни са жуьрединни къанунрихъ галаз къан тийизвайди, ички хъвана, рулдихъ ацукъна, вилер алахъун яз гъисабзава. Ибурукни, деллрай аквазвайвал, асул гъисабдай чи сегнейрин "гъетер" лугъудайбур, гъакъван "багъа" спортдин "гъетер", гъукумдин япарни вилер тир депутаттар, чеб законар хуьнал мягкем хъун лазим тир къуллугъчийр, девлетди вилер кьевнавай бязи "карчийр", девирдин "дестекар" хъанвай бязи бубайринни дидейрин "къизилдин" веледар... я. Сад-къве абдални, хатадай дуьшуьшдик акатайбурни авачиз туш... Яшар тамам тахъанмаз, рекъерин къайдайрикой хабарни авачиз, рулдихъ ацукъзавайбурни гъикъван аватла, ни гъисабна?..

Инал гъисабнавай къван себебри йисан эхирдалди арадал гъизвай члур дуьшуьшрин къадар са чи республикада агъзурилай алатзавайди кьейдзава махсус сводкайра. Гъакъван кьейибурни, набутриз элкъевезвайбурни, етимарни, ялгузарни, ажузарни арадал кьевезвачни?

Зун я рулдихъ галай кас туш, я рекъерин къайдаяр дериндай чирзавай инспекторни. Амма гьар гъикъ хъайитлани, шегъердин шартлара машиндин рекъерал гьалтзава. Вуч аквазва гъа куьруь декъикъайрани? Сад лагъайди, куьчейра махсус сигналар гузвай светофорар аватлани, парабур, гагъ-гагъ аяларни галаз, светофордиз ябни тагана, я махсус-даказ цларар члугуна, тайинарнавай чкайрни кваз такъуна, гъахъзава машинрин рекъе... Мегер ина хатасузвал амуькдани?

Зун четиндаказ кьекъевезвай, зайифдаказ экв аквазвай инсан я. Светофорди къацу экв ягъайла, рекъелай элячдайлани, мукъаят тахъайтла, гзаф тади квай "къегъалри" вал гъужумун мумкин я. Светофор алачир чкайрал и кар мадни хаталу я. Куьуьз, кьеци, юхсулди акурла, бязи шоферрик къиргъин акатдай хъиз я. Абурун риклелай машин гъич тахъайтла явашурун герек тирди алатда. "Ахмакьриз законар кхъенвайди туш" лугъуда. Вучиз ятлани, чи меркездин куьчейра машинар гъай ахмакьрин къадар гзаф жезва. Ахмакьар правояр гудай махсус комиссийрай гъикъ акъатзавайди ятла чидач.

Машинда аваз санай масаниз фидалди, валай алудиз кланз, вири царарилай элячзавайбуру бес ажалдиз къуллугъзавачни?..

Гьар гъикъ хъайитлани, XXI асир алуькълани, савадлбурулай авамар, сабурулбурулай "барут квайбур" пара хъуни чун вири дикъетлу, къайгъудар авун лазим я. "Рекъерин гьерекаддин къайдаяр хуьн", махсус преддет хъиз, неинки автошколайра, гъакъ вири бахчайра, мектебра, гъатта вузрани датлана чирна кланда. Чина лагъайтла, и кар гъиле къунвач. Пулдихъ вири правоярни, вири ихтиярарни, категориярни къачуз жезвайди сир туш. Алвердин девирда им инсанрин уьмуьрдалди, сагъламвилелди алверун жезвайди, гъайиф, парабур аннамишзава.

Мумкин я, зи гафарикай парабуроз хуш татун. Амма рекъерин гьерекаддин къайдаяр риклиз клан хъана ваь, мажбури яз хуьн лазим тушини?!

И кар гьар сада - яшлудани, жегилдани, аялдини рикивай къабуллайтла, чи машинрикой чаз завалар жедач.

Бейкарвал. Жергеяр къалин жезва

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

2020-йисан II кварталдин нетижайрай, Дагъустанда зегъметдиз къабил жемьатдин 17,4% бейкарбур тир. Статистикадин делилралди, алай вахтунда ахътин яшарин 210 агъзурдалай гзаф дагъустанвийар (16 йис хъанвайбурулай эгечина) гъилиз мажиб кьведай къвалахдик квач. И рекъем, 2019-йисав гекъигайла, 4,4% ва гъилевай йисан I кварталдив гекъигайла, 3,5% артух я. Ик, зегъметдиз къабил 1,22 млн дагъустанвидикай 212 агъзур кас - бейкарбур. 2019-йисан делилралди, 179,3 агъзур кас авай. Дагъустандин карчийрин Союздин исполнительный директор, экономист Фадик Мугъулован фикирдалди, гъилевай йисан эхирдалди республикада бейкаррин умуми къадар 400 агъзурдалай алатда...

Эхъ, бейкарвал Дагъустанда гъамиша лап хци месэлайрикой сад тир. Коронавирусдин тлугъвалдин шартлара малум тир себебрикди ам мадни кьизгъин хъанва. Месэла кьезиларун патал РД-дин гъукуматдин патай куьмек аватлани, къвалахдик квачирбурун къадар артух жезва. Месэладин гъакъиндай Ахъегъ районда гъихътин гьалар ава? - суьгъбетзава чна Ахъегъ муниципалитетда агъалияр къвалахдалди таъминардай центрадин (ЦЗН) реьгъер Сейфе ГЪУБСЕЙНОВАХЪ галаз.

- Дугъриданни, месэла гъукуматдин лап вини дережада гъялна кланзавай важиблуди я. Виликрай плановый экономикада вузарни ссузар акъалтарзавай жегъил пешекарар къвалахрал рекъе твазвай. Хуьруьн чкада колхоз, совхоз хътин обществениый члехи майишатар, хуьруьн майишатдин суьрсет къабулдай пунктари гъялдай цехар аваз ("Ахътинский", "Заря", "Луткунский" совхозра ичерикий шире хжуддай цехар, Ахъегърин кьеледа 100-лай артух фляейри къвалахзавай Дербентдин "Электросигнал" заводдин, гъакъни Ленинграддин парталар цвадай "Рассвет" фабрикадин филиалар, КБО-дин гьар жуьре устларханаяр кардик квай), инсанар къвалахдал машгъл тир. Гила, базардин экономикадин шартлара, ахътин крар амач...

2019-йисан эхирда чи идарада гъилиз мажиб кьведай къвалахдик квачир 362 кас, яни районда экономикадин жигъетдай активный жемьатдин 1,9 процент регистрация авунвай. 2020-йисан 1-октябрдин делилралди, районда 1607 кас бейкарар ава, гъакъикъатда лагъайтла, сир туш, и рекъем са шумуд сеферда гзаф я. Чкадал чпин чирвал, къуват эцигдай мумкинвал авачиз, иллаки Ахъегърай, Луткунай, Хуьруьгай, Цуруьгай, Калукай вишералди жегъил пешекарар (парабур чкадин пропискада аваз), чпин яшлу диде-бубаярни ялгуьз таз, бязибур хизанарни галаз патарихъ фенава. Нагагъ чкадал хизан хуьз жери хътин къвалахар авайтла, парабур хайи чкайра амуькдай.

Тайиндиз лагъайтла, шаз къвалах жагъуриз чи центрадиз 964 кас атана. Ци коронавирсдин къурхулувал себеб яз арадал атанвай шартлара чна кьетлен режимда къвалахзава ва бейкарбур регистрация авунин карда вахтуналди цийи къайдаяр ишлемишзава. Иллаки интернетдикай менфят къачуналди жемьатдихъ галаз онлайн-режимда гъавурдик кутунин къвалах активламишнава, къвалахдик квачир агъалияр чи инспекторри электронный къайдада регистрация ийизва. Къенин йикъалди райондин ЦЗН-диз ихътин жуьредин 2419 арза атана, регистрация авунва.

■ Сейфе Гьемзебегович, районда шумуд касди бейкарвилин пособие къачузва? Адан къадардикай ва ам къачунин шартларикийни куьрелди лагъанайтла кланзавай...

- 2019-йисан эхирда чи центрадай анжах 312 касди бейкарвилин пособидин пул къачузвайтла, алай вахтунда саки 1400 касди къачузва. Коронавирусдин тлугъвалдин ругуд вацран (апрель-сентябрь) вахтунда РФ-дин гъукуматдин махсус къарардалди бейкарвилин пособие 4500 манат хъанвай, 18 йисан яшдив агакь тавунвай гьар са аялдайни диде-бубадидай садаз вацра 3 агъзур манат алава пул гузвай. Гила 1-октябрдилаи бейкарвилин пособие 1500 манат хъанва. Развилелди лугъун, ам къачун патал инсанриз еке регъятвилер ганва ва мумкин тир коррупциядин вилик падни къунва. Куьрелди, къвалахдик квачир касдиз бейкарвилин пособие къачун патал, чи идарадиз атана, учирра акъвазиз, регистрация авунин чарасузвал авач. Къвалахдик квачир ва 16 йисалай та пенсиядив агакь-

КУБРУБЪ КЪЕЙД.

Сейфе Гьемзебегович ГЪУБСЕЙНОВ 1969-йисуз Ахъегъ райондин Луткунрин хуьре духтурдин хизанда дидедиз хъана. 1986-йисуз хуьруьн школа, 1995-йисуз ДГТУ-дин инженер-технологвилин факультет агалкъунралди акъалтарна. Армиядин жергеяр вичин хиве авай буржи кьилиз акъудна. Зегъметдин рекъикай рахайтла, 12 йисуз райондин казначействода кьилин пешекарвиле, 5 йисуз Ахъегъ райадминистрациядин кьилин заместителвиле, са йисуз суддин приставрин идарадин начальниквиле къуллугъна. 2014-йисан мартдилаи районда ЦЗН-дин руководителвилин жавабдар везифаяр тамамарзава. Туьквей хизандин кьил, кьве веледин буба тир ада коллективдин ва районзгълийрин арада лайихлу гъуьрмет къазанмишнава.

далди яшара авай агъалийривай, МФЦ-дай логин, пароль къачуна, интернетдин куьмекдалди къвале электронный вичин кьилдин кабинетдай "Работа в России" (TRUDVSEM.RU) сайтдиз гъахъна, чаз резюме галай арза кхъиз жеда. ЦЗН-дин пешекарди арза савадлуздаказ кхъенватла регистрация ийида, я туштла, себебар къайлурна, отказда, я тахъайтла, гъалатлар туькьур хъийиз туна, 11 йикъан муьдатда цийи арза къабул хъийида. Гьелбетда, вахтуналди къвалахдик квачир вирибуруз пособие пуд вацран вахтуналди ва гъа сад хътин къадарда гузвач. Къвалахдилай сокращенидик акатнавай, чпиз зегъметдин еке стаж-тежриба авай ва бязи кьетлен категоририк акатзавай бейкарриз пособие гъатта 6 вацран муьдатда 8 агъзур манатдив агакьна гузва.

■ Шаз, ци квевай шумуд кас къвалахдин чкайралди таъминариз хъанва?

- Чкадин мумкинвилериз килигна, 2019-йисуз 897 кас ва гъилевай йисуз 300 кас 10-15 йикъан вахтуналди гьар жуьре карханайра (ИП, СПК, КФХ, ООО) машгъларнава. Райондилаи кьеце дурумлу (постоянный) къвалахар теклифна, разивал гайи сад-къве дуьшуьшни ава. Къилин ва пешекарвилин юкъван образование авай жегъилриз чпин пешекарвилерин хилерай къвалах теклифдай мумкинвал авач. Асул гъисабдай районда зегъметдин гъилериз хуьруьн майишатдин хилера мал-хеб хуьз, сезондин вахтара магъсулдарвиле зегъмет члугунин игытияж жезва. Амма парабур, чкадал ихътин къвалахрикой кьил къакуьдиз, Урусатдихъ алатзава. Батлурризни жедач...

■ Куь муьштерийриз къвалахдал акъвазун патал, курсара клел хъувуна, цийи пеше къачудай мумкинвал авани?

- Эхъ. Уьлкведин "Демография", "Члехи несил" милли проектрин истемешунририв къурвал, чна гъиле сенят авачир бейкарриз яшайишдин къуллугъдин гьар жуьре пешеяр къачун ва гъиле къвалах авайбуруз чпин пешекарвилин дережа хкажун, гъакъ алава сенят чирун патал гьар жуьре курсар теклифзава. Ик, йисан вахтунда чна 20-далай гзаф районзгълийр чпин пешекарвилин дережа хкажун ва алава сенят къачун патал гьар жуьре курсариз рекъе туна. Абурукай ирид касди - инсанриз яшайишдин рекъай къуллугъдай, вада - педагог-психологвилин, кьведа - карчивилин, муьжуьда - ашпазвилин, сада автомашинар ремонтдай слесарвилин пешейрай чпин чирвилер-тежриба хкаждай курсар хкъана.

■ Маналу суьгъбетдай куьн сагърай, Сейфе Гьемзебегович!

Мегъамед-Гъалиб эфенди Садыкъи рагъметдиз фейидалай инихъ 20 йис тамам хьуниз талукъ яз

Майина АБДУЛМУТАЛИБОВА,
Россиядин журналистрин Союздин
член, композитор

Авайбур я къел, фу, гъурмет-берекат.
Эхъ, Сталприз лайх я и тарифар.
Зегъметчи халкъ, къвалахдик квай
гъерекат,
Сталвиар-алимарни арифар.
Твар хкажна Сулеймана, Саяда,
Ад хуьдани чна, къенин аямди.
Чи лайхвал лайхбурун арада
Я агъузуда, я ам чна давамда.

Фейзудин НАГЪИЕВ

Бажарагълу инсанар алай-алай чкаяр
неинки абурун чпин хайи Ватанда, гзаф вахта-
ра лап яргал тир къецепатан уьлквейрани
чир жеда. Мегъамед-Гъалиб эфенди Сады-
къи виликан Куьре округдин Агъа Сталприн
хуьре агъваллу хизанда 1918-йисуз дидедиз
хъана. Агъсакъалри лугъузвайвал, ам бине-
лу агъасталви, тарихда вичи и хуьр кутурди
яз гъисабзавай Рамазанрин члехи тухумдин
сикхилдикай тир.

Ам, ругуд вацран бицек яз, диде Заида-
такай магърум хъана. Буба Муьгъудин эфен-
ди (зи бадедин стха) лагъайтла, а девирда
хайи халкъдин арадай акъатнавай савадлу
векилрикой сад тир. Адакай вичин вахтунда
Куьре округдин Гуьне магъалдин начальник
хъанай.

зава. Гъайиф хьи, курсар акъалтарна, хайи
хуьруьз хтай жегъил муаллимдин хизанда
"ялав гъатна" - 1937-йисан 22-июлдиз буба
Муьгъудин ва мад къве кас, гъа и хизандин
багърияр, махсус органри къуна, дустагъна.
Гъалиб бейчара яз амукъна. Адан хиве да-
лудихъай буба галатнавай къве стхани къуд
вах дарвилляй акъудунин жавабдарвал гъат-
на. Мад чирвилер къачуникай фикирни ийиз
хьунухъ мумкин тушир, ятлани араб, туьрк чла-
лариз адан патай авай майилар йисалай-суз
мадни артух жез хъана.

либ Садыкъи анжах араб ва туьрк члаларал
алатай асирра теснифнавай эдебият, меде-
ният ахтармишуналди сергъятламиш жезвач.
Ада гъа са вахтунда Ахцегъ Гъажидин, Стал
Сулейманан ва масабурун яратмишунрин
алемдани вичин гаф лагъана, цийи-цийи
эсерар жагъурна.

Гъалиб эфендиди Ярагъ Мегъамед эфен-
дидин, Алкъвадар Гъасан эфендидин ва
маса алимрин уьмуьрдин ва яратмишунрин
рехъ дериндай ахтармишна, ада вичин
"Алим, арифдар ва шаир" макъалада Ярагъ
Мегъамед эфендикай икъван члаларди
малум тушир делилар раижна.

Гъалиб Садыкъидиз хъиз араб члал, я
гъа члалал чи халкъдин векилри са шумуд
виш йисара теснифнавай, чпел къимет эци-
гиз тежедай хътин затлар члдай маса кас
авачир, Амри Рзаевич Шихсаидовалай ала-
тайла.

Гъа са вахтунда Гъалиб эфендиди Ах-
цегъ Мирзе-Алидин, Рухун Алидин, Ахцегъ
Гъажидин, Стал Сулейманан ва масабурун
яратмишунрин алемдикайни вичин гаф
лагъана, цудралди икъван члаларди малум
тушир Сулейманан шиирар майдандиз
акъудна.

Гъеле 1614-йисуз лап гуьрчег хатларалди
500 чарчикай ибарат тир Куьруьндин баянар
гудай гафарган туькьурай Куьруьн Мегъа-
рам эфендидин кхьинри, Хив райондин Зар-
дагъ хуьруьнви Рабданан хва Гъасана шейх
Сааидин (Ирандин машгъур шаир) таржу-

Нетижаяр къуна

Абад АЗАДОВ

Алатай жуьмя юкьуз меркездин Ду-
ствилин къвале РД-дин милли поли-
тикадин ва динрин крарин рекъай ми-
нистерстводин ва Дагъустандин го-
суниверситетдин Дидед члалар ах-
тармишдай центрадин къаюмвиллик
квас чагдай акъуднавай цийи ктаб-
рихъ галаз танишарзавай ва мини-
стерстводи малумарнавай "Мил-
летрин арада ислягъвал ва меслят-
вал хуьнин ва Дагъустандин халкъ-
арин этнокультура вилик тухунин
месэлайрай" конкурсдин нетижаяр
къазвай мярекат къиле фена.

Мярекат ачухналди, РД-дин
милли политикадин ва динрин крарин
рекъай министр Энрик МУСЛИ-
МОВА къват хъанвайбур тебрикна
ва лагъана:

- Пуд йис идалай вилик Дагъус-
тандин госуниверситетдихъ ва ана
кардик квай Дидед члалар ахтар-
мишдай центрадихъ галаз санал
гъиле къур проектдихъ виле акъа-
дай нетижаяр хъун шад жедай ва
пара важиблу и къвалах мадни да-
вамардай ашкъи хкаждай месэла
я, - лагъана Энрик Селимовича. -
Заз малум тирвал, пуд йисуз дидед
члаларихъ, милли эдебиятдихъ,
халкъдин фольклордихъ галаз ала-
къалу тир илимдин, литературове-
дендин 16 ктаб чагдай акъудна. Им
министерстводин патай хайи члалал
яратмишзавай, адахъ галаз къва-
лахвавай ксариз чи патай са жуьре-
дин куьмек я. Алай вахтунда дидед
члал хуьн лап кар алай месэладиз
элкъвенва. Чи акъалтзавай жегъил
несилдин члехи пай шегъерра яша-
миш жезва. Абуру хайи халкъдин ме-
дениятдиз, эдебиятдиз мукъва авун,
абуру халкъдин фольклордин, ма-
нийрин ирс чирун, шииратдин, гъи-
каятдин эсеррал желб авун муал-
лимрин, алимрин ва яратмишзавай
ксарин хиве гъатзава.

Дидед члалар ахтармишдай цен-
традин директор Марина Гъасано-
вади цийи ктабар майдандиз акъ-
удна: "Телесный код культуры в
дагестанской паремнологической
картине мира" (гъазурайбур - Мари-
на ГЪАСАНОВА ва Жалил САМЕ-
ДОВ), "Агульские сказки" (гъазурай-
бур - Салимат ГЪАСАНОВА, Гъа-
жи АЛХАСОВ, Луиза БИЦИМАЗА-
ЕВА), "Язык и поэтика Г.Омаровой
в межкультурной коммуникации"
(автор - Сабрина ШИХАЛИЕВА),
"Очерки синтаксиса сложного пред-
ложения аварского языка" (автор -
Жалил САМЕДОВ).

Мярекатдал ктабрин авторар ра-
хана ва абуру милли медениятдин,
эдебиятдин, члалан гъакъиндай
цийи ктабрихъ авай метлебдикай,
чпиз абуру акъудиз куьмек гунай Эн-
рик Муслимоваз сагърай лагъана.

Ахпа Энрик Муслимова вини-
дихъ твар къунвай конкурсда гъа-
либвал къазанмишай ва премиьриз
лайихлу хъайи республикадин мил-
ли газетрин журналистрив дипломар
вахкана. Абурун арада "Лезги газет-
дин" сиясатдин отделдин редактор
Нариман ИБРАГЪИМОВНИ авай.

Тварни ирс амукъда

Сифте Алкъвадрин, гуьгъунлай Ахцегъ-
рин медресайра чирвилер къачуна. Мадни
виниз тир чирвилер къачуз къвачин хъанвай-
ла, уьлкведа гражданский дяве башламиш
хъана, нетижайда Туьркиядиз къелиз финин
къвалах акъвазна. Муьгъудина девлетлу хи-
пехъан Акимов Аплагъвердидин хуси сек-
ретарвилдин везифаяр тамамариз хъана.

Дагълара Советрин власть гъалиб хъай-
ила, халкъдин савадлу векилрикой сад яз,
Муьгъудина, цийи властдин лозунгрин таъ-
сирдик квас, дагъвиар савадлу авунин кар-
да вичин бажарагъ къалуриз эгечна. Цлерид
йисуз ада Испика, Агъа Сталдал, Къварчагъа,
Целегуьндал, Агъа Арагъа, Рухуна муал-
лимвилдин везифаяр тамамарна.

1937-йисан цаяриз аватдалди, ам дагъ-
виар савадлу авунин женгчи тир. Гъвечи
Гъалиб аял члаварилай члехи буба Садыкъан
камаллу насигъатрик хъана. Гъеле къуд йиса
авай аял яз, ада члехи бубадивай уьмуьрдин
сифте тарсарни къачуна, туьрк ва араб чла-
ларалди къелизни чирна. Буба Муьгъудин
лагъайтла, вичин хайи веледдин зигиндин
хцивал акваз, адал къадарсуз къару тир.

Бубади вичин велед тади гъалда хуьре
ахъайнавай туьрк члалал къелзавай мектеб-
диз ракъурна. Вичиз гъеле къвале амаз фа-
сагъатдаказ туьрк члал чир хъанвай ада хуь-
руьн сифтегъан мектебни агалкъунралди
акъалтарна.

Ингъе ам Къасумхуьрел лежберрин ая-
лар патал ахъайнавай мектебдиз ШКМ-диз
гъахъзава. Ина ам лезги халкъдин дамах тир
савадлу хва Абдулкъадир Алкадарскийдин
гуьзчивилик жезва. Вичи урус члалал тарсар
гузвайтлани, Абдулкъадир муаллимди гъами-
ша лезги члалал аялрин яратмишунрин къва-
лах тешкилиз хъана. Гъеле гъа девирда ада
дидед члалахъ авай еке метлеб къатланвай.

Ик1, тежрибалу муаллимди алава яз ту-
хузвай хейлин тарсар Гъалибан шиирриз ба-
янар гуналди куьтягъ жедай. (Гъалиб халу-
дин ихтилатрай, адахъ галаз члехи шаир
Стал Сулейманан хва Мусаибани къелзавай,
адани шиирар теснифзавай).

Девир муаллимвилдин кадрияр бес тежез-
вайди тир. Амай аялрин арада вичихъ дерин
чирвилер аваз хьуниз килигна, Гъалиб мек-
тебдин дирекциядин теклифдалди къадим
Дербент шегъердиз урус члалан тарсар гу-
дай муаллимар гъазурдай курсариз ракъур-

Къве йисуз Табасаран райондин Тинити-
рин хуьруьн тамам тушир юкьван школада
урус члалан тарсар гудай муаллимвиле къва-
лахай Гъалиб халу дъведин вилик квай йи-
сара Дагъединститутдин тарихдин факуль-
тетдиз гъахъзава. Хизандин къайгъуйрик квай
ада 1952-йисуз институт экстернидаказ
акъалтарна.

Хайи Агъа Сталприн хуьре муаллимвал,
"Дагъустандин правда" газетда таржумачи-
вал, муаллимрин чирвилер хкаждай инсти-
тутдин сектордин заведующийвал, Рутул
районда юкьван школадин директорвал, мад
элкъвена хайи райондин Герейханован хуь-
руьн совхоздин рабочийрин аялриз урус
члалан ва тарихдин тарсар гудай муаллим-
вал авуна. Гъина вуч хъанатлани, и йисара
ада вич акъалтзавай несилрин халис наси-
гъатчи, камаллу тербиячи яз къалуьна.

1957-йисуз «Чирвал» обществодин актив-
ный член яз, Махачкъалада Москвадин теж-
рибалу лекторар къват1 хъанвай мярекатда,
бахтунай хъиз, Гъалиб халу вичин муаллим,
профессор Расул Мегъамедовахъ галаз гуь-
руьшмиш жезва. Ада Гъалиб халудин вилик
конкурсдин бинедаллаз университетда
цийиз ачухнавай араб члалан отделенидин
муаллим хъунин теклиф эцигна.

Малум тирвал, вичикай университетдин
муаллим хъайи йикъарилай башламишна,
гележегдин алим-арабист Мегъамед-Гъалиб
Садыкъи надир ктабрин, гъилин хатларин
къват1алрин ирссагъибни хъана.

Ада майдандиз акъуднавай къван куьгъ-
не ктабрин арада жанлу чка лезги шиират-
дин экуь гъед Етим Эминан яратмишунриз
талукъарнавай материалри къазвай. Нетижай-
да 1980-йисуз жавагъиррин устаддин эсер-
рин цийи къват1ал чагдай акъатна. Шаирдин
уьмуьрдин хейлин терефриз ачух баянар гу-
нилай алава яз, авторди и къват1алдик шаир-
дин цийиз жагъанвай шиирарни кутуна. Гъа
Етим Эминан яратмишунрин гелеваз феий
Гъалиб Садыкъидин гъиле алатай асирдин
члалан устадрин араб ва туьрк члаларал
туькьурнавай гзаф эсерар гъатна.

Абурун бинедаллаз пешекарди 1979-йи-
суз "Араб ва туьрк члаларалди лезги эде-
бият" темадай филологиядин илимрин кан-
дидатвилдин диссертация агалкъунралди хве-
на, алимвилдин твар къачуна. Къейд авуниз
лайихлу кар мад ам я хьи, арабист алим Гъа-

ма авунвай эсерри, 1712-йисуз Ахцегъ Гъа-
шима Гъазалидин философиядин эсерриз
ганвай баянри ва хейлин маса ахтармишун-
ри чи халкъдин арадай алатай девирра акъ-
атнавай арифдаррин, члалан устадрин, кама-
лгълийрин руьгъдин алемдин девлетлувал
къалуьна.

Мегъамед-Гъалиб эфенди Садыкъидин
руьгъдин хазиана са макъалада тамамвилел-
ди ачухариз хьунухъ мумкин туш. Гъалиб
Садыкъидин хизанда вад аял члехи хъана:
Вагиф, Фаиль, Наиль, Мегъамед-Ариф, Гуь-
сейн-Жавид. Ам чешнелу бубани тир, адан
веледарни хтулар алимвилдин рехъ давамар-
дайбур хъана. Мегъамед-Ариф - политика-
дин илимрин доктор, Гуьсейн-Жавид - маш-
гъур художник, искусствоведенидин канди-
дат, СССР-дин художникрин Союздин член
ва СССР-дин художественный Академиядин
медалдин иеси (гъайиф хьи, ам вахтсузда-
каз 40 йисан яшда аваз рагъметдиз фена),
руш Фаиль филологиядин илимрин канди-
дат я.

Чи халкъдин эдебиятдин ва меденият-
дин ирс, дегъ девиррилай гатлуьна, са-са чар,
са-са гъвел къват1 хъийиз, ахтармишиз, лез-
ги члалал къелзавайбуруз мукъва ийиз, чап-
дай акъудиз алахънавайбурукай сад тир
алим-арабист, машгъур филолог, муаллим,
литературовед, шаир, таржумачи ва зама-
найрин хабардарни яз, къет1ен зигин аваз
машгъур хъайи Мегъамед-Гъалиб Садыкъи
82 йисан яшда аваз 2000-йисуз чи арадай
акъатна. Амма ада тур ирс ама, чи риклера
эбеди яз амукъда.

За фикирзавайвал, адан зегъмет еке къи-
мет гуниз лайихлу я. Рагъметлудан рикле лап
члехи мурад арвай. Бажарагълу алимдиз
вири крар къилиз акъуддай мумкинвал хъа-
нач, амма адан веледри, хтулри, абуруни
илимдин зурба векилар я, белки, члехи буба-
дин мурад-макъсад Аллагъ-Тааладин куь-
мекалди къилиз акъудин.

Члехи бубадин твар алай хтулди, Мегъа-
мед-Гъалиб Садыкъи Мегъамед-Арифовича
еке агалкъунралди Вирисоюздин юстициядин
госуниверситет акъалтарна. Алай вахтунда
ам Виридуьньядин халкъарин ва конститу-
циядин ихтияррин рекъай кафедрадин аспи-
рант я. Къуй Сад Аплагъдин куьмекалди
рикле авай экуь мурад ар къилиз акъатна, ада-
кай зурба алим хъурай!

Вун я зи муьгьуббатдин дастан...

Мурад САИД

Зи лезги дуьнья

Лезги чилин хуьр, шегьер,
районар вири
Чандилайни багьа я,
валлагь-биллагь заз.
Гьикьван риклиз чими я аран,
дагь ири,
Намус чидай инсанар пака,
къени, шаз.

Зи лезги дуьнья зи шадвал я,
Зи намус, зи къуват, садвал я.
Ви цавар жеда зи вилерал.
Ви накьвар жеда зи гьилерал,

Зи лезги дуьнья - зи Лезгистан,
Вун я зи муьгьуббатдин дастан.
Ви халкь шад хуьрай, мадни хуьрай,
Зул, къуьд, гатфарни, гадни хуьрай.

Акурла ви бул чуьллер, тамни,
багь, дере,
Гьа береда клан жеда вун
къужахда къаз.
Самур вацун лепеяр къугьваз
гьар жуьре,
Зи муьгьуббат, зи уьмуьр
къурбанд хуьрай ваз.

Зи яр

И дуьньядин нур,
Муьгьуббатдин гур
Вучиз завай къакьудзава, яр?
Чи йикьар-йифер,
Бахтунин лифер
Вучиз рикляй акьудзава, яр?

И дуьньядин нур,
Муьгьуббатдин гур
Вучиз завай къакьудзава, яр?
Вучи я зи тахсир?
Ахъая тун сир,
Вучиз назар ракъурзава, яр?

Тикрарбенд:
Зи яр, зи яр, зи яр,
Къарай амач захь, валлагь.
Зи яр, зи яр, зи яр,
Вуч хьанватла на заз лагь.
Зи яр, зи яр, зи яр,
Атлумир зи риклин хуш.
Вун галачиз уьмуьр
Гьич са затни туш.

Сефил я гатфар -
Гарарни марфар,
Гьуьмедава зи ракъинин цав.
Яр, на зи умуд,
Мураддар шумуд
Терг ийизва, рахан тийиз зав.

Сефил я гатфар -
Ви чулав гафар,
Рагьулзава зи ракъинин цав.
Хъша, наз гумир,
Муьгьуббат кумир,
Цай галачиз руквад къунва тав.

Шад я зун

Ви ашкьидин цай
Зи уьмуьрдин пай.
Вун я зи рикл, зи жасад,
Захь авайди сад я, сад,
Рагь вилериз гьай.

Чи вилик жегьил шаир Мурад САИДА вичин лирикадин дафтар гьанва. За икь лугьудай: цийиз арадал къевезвай анаррин багьча ачухнава. Ана гьеле тавуниз, дадуниз татанвай емишарни хьун мумкин я. Цурубур кланз, са бубат цуьруьхуьмбурни, ширинбур кланз, са бубат шуьрекатбурни хьун мумкин я. Гьар вуч лагьайтлани, жегьилди вичин риклинни руьгьдин сирер чал ихтибарнава. Вирибурни манияр я...

Лезги мани вири девирра авазралди, сесералди, рангаралди, гьиссералди девлетлуди, цалцламди, верциди, рикле гьахьдайди, гьар са чанда са гьихьтин ятла велвела твадайди хьайиди я. И жигьетдай чи халкьдин манийрив къедайдур санани жагьидач.

А адетар Етим Эмина, Стлал Сулеймана, Саяда, Хуьруьгь Тагьира, Шагь-Эмир Мурадова, Шихнесир Къафланова, Алрза Саидова, Ибрагьим Гьуьсейнова, масабур цийи шартлара давамарна.

Гилан девирда, манидарарни манийрин члалар кхьиз алахьнавайбур гзаф хьанвайла, лезги милли манидин ирс хуьз, девлетлу ийиз алакьун гьар сад патал еке бахт я.

Чидач, белки, Мурад Саид хьтин авторрилай а везифа къилиз акьудиз алакьин, лезги мани - руьгьдин верги, гуьзгуь мани, дамах, пайдах мани яз асирра амуькьдайвал...

Тикрарбенд:

Шад я зун, шад я зун,
Ви багьларин гад я зун.
Шад я зун, шад я зун,
Ви багьларин гад я зун,
Маса яр захь авай туш,
Атлумир зи риклин хуш,
Шад я зун, шад я зун.

Шад я зун, шад я зун,
Ви багьларин гад я зун.
Маса яр захь авай туш,
Атлумир зи риклин хуш,
Шад я зун, шад я зун.

Яр, за вун хуьда,
Муьгьуббат гуда.
Закай яргал жемир вун,
Дуьньядин гьам жемир вун,
Зи шадвал куда.

Чан малаик

Цуькверин клунч гьилеваз,
Атанва вун зи кваллиз.
Бахтунин гьед пелеваз,
Рахана вун зав милиз.

Ракъинин нур яни вун?
Ашкьидин гур яни вун?
Зи риклин зур яни вун?
Чан малаик, малаик.

Ви багьда тар жеда зун,
Ширин емишар алай.
Гамарин зар жеда зун
Аямдин къашар алай.

Ви къизил ич жеда зун, жеда зун
Чим гудай пич жеда зун, жеда зун,
Фитнейриз мич жеда зун, жеда зун,
Дад ая, чан малаик, малаик.

За зи рикл багьишда ваз -
Адан ялав хуьх вуна.
Зи мурадрихь ава наз -
Жуван къвалав хуьх вуна.

Ша, гуьзел яр

Тикрарбенд:
Ша, гуьзел яр,
Зи дарман - гьезел яр.
Ша, гуьзел яр,
Зи фарман - гьезел яр.

Михьи ашкьи рикле авай инсан -
вун я, вун!
Ичин багьда физвай абудейсан -
вун я, вун!

Эй, зи бахтавар -
Атирлу марвар,
Це заз ви лувар,
Джан, джана, джана, джан.

Ви абур, ви наз
Пара хуш я заз.
Къурбанд хуьй зун ваз,
Джан, джана, джана, джан.

Зи бахтунин тар яни вун, чан зи яр?
Ви вахтунин зар яни зун, чан зи яр?
Мусибатдин пар татурай гардандал,
Муьгьуббатдин гар атурай
майдандал.

Тикрарбенд:
Ша, гуьзел яр,
Зи дарман - гьезел яр.

Ша, гуьзел яр,
Зи фарман - гьезел яр.

Михьи ашкьи рикле авай инсан -
вун я, вун.
Ичин багьда физвай абудейсан -
вун я, вун.

Я лезги тават,
Вун я зи къуват,
Риклин гьазават,
Джан, джана, джана, джан.

Члур жеда зи чил,
Цадачтла на сил.
Къачу залай гьил,
Джан, джана, джана, джан.

Зал рикл алаз къекьезва вун -
чида заз.

Ви къаршидал акьвазда зун,
лап зурзаз.
Чи хиялар, чи умудар сад жеда,
Аль-Муьминан рекье аваз
шад жеда.

Чан зи яр

Гатфарин шагьвар хьиз, гатун
цуьквер хьиз,
Зи сефил уьмуьрдиз атанва вун, яр.
Ракъинин лувар хьиз, вацран
эквер хьиз,
Зи мичи утагьдиз хтанва вун, яр.

Тикрарбенд:
Чан зи яр, ша, зи яр, тамир
зун гьарикл,
Тахьайтла, са юкьуз пад жеда
зи рикл.
Чан зи яр, ша, зи яр - чарасуз инсан,
Вун галачиз уьмуьр жедач заз
масан.

Ви назик метлерал къил эцигда за,
Чарадан багьлара емишар недач.
Риклевай умудрал вил эцигда за,
Валай гьейри яр захь садрани
жедач.

Зи рикле цазва на ашкьидин бегьер,
Зегьметдин пай алаз гьамга
гьилерал.
Зи умудар къазва, мураддин сегьер,
Муьгьуббатдин цай гьаз лезги
вилерал.

Лацу йифер

Са лацу йифиз,
Гьа лацу йифиз,
Ргаз гьетер,
Зи наз гьетер
Экъечна цаварал,
Кьуьл ийиз гарал.

Зи кланивал, зи чимивал,
Гатун йиферин миливал -
Шад риклерин вахт, гьей,
Шад риклерин бахт!

Жегьил рушариз ава
Чпин мураддин дава.
Вилераваз, вилераваз
Вири ашкьидин гьава.

Тикрарбенд:
Лацу йифер, лацу йифер -
Чи муьгьуббатдин лифер.
Жегьилар, ша захь галаз,

Мерд АЛИ

Чукуриз чулав цифер!
Лацу йифер, лацу йифер
Атана мадни сефер.
Жегьилар, ша захь галаз,
Санал хкудиз кефер.

Садвал - мани къушарин.
Шадвал - умуд рушарин.
Йифер, йифер, яр галаз, -
Мили нурар къашарин.

Риклиз масан, багьа инсан,
Лацу йифер, абудейсан -
Шад риклерин вахт, гьей,
Шад риклерин бахт!

Жегьил рушариз ава
Чпин мураддин дава.
Вилераваз, вилераваз
Вири ашкьидин гьава.

Гатфарин къизилгуьлер,
Чи риклер, назлу вилер,
Диривал и вахтунин,
Иривал чи бахтунин.

Яр-яр

Зи рикл алай инсан,
Виридалай масан я вун.
Ашкьидиз авач сан,
Чандиз абудейсан я вун.

Ваз лугьур гафар ава, яр,
Ниси, тлач, афар ава.
Шегьерда юрфар ава, яр,
Зи квалле гатфар ава.

Тикрарбенд:
Агь, зи ширин чан,
Ша зи кваллиз, чан,
Рахух милиз, чан,
Захь галаз, чан, чан.

Яр, яр,
Зи клани
Яр, яр,
Зи мани
Яр, яр,
Зи чанни
Яр, яр.

Ша чи кваллиз, мугьман,
Закай жеда дарман тек ваз.
Терг хуьй чи душман,
Зи ашкьидин иман - тек ваз.

Вахар я чун

Лезги махар,
Шуьрбетдин булахар,
Дагьлар, чархар,
Цуькзавай йлахар,
Назик гьилер,
Муьгьуббатдин селлер -
Чи бахтунин сегьер тушни,
чан вахар?

Лезги пайдах,
Лекьерал жез вили,
Диде ва Дах,
Давудни, Шарвили,
Чи садвал я,
Мярекат, шадвал я -
Чун саларин бегьер тушни,
чан вахар?

Тикрарбенд:
Вахар я чун, вахар я, вахар я,
Лезги чилин гьуьруьяр - вахар я.
Саяд, Къемер, Пакизат ва Айнар -

Чи рикл алай зарияр - вахар я.
Пелазгияр, хуьруьтар, албанар -
Чи халкьарин дамах я, архар я.
Вахар я чун, вахар я, вахар я,
Лезги чилин яхар я, вахар я.

Лезги вахар,
Чугвазвай зегьметар,
Къизил мухар,
Цанзавай къисметар.
Фирла гьуьлуьз,
Рахаз жеда милиз,
Чун квалерин тегьер тушни,
чан вахар?

Лезги чилер
Дагьларин нефес я.
Рушан вилер
Гададин къефес я.
Къакьан квалер,
Гужлу мехьер, мелер.
Чи гьар са хуьр шегьер тушни,
чан вахар?!

Къисмет хуьрай

Ви кланивал на гайла заз,
За жуван рикл багьишна ваз.
И дуьньяда, зи яр, чун чаз
Къисмет хуьрай, къисмет хуьрай.

Ваз и дуьнья клан жемир, яр,
Чарад багьда нар немир, яр.
Зи чан вид я - мад шемир, яр -
Къисмет хуьрай, къисмет хуьрай.

Я Сад Аллагь, чилер, цавар,
Чан аламаз гьуьрай марвар.
Зи ашкьидиз ярдин лувар
Къисмет хуьрай, къисмет хуьрай.

Саяд я зун, мазан Къемер,
Шехьзава зи риклин симер.
Зазни, ярдиз мехьер, демер
Къисмет хуьрай, къисмет хуьрай.

Зи рикл алай багьа инсан,
Вун виридлай я заз масан,
Йифен гьетер, абудейсан
Къисмет хуьрай, къисмет хуьрай.

Ви вилерин чими гатфар,
Чагурзава риклин гафар.
Вацран йифер, секин марфар
Къисмет хуьрай, къисмет хуьрай.

Ша, азизди, диганва багь,
Чаз хуьрезва цававай рагь.
Шад муьгьуббат, йиферин агь
Къисмет хуьрай, къисмет хуьрай.

Мурадан тост: бахтлу хизан,
Къацу улуб, мисклин, азан,
Лезги суфра, лезги къазан
Къисмет хуьрай, къисмет хуьрай!

Лезгияр

Сад Аллагьди халкьна куьн
Бахт-девет авай чилерал.
Валлагь-биллагь, шад я зун,
Гьамиша жез куь мелерал.

О, чан лезгияр,
О, дустар, таяр,
О, пак манияр
Куьн патал лугьузва за къе.

Тикрарбенд:
Лезгияр, лезгияр,
Лезгияр, шад хуьрай, мад хуьрай.
Лезгияр, лезгияр,
Лезгияр, куь багьда гад хуьрай.

Лезги чил зи къисмет я,
Гьажи Давуд, Къири Буба.
Зи умуд, зи гьуьрмет я
Къвед лагьай Медина-уба.

Базар Дуьзуь такурла, хиялар
дарих я,
Мугьаммад аль-Ярагьни адан пак
сирих я,
Чан лезгияр, Къебела куь дамах,
тарих я,

Бахтни абур,
Ягьни сабур,
Зи такабур,
Сад Аллагьди хуьрай куьн!

Гафарин алемдай

Сажин, сакъат, сармуз

Гъвечи кӀамари-хуьлери вацӀ куватлу ийизвайди хьиз, эдебитдин чӀалан жибеханани нугъатрин гафари девлетлу ийизва. Им ашкара, алимри тестикъарнавай, чӀалара тӀебивилелди кӀиле физвай гьерекат я.

Мукъвара дуьшуьш хьайи **сажин** гафуни зи фикир желбна. Итижлу делил ам я хьи, и гаф Самур дередин Докъузпара райондай тир писателрин эсерра гьалтзава: *“Валчагъ хӀтӀунна, къванерин сажиндал зигна”*. (Гьаким Къурбан, “Дили дуьньядин чирагъ”). И гаф писателди “Зуьгьре гьед” романдани ишлемишнава. Писатель Мурадхан Шихвердиеван “Экв яргъай аквада” эсердани ава: *“Тамай кларасар атӀана, абур хкана, кукварна, иесидин гьаятдал сажинратвада”*.

Вуч я и гафунин мана? Жаваб а гаф ишлемишнавай писателди, алимди туькӀурнавай гафаргандай жагъана: **сажин** - куча, колода.

Чахъ ам урус чӀалан “сажень” гафунин лезгиламиш хьанвай вариант яз гьисабдай делил ава. Дагъустандин халкъдин шайр Майрудин Бабаханован лезги чӀаланни урус чӀалан гафарганда икӀ кьалурнава: **сажин** - *сажень (линейная мера, равная трем аршинам, или 2,134 м)*. Алим А.Гуьлмегьамедован баянрин гафаргандани и жуьреда мана ачухарнава.

Аквзавайвал, и гафуни лезги чӀала цийи манани арадал гьанва. Яни тахминан кьве метрдин къакъанвал аваз зцигнавай затӀарин хара. Идан гьакьиндай винидихъ гьанвай мисалри шагьидвалзава.

Дагъустандин халкъдин шайр Хуьруьг Тагьиран “Гьамзет халу” шиирда вич и жуьреда гафарганра малум тушир **сакъьат** гафуникай менфят къачунава: *“ЧӀалаз уьтквем, лигемдиз сакъьат халу”*. Ам **мискъи**, **мутӀлакь**, **шкъакь** га-

фарин синоним я. Гь. Къурбанан гафарганда и гафунин кӀалуб са “**къ**” гьарф аваз кьалурнава: **сакъат** - (**мискъи инсан**). Шиирда ганвай жуьреда а гьарфар, сесер тикрар хьун, зи фикирдалди, чи чӀалаз, фонетикадиз хас туш.

“Къилинж Къемер” (Гь. Къурбан) эсерда гьалтзавай **сармузар** гафни чун патал танишди туш: *“Сувана рушариз абурун жигъизар: туплаларни цамар, япагъанарни камарияр, гуьлуьтарни бегълеяр, кисеярни чантаяр, сармузарни чивекар, кашуярни йигъерчаяр, хурчарарни халичаяр... кьалурдай”*. **Сармузар** кларасдин чекмейриз лугъзава (“Лезги-урус гафарган”, Акимов Къ.Х.).

Къейд ийин, **сармуз** гаф интернетдин ачух чешмейра раижнавай Шаркъ патан эдебиятдиз талуьк терминологиядин гафаргандани дуьшуьш жезва: **сармуз** - *кьеледин ва я дараматдин варарал акъвазнавай къаравул*. Чи дуьшуьшда и гафарихъ са гьихьтин ятӀани мукъвалвал ава лугъун четин я.

Чи ватангълияр - гьар сана

Москвада - “Лекия” туьквен

Мукъвара зун интернетдин куьмекдалди Москвада яшамаш жезвай чи ватангъли Эмил Гаратоваш галаз таниш хьана. Ада Москвада, метродин “Белая” станциядин мукъу, “**ЛЕКИЯ**” тӀвар алай туьквен кардик кутуна, анай лезгийрин милли хуьрекар ва Дагъустандин лезетлу суьрсатар маса гузва.

Эмила ихтилатзавайвал, “Лекия” туьквендин муьштерияр асул гьисабдай лезгийр я. Амма лезги тӀуьнрин, иллаки афаррин тӀям чир хьайи урусрини мукъвалмукъвал туьквендихъ гьерекатзава. Мугъманриз ана ацукъна фу недай мумкинвални ава.

ГАРАТОВ Эмил Абиловичан ери-бине КцӀар райондин ЭчӀехуьрйя я. Ина ам 1989-йисуз дидедиз хьана. Адан кьве варз тамам хьайила, хизан Москвадиз куьч хьана. Гъвечи чӀавалай чехи шегьерда яшамаш хьанатӀани, Эмила гьамиша милли адетрихъ, ивирихъ ялзава, адавай михьидакъаз лезги чӀалал рахазни жезва.

Э.Гаратова 2010-йисуз Москвада экономикадинни праводин академиядин уголовный праводин факультет кьутягъна. Гьугъуьнлай ада алишверидихъ галаз алакьалу жуьреба-жуьре кӀвалахарни кьилиз акъудна. Евразиядин деловой союзда кӀвалахдайла, ада Карачаев-Черкесия республикадин патай векилвална. Коммерциядин икватӀалдик Россиядин 52 регион, 30-далай гзаф жуьреба-жуьре уьлквейар ква. КватӀалдин кьилин макъсад адан вири иштӀиракчийрин (уьлквейрин) арада алишверидин алакьаяр хьсанарун, вилик тухун я.

Евразиядин деловой союзда “Дуьньядин туьквенар” тӀвар алай дуьньядин дережадин проектдик кьил кутунва. Яни гъвечи туьквенрай жуьреба-жуьре уьлквейрин суьрсатар маса гузва. И проектдин сергьятра аваз алай вахтунда 20-дав агакьна уьлквейри чпин милли туьквенар кардик кутунва: Италияди, Грецияди, Болгарияди, Египетди, Эрменистанди, Сирияди, Туркияди, Францияди, США-ди, Кореяди, Индияди, Гуржистанди, Киргизияди, Къзахстанди ва масабуру.

Эмил ва туьквендин муьштери, актер

Исятда “Лекия” туьквендай москвийривай лезги цикленар, афарар, хинкӀал, иситӀа, хьран фу, шурва, чӀахарин хӀаӀа, алуга къачуз жезва.

Лезгийриз “Лекия” туьквендикай хабар хьун патал Эмила соцсетра махсус аккаунт арадал гьанва, датӀана шиклар, цийивилер алава ийизва.

“Гележегда чаз лезгийрин тӀуьнар машгъуриз кланзава. Лезгийрин афарар, цикленар брендриз элкъурдай фикир ава. Исятда чаз саки гьар са пипле эрменирин лаваш, гуржийрин хачапури, абхазрин гьажикӀа акъваза. Амма чна, лезгийри, вилаятда машгъур халкъ яз, чи милли ивира раижзава. Чахъ машгъур карчияр, еке мумкинвилер авай ксар гзаф аватӀани, ихьтин крача чна зайифвални кагуьлвал кьалурзава. Ихьтин крачик кьил кутуникай фикирзавай бур авач”, - лугъуза Эмила.

Жергедин жегьил агъали ятӀани, Эмил Гаратова лап важиблу месэла гьиле кьунва. Къуй чи ватангълидихъ и рекъе еке агалкъунарни мумкинвилер хьурай!

- Англиядин агъалийри америкавийрилай 20 сеферда гзаф чай хьвазва.
- Инсан гьикъван гзаф къанажагълу ятӀа, гьакъван гзаф адан чӀарарик цурни цинк ква.
- 1-3 вацран яшда авай чагъа аялар накъвар галачиз шехъзава.
- Чилел алай инсанрикай къудай са пай Китайда яшамаш жезва.
- Аби рангунин вилер авай инсанриз мичӀи чкада хьсандиз аквада.
- Шоколаддин гьар са плиткдик, юкъван гьисабдалди, гьашаратрин беденрин муьжуьд кӀус ква.
- Инсандин беденда виридалайни гзаф ишлемишзавай жалгъа рекъер я.
- Чи планетада авай вири кьизилрикай 99 процент чилин рикле (ядро) ава.
- Юкъван гьисабдалди инсанди вичин вири уьмуьрда вад ийс кьван вахт тӀуьниз серфзава.
- Дуьньяда виридалайни гегьеншдиз чкӀанвай тӀвар Мугъаммад я.
- Юкъван гьисабдалди инсанди са юкъуз 18 агъзур кьван къадамар къачузза.

Дуьньяда

Дустагъдай катна

Конгодин Бени шегьердин дустагъдай тахминан 900 тахсиркар кьван катна. ИГ-дин (Россияда къадагъа авунвай тешкилат) боевикри центральный дустагъдал ва адахъ галай военный лагердал гьужумна. Къецепатан уьлквейрин чешмейрал асаглу яз, идакай “Лента.ру” сайтди хабар гузва.

Шегьердин кьилин фикирдалди, боевикри махсус тадаракдин куьмекдалди ракларрин дапларар хана. Нетижда дустагъда авай агъзурдалайни гзаф тахсиркаррикай ана амуькьайди 100 кас кьван я.

Ихьтин агъвалат Конгода 2014-йисузни хьанай. А чӀавуз Бутембо шегьерда авай дустагъдал боевикри гьужумуькди анай кар атӀанвай 370 тахсиркардиз катдай мумкинвал хьанай.

Къаришмишвилин себеб

Туркиядиз Дагълух Къарабахдин кьалмакъалдихъ галаз алакьалу месэла военный кьайдада гьализ кланзава. Идакай “France 24” телеканалдиз гайи интервьюда Эрменистандин президент А. Саркисяна малумарна.

Адан фикирдалди, Туркиядиз Каспий гьуьлеп алай энергетикадин рекъер гуьзчилик кутаз кланзава. Саркисяна гьисабзавайвал, женгерин гьаларик Россиядин патай къаришмиш хьунин чарасузвал авач. Саркисяна женгерин гьерекартар акъвазарун патал ЕС-дивай ва НАТО-дивай Туркиядизни Азербайжандиз таъсир ийиз хьуник умуд кутазва.

Къарабахда кьал, женгер алай йисан 27-сентябрдилай башламишна. 18-октябрдиз кьве терефин баришугъ гьалар малумарунин икьардал атана, амма са тӀимил чӀавалай сада муькуьдак икьрар чӀуруннай тахсир кутуна.

Хьиткьиндай смартфон

“Интеллектуальный Резерв” тешкилатдин директор П.Мясоедова кьейд авурвал, гзафни-гзаф “Samsung” тешкилатдин смартфон хьиткьинзава. Идакай “Прайм” агентстводи хабар гана.

Инсанрин гьилера айфонар, айпадар хьиткьин хьайи дуьшуьшарни малум я. Ихьтин агъвалатар арадал татун патал гаджетдин батарея дуьздаказ ишлемишна кланзава. Кьилди къачуртӀа, ам ифир ва акӀажар тавун, яргъалди зарядкадик тутун, чилел авуд тавун лазим я. Эгер телефондин аккумулятор дакӀунвай гьалдиз атайтӀа, ам тади гьалда цийидалди эвезна кланда.

Лукашенкодин жаваб

Белоруссиядин президент А.Лукашенкоди вичиз аксибуруз жаваб гана ва 25-октябрдиз Минскда кьайда тун хиве кьуна. Малумарнавайвал, и юкъуз Беларуссиядин меркезда наразивал кьалурунин нубатдин серенжемар кьиле фида. Идакай “ТАСС” чешмеди кьизива.

Идалай вилик Беларуссиядин президентвиле кандидат хьайи С.Тихановскаяди, вичин теклифар кьилиз акъуд тавуртӀа, кьели серенжемар къабулда лагъана, А.Лукашенкодивай кьели истемешунар авуна. Кьилди къачуртӀа, ада 25-октябрдалди А.Лукашенко кьуллуьгдилай элячӀун ва сиясатдин месэлайрай дустагнавай вирибу азад хьувун лазим тирди малумарна. Тихановскаяди кьейдनावайвал, акси дуьшуьшда инсанар ислягъвилелди куьчейрал экъечӀда, рекъер кьевда ва маса серенжемар кьилиз акъудда.

Кьил тӀазвайла...

Испаниядин пегьризчийрин фикирдалди, кьил тӀазвайла, инсанди нисидин бязи жуьреяр, цитрусар тӀуьна виже къевезвач. Идакай пешекарри “La Vanguardia” чешмедиз раижна. Эгер инсандин кьил мукъвал-мукъвал тӀа жез хьайитӀа, пешекарри духтурдин патав фин теклифзава. Амма дегишвилер незвай затӀариз, вердиш хьанвай кьайдайризни талуькьарна кланда. Абуру аби рангунин ниси (абурок гистидиндин аминокислотаяр ква), цитрусар ва авокадо тӀуьн тавун теклифзава. Ибурулайни гьейри, кьиле тӀал гьатнавай вахтунда пешекарри яру чехир, гьакӀ ички квай маса затӀарни ишлемиш тавун хьсан яз гьисабзава.

Душманар гьисабна

США-дин президент Д.Трампа сечкиьрин вилик кьиле фейи митингдал вичин душманар вуьжар ятӀа малумарна. Идакай “Новости” РИА-ди хабар гузва.

Вичиз акси Джо Байденалай гьейри, Трампа бязи СМИ-рихъ, технологиядин гигантрихъ галазни женг чӀугвазва. Идалай вилик Трамп Байденан кӀвалахдиз талуькь яз ФБР-ди ахтармишунар тухун лазим тирди лагъанай.

США-да президентдин сечкияр 3-ноябрдиз кьиле фида.

Балугъчидин женг

Австралиядин Квинсленд штатдин агъалидин балугъар къадай кӀирерик крокодил акатна. Идакай “7news” чешмеди малумарзава.

Нубатдин сеферда гьуьлеп фейила, балугъчидин кӀирерик са зурба затӀ акатна. Сифтедай балугъчидиз вичин кӀирер еке чукъвандихъ ва я маса затӀунихъ галкӀай хьиз хьана. Гьугъуьнлай малум хьайивал, балугъчидин са кӀир 2,5 метрдин яргъивал алай крокодилдин далудихъ галкӀанвай. Къурхулуьвлизни килиг тавуна, австралиявиди гьайвандикай кӀир жуд хьувунин алахуьнар авуна. Пуд декъькада женг чӀугурдалай кьулухъ кӀир хкат хьувуна. Балугъчидиз зарар хьанач.

Идалай вилик Уганда уьлкведа крокодилди балугъчидин кӀвачиз еке хасаратвал гайи дуьшуьшни малум я.

Чин гьазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

Квез чидани?

Итижлу делилар

- ЦӀайлапан галукьайла, инсандин хамуниз 25 агъзур градусив агакьна ифин акъатзава.
- Гавайидин алфавитда авайди вири 12 гьарф я (A, E, I, O, U, H, K, L, M, N, P, W).
- ЦӀай кутун патал ишлемишдай зажигалка кирбитдилай (спички) 10 йисан вилик арадал гьанвай.
- КӀвалахзавай кабинетда регъятдаказ инихъ-анихъ гьерекат ийиз хьун патал ацукъдай креслодик чархар кутунин фикир сифте яз Чарлз Дарвинан кьилиз атана.
- Инсаниятдин тарихда гзафни-гзаф маса къачузвай метягърик iPhone, Гарри Поттердикай ктабар ва Рубикан кубикар акатзава.
- Инсандин беденда яшамаш жезвай микробрикай 99 процент гьеле илимдиз малум туш.
- Юкъван гьисабдалди, виридалайни аскан буйдин инсанар - японвияр, виридалайни къакъан буйдин бур голландвияр я.

понедельник, 26 октября

РГВК
 06.50 «Заряжайся!»
 07.00 Новости Даг.
 08.05 «Заряжайся!»
 08.15 «Здравствуй, мир!»
 08.50 «Заряжайся!»
 08.55 Д/с «Русский музей детям» 6 с.
 09.25 Х/ф «Стрекоза»
 11.10 «Галерея искусств»
 11.35 «Г о д е к а н»
 12.05 «Парламентский вестник»
 12.30 Новости Даг.
 12.50 «Человек и право»
 14.05 «Служа Родине»
 14.30 Новости Даг.
 14.50 «Дагестан. Правила жизни»
 15.25 «Молодежный микс»
 15.45 «Арт-клуб»
 16.10 Мультфильм
 16.30 Новости Даг.

16.55 «В центре внимания»
 17.00 Д/с «Путешествия на край света»
 17.30 Т/с «Метод Фрейда» 2 с. 1
 18.25 Мультфильмы
 18.45 Передача «Мил»
 19.30 Новости Даг.
 20.00 Время новостей. Махачкала
 20.20 «Кунацкая»
 21.05 «Дагестанский календарь»
 21.10 «Экологический вестник»
 21.25 «Учимся побеждать»
 21.45 «Дагестан туристический»
 22.00 «На виду»
 22.30 Новости Даг.
 23.00 Время новостей. Махачкала
 23.20 «Угол зрения» 1
 23.50 Д/ф «Воздушный лев Аметхан Султан»

ПЕРВЫЙ

5.00,9.25 Доброе утро.
 9.00,12.00,15.00,3.00 Новости.
 9.50 Жить здорово! (16+).
 10.55 Модный приговор. (6+).
 12.15,1.15 Время покажет. (16+).
 14.10 Гражданская оборона. (16+).
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 16.00,3.40 Мужское/Женское. (16+).
 18.00 Вечерние новости.
 18.40 На самом деле. (16+).
 19.45 Пусть говорят. (16+).
 21.00 Время.
 21.30 Т/с «Тобол». (16+).
 22.35 Док-ток. (16+).
 23.35 Вечерний Ургант. (16+).
 0.15 Познер. (16+).
 2.50,3.05 Наедине со всеми.

РОССИЯ 1

09.00 Канал «Магудере»
 14.30 Вести-Дагестан
 17.15 ГИБДД
 17.20 Парламентский вестник
 17.30 «Защитники из Дербента»
 17.55 Акценты.
 5.00,9.30 Утро России.
 9.00,14.30,21.05 Вести.
 9.55 О самом главном. (12+).
 11.00,14.00,17.00,20.00 Вести.
 11.30 Судьба человека
 12.40,18.40 60 минут.
 14.55 Т/с «Московская борзая». (12+).
 17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
 21.20 Т/с «Зови меня мамой!». (12+).
 23.20 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
 2.20 Т/с «Каменская». (16+).
 4.05 Т/с «Гражданин начальник». (16+).

НТВ

5.10 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
 6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
 8.00,10.00,13.00,16.00,19.00,23.35 Сегодня.
 8.25,10.25 Т/с «Морские дьяволы. Северные рубежи». (16+).
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор. (16+).
 14.00,1.15 Место встречи. (16+).
 16.25 ДНК. (16+).
 18.30,19.40 Т/с «Пес». (16+).
 21.20 Т/с «Скорая помощь». (16+).
 23.45 Основано на реальных событиях. (16+).
 3.10 Агентство скрытых камер. (16+).
 3.40 Т/с «Свидетели».

ДОМАШНИЙ

6.30,5.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
 8.30 Давай разведемся! (16+).
 9.40,3.50 Тест на отцовство. (16+).
 11.50,3.00 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
 12.55,2.10 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
 14.00,1.15 Д/ф «Порча». (16+).
 14.30,1.40 Д/ф «Знахарка». (16+).
 15.05 Х/ф «Французская кулинария». (12+).
 19.00 Х/ф «Пять лет спустя». (16+).
 23.20 Т/с «Женский доктор-3». (16+).
 6.20 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
 8.10 Х/ф «Баламут». (12+).
 10.00 Д/ф «Игорь Сяляр. Под страхом славы». (12+).
 10.55 Городское собрание. (12+).
 11.30,14.30,17.50,22.00 События.
 11.50,0.35 Петровка, 38. (16+).
 12.05,3.25 Т/с «Коломбо». (США). (12+).
 13.40,5.20 Мой герой. Ирина Слуцкая. (12+).
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Анна-детективъ». (12+).
 16.55 Д/ф «Проклятые звезды». (16+).
 18.15 Детектив «Синичка». (12+).
 22.35 Союз лимитрофов.
 23.05,1.35 Знак качества.
 0.00 События. 25-й час.
 0.55 Хроники московского быта. Трудный ребенок.
 2.15 Д/ф «Женщины, мечтавшие о власти. Магда Геббельс». (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
 8.00,13.00,18.00,21.15 Новости дня.
 8.25 Х/ф «Караван смерти». (12+).
 10.00,14.00 Военные новости.
 10.10,13.15 Т/с «Последний бой». (16+).
 13.50,14.05,15.55 Т/с «Позывной "Стая"». (16+).
 18.30 Спецрепортаж. (12+).
 18.50 Д/с «Ступени Победы». (12+).
 19.40 Скрытые угрозы. (12+).
 20.25 Д/с «Загадки века». (12+).
 21.25 Открытый эфир.
 23.05 Между тем. (12+).
 23.40 Х/ф «Во бору бруслика». (6+).
 2.30 Х/ф «В небе "ночные ведьмы"». (6+).
 3.50 Х/ф «Шел четвертый год войны...» (12+).
 5.10 Д/ф «Экспедиция особого забвения». (12+).

вторник, 27 октября

РГВК
 06.50 «Заряжайся!»
 07.00 Новости Даг.
 07.20 Передача «Мил»
 08.00 «Заряжайся!»
 08.05 Мультфильм
 08.30 Новости Даг.
 08.50 «Заряжайся!»
 08.55 Д/с «Путешествия на край света»
 09.25 Х/ф «Черный тюльпан»
 11.15 Мультфильм
 11.30 Т/с «Метод Фрейда» 2 с. 1
 12.30 Новости Даг.
 12.50 «Дагестанский календарь»
 12.55 Х/ф «Танкисты»
 14.30 Новости Даг.
 14.50 «Дагестанский календарь»
 14.55 «На виду»
 15.25 «Дагестан туристический»

15.45 «Учимся побеждать»
 16.05 «Экологический вестник»
 16.20 «Дагестанский календарь»
 16.30 Новости Даг.
 16.55 «В центре внимания»
 17.00 Д/с «Путешествия на край света»
 17.30 Т/с «Метод Фрейда» 3 с. 1
 18.25 Фильм «Аметхан Султан»
 18.45 Передача «Арьши ва агьлу»
 20.00 Время новостей. Махачкала
 20.20 «Подробности»
 20.45 «Дагестан. Правила жизни»
 21.25 «Психологическая азбука»
 21.45 «Молодежный микс»
 22.00 «Человек и вера»

ПЕРВЫЙ

5.00,9.25 Доброе утро.
 9.00,12.00,15.00,3.00 Новости.
 9.50 Жить здорово! (16+).
 10.55 Модный приговор. (6+).
 12.15,1.10 Время покажет. (16+).
 14.10 Гражданская оборона. (16+).
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 16.00,3.30 Мужское/Женское. (16+).
 18.00 Вечерние новости.
 18.40 На самом деле. (16+).
 19.45 Пусть говорят. (16+).
 21.00 Время.
 21.30 Т/с «Тобол». (16+).
 22.35 Док-ток. (16+).
 23.35 Вечерний Ургант. (16+).
 0.15 Повелители биоинформатики. Михаил Гельфанд. (12+).
 2.45,3.05 Наедине со всеми. (16+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал «Турчидаг»
 17.15 ГИБДД
 17.20 Ток-шоу. «Слово за слово»
 18.00 «Уроки счастья»
 18.15 Республика
 5.00,9.30 Утро России.
 9.00,14.30,21.05 Вести. Местное время.
 9.55 О самом главном. (12+).
 11.00,14.00,17.00,20.00 Вести.
 11.30 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
 12.40,18.40 60 минут.
 14.55 Т/с «Московская борзая». (12+).
 17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
 21.20 Т/с «Зови меня мамой!». (12+).
 23.20 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
 2.20 Т/с «Каменская». (16+).
 4.05 Т/с «Гражданин начальник». (16+).

НТВ

5.10 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
 6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
 8.00,10.00,13.00,16.00,19.00,23.35 Сегодня.
 8.25,10.25 Т/с «Морские дьяволы. Северные рубежи». (16+).
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор. (16+).
 14.00,1.15 Место встречи. (16+).
 16.25 ДНК. (16+).
 18.30,19.40 Т/с «Пес». (16+).
 21.20 Т/с «Скорая помощь». (16+).
 23.45 Основано на реальных событиях. (16+).
 3.10 Агентство скрытых камер. (16+).
 3.40 Т/с «Свидетели». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30,6.20 6 кадров. (16+).
 6.40,5.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
 8.15 Давай разведемся! (16+).
 9.25,3.50 Тест на отцовство. (16+).
 11.35,3.00 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
 12.40,2.10 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
 13.45,1.15 Д/ф «Порча». (16+).
 14.15,1.40 Д/ф «Знахарка». (16+).
 14.50,23.20 Сила в тебе. (16+).
 15.05 Х/ф «Какой она была». (12+).
 19.00 Х/ф «Любовь лечит». (16+).
 23.35 Т/с «Женский доктор-3». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
 8.10 Х/ф «Приключения Шерлока Холмса и доктора Ватсона. Двадцатый век начинается». (12+).
 11.30,14.30,17.50,22.00 События.
 11.50,3.25 Т/с «Коломбо». (США). (12+).
 13.40,5.20 Мой герой. Сергей Лавыгин. (12+).
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Анна-детективъ». (12+).
 16.55 Д/ф «Шоу "Развод"». (12+).
 18.15 Детектив «Синичка 2». (16+).
 22.35,3.00 Осторожно, мошенники! Хапуги в законе. (16+).
 23.05,1.40 Д/ф «Алексей Смирнов. Свадьбы не будет». (16+).
 0.00 События. 25-й час.
 0.35 Петровка, 38. (16+).
 0.55 90-е. Криминальные жены. (16+).
 2.20 Д/ф «Женщины, мечтавшие о власти. Ева Браун». (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
 8.00,13.00,18.00,21.15 Новости дня.
 8.20,10.05,13.15,14.05 Т/с «Убить Сталина». (16+).
 10.00,14.00 Военные новости.
 18.30 Спецрепортаж. (12+).
 18.50 Д/с «Ступени Победы». (12+).
 19.40 Легенды армии. (12+).
 20.25 Улика из прошлого. (16+).
 21.25 Открытый эфир. (12+).
 23.05 Между тем. (12+).
 23.40 Х/ф «Меченый атом». (12+).
 1.35 Х/ф «Ночной патруль». (16+).
 3.10 Х/ф «Во бору бруслика». (6+).
 5.45 Д/с «Сделано в СССР». (6+).

среда, 27 октября

РГВК
 06.50 «Заряжайся!»
 07.00 Новости Даг.
 07.20 Передача «Арьши ва агьлу»
 08.00 «Заряжайся!»
 08.05 Мультфильмы
 08.30 Новости Даг.
 08.50 «Заряжайся!»
 08.55 Д/с «Путешествия на край света»
 09.25 Х/ф «Желтый дьявол» 1
 11.30 Т/с «Метод Фрейда» 3 с. 1
 12.30 Новости Даг.
 12.50 Х/ф «Солдат Иван Бровкин»
 14.30 Новости Даг.
 14.50 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
 15.25 «Подробности»
 15.45 «Человек и вера»
 16.15 Мультфильм

16.30 Новости Даг.
 16.55 «В центре внимания»
 17.00 «На злобу дня»
 17.10 Д/с «Путешествия на край света»
 17.35 Т/с «Метод Фрейда» 4 с. 1
 18.25 «Арт-клуб»
 18.45 Передача «Адамти ва замана»
 19.30 Новости Даг.
 20.00 Время новостей. Махачкала
 20.20 Проект «Мы - народ российской Федерации»
 20.50 «Здоровье»
 21.45 «Дагестан туристический»
 22.00 «Городская среда»
 22.30 Новости Даг.
 23.00 Время новостей. Махачкала

ПЕРВЫЙ

5.00,9.25 Доброе утро.
 9.00,12.00,15.00,3.00 Новости.
 9.50 Жить здорово! (16+).
 10.55 Модный приговор. (6+).
 12.15,1.05 Время покажет. (16+).
 14.10 Гражданская оборона. (16+).
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 16.00,3.30 Мужское/Женское. (16+).
 18.00 Вечерние новости.
 18.40 На самом деле. (16+).
 19.45 Пусть говорят. (16+).
 21.00 Время.
 21.30 Т/с «Тобол». (16+).
 22.35 Док-ток. (16+).
 23.35 Вечерний Ургант. (16+).
 0.15 Повелители мозга. Святослав Медведов. (12+).
 2.40,3.05 Наедине со всеми. (16+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал «Шолом»
 17.15 ГИБДД
 17.20 Наш вернисаж
 17.50 Псковский отряд «Кавказ»
 18.15 Здоровье и жизнь
 5.00,9.30 Утро России.
 9.00,14.30,21.05 Вести. Местное время.
 9.55 О самом главном. (12+).
 11.00,14.00,17.00,20.00 Вести.
 11.30 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
 12.40,18.40 60 минут.
 14.55 Т/с «Московская борзая». (12+).
 17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
 21.20 Т/с «Зови меня мамой!». (12+).
 23.20 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
 2.20 Т/с «Каменская». (16+).
 4.05 Т/с «Гражданин начальник». (16+).

НТВ

5.10 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
 6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
 8.00,10.00,13.00,16.00,19.00,23.35 Сегодня.
 8.25,10.25 Т/с «Морские дьяволы. Северные рубежи». (16+).
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор. (16+).
 14.00,1.30 Место встречи. (16+).
 16.25 ДНК. (16+).
 18.30,19.40 Т/с «Пес». (16+).
 21.20 Т/с «Скорая помощь». (16+).
 23.45 Поздняков. (16+).
 0.00 Захар Прилепин. «Уроки русского». (12+).
 0.30 Мы и наука. Наука и мы. (12+).
 3.20 Их нравы.
 3.40 Т/с «Свидетели». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30,6.10 6 кадров. (16+).
 6.45 По делам несовершеннолетних. (16+).
 7.50 Давай разведемся! (16+).
 9.00,4.30 Тест на отцовство. (16+).
 11.10,3.40 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
 12.15,2.50 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
 13.20,2.25 Д/ф «Порча». (16+).
 13.50 Д/ф «Знахарка». (16+).
 14.25,23.20 Сила в тебе. (16+).
 14.40 Х/ф «Пять лет спустя». (16+).
 19.00 Х/ф «Люблю отца и сына». (16+).
 23.35 Т/с «Женский доктор-3». (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
 8.10 Доктор И... (16+).
 8.45 Детектив «Круи»
 10.40 Д/ф «Александр Михайлов. Я боролся с любовью». (12+).
 11.30,14.30,17.50,22.00 События.
 11.50,0.35 Петровка, 38. (16+).
 12.05,3.25 Т/с «Коломбо». (США). (12+).
 13.40,5.20 Мой герой. Александр Тютин. (12+).
 14.50 Город новостей.
 15.05 Т/с «Анна-детективъ». (12+).
 16.55 Д/ф «Роковые знаки звезд». (16+).
 18.10 Детектив «Синичка 3». (16+).
 22.35 Линия защиты. (16+).
 23.05,1.35 Д/ф «Полицейское животное». (16+).
 0.00 События. 25-й час.
 0.55 Д/ф «Марина Ладина. В плену измен». (12+).
 2.15 Д/ф «Лени Рифеншталь. Остаться в третьем рейхе». (12+).

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
 8.00,13.00,18.00,21.15 Новости дня.
 8.20,18.30 Спецрепортаж. (12+).
 9.00 Не факт! (6+).
 9.40,10.05,13.15,14.05 Т/с «Эшелон». (16+).
 10.00,14.00 Военные новости.
 18.50 Д/с «Ступени Победы». (12+).
 19.40 Последний день. (12+).
 20.25 Д/с «Секретные материалы». (12+).
 21.25 Открытый эфир. (12+).
 23.05 Между тем. (12+).
 23.40 Х/ф «Достоинство республики». (6+).
 2.15 Х/ф «Сицилианская защита». (6+).
 3.40 Х/ф «Меченый атом». (12+).
 5.15 Д/ф «ВДВ». (12+).
 5.45 Д/с «Оружие Победы»

четверг, 28 октября

РГВК
 06.50 «Заряжайся!»
 07.00 Новости Даг.
 07.20 Передача «Адамти ва замана»
 08.00 «Заряжайся!»
 08.05 Мультфильм
 08.30 Новости Даг.
 08.50 «Заряжайся!»
 08.55 Д/с «Путешествия на край света»
 09.25 Х/ф «Завтрак у Тиффани»
 11.30 Т/с «Метод Фрейда» 4 с. 1
 12.30 Новости Даг.
 12.50 «Здоровье»
 13.40 «Арт-клуб»
 14.05 «Дагестан туристический»
 14.20 «Дагестанский календарь»
 14.30 Новости Даг.
 14.50 «Аутодафе»
 15.30 «Городская среда»

16.05 Мультфильм
 16.30 Новости Даг.
 16.55 «В центре внимания»
 17.00 Д/с «Путешествия на край света»
 17.25 Т/с «Метод Фрейда» 5 с. 1
 18.15 «Дагестан без коррупции» 1
 18.45 Передача «Паданги гьамалги заманги»
 19.30 Новости Даг.
 19.55 «За скобками»
 20.00 Время новостей. Махачкала
 20.20 «Агросектор»
 20.50 «Галерея искусств»
 21.20 «Психологическая азбука»
 21.45 «Кунацкая»
 22.30 Новости Даг.
 22.55 «За скобками»
 23.00 Время новостей. Махачкала

ПЕРВЫЙ

5.00,9.25 Доброе утро.
 9.00,12.00,15.00,3.00 Новости.
 9.50 Жить здорово! (16+).
 10.55 Модный приговор. (6+).
 12.15,1.15 Время покажет. (16+).
 14.10 Гражданская оборона. (16+).
 15.15 Давай поженимся! (16+).
 16.00,3.40 Мужское/Женское. (16+).
 18.00 Вечерние новости.
 18.40 На самом деле. (16+).
 19.45 Пусть говорят. (16+).
 21.00 Время.
 21.30 Т/с «Тобол». (16+).
 22.35 Большая игра. (16+).
 23.35 Вечерний Ургант. (16+).
 0.15 Михаил Романов. Первая жертва. (16+).
 2.50,3.05 Наедине со всеми. (16+).

РОССИЯ 1

09.00 Канал «Шолтавысь» (на ногайском языке)
 17.15 ГИБДД
 17.20 «Наука в нашей жизни» К 75-летию ДФИЦ РАН
 17.55 Дагестан спортивный
 18.15 «Вперед, соперы!»
 5.00,9.30 Утро России.
 9.00,14.30,21.05 Вести.
 9.55 О самом главном. (12+).
 11.00,14.00,17.00,20.00 Вести.
 11.30 Судьба человека
 12.40,18.40 60 минут.
 14.55 Т/с «Московская борзая». (12+).
 17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
 21.20 Т/с «Зови меня мамой!». (12+).
 23.20 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
 2.20 Т/с «Каменская». (16+).
 4.05 Т/с «Гражданин начальник». (16+).

НТВ

5.10 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
 6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
 8.00,10.00,13.00,16.00,19.00,23.35 Сегодня.
 8.25,10.25 Т/с «Морские дьяволы. Северные рубежи». (16+).
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор. (16+).
 14.00,1.10 Место встречи. (16+).
 16.25 ДНК. (16+).
 18.30,19.40 Т/с «Пес». (16+).

пятница, 29 октября

РГВК

06.45 «Заряжайся!»
07.00 Новости Даг.
07.20 **П е р е д а ч а «Гаданги гамалги заманги»**
08.00 «Заряжайся!»
08.10 Мультфильмы
08.30 Новости Даг.
08.50 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Путешествия на край света»
09.25 Х/ф «Хаджи-Мурат»
11.00 «Дагестан без коррупции» I
11.30 Т/с «Метод Фрейда» 5 с. 1
12.30 Новости Даг.
12.50 Х/ф «Чудак-человек»
14.05 «Галерея искусств»
14.30 Новости Даг.

14.50 «Дагестанский календарь»
14.55 «Кунацкая»
15.40 «Психологическая азбука»
16.00 «Агросектор»
16.30 Новости Даг.
16.55 «В центре внимания»
17.00 «На злобу дня»
17.10 **С п е к т а к л ь «Каштанка»**
18.10 «Дагестанский календарь»
18.15 «Интервью» с Хамис Шамиловой
18.45 **Передача «Заманлар гете, халк гетмес»**
19.30 **Новости Даг.**
20.20 «Подробности»
20.45 «На виду спорт»
21.25 «Молодежный микс»
21.45 «Круглый стол»
22.20 «Дагестанский календарь»

ПЕРВЫЙ

5.00,9.25 Доброе утро.
9.00,12.00,15.00 Новости.
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55,2.45 Модный приговор. (6+).
12.15 Время покажет. (16+).
14.10 Гражданская оборона. (16+).
15.15,3.35 Давай поженимся! (16+).
16.00,4.15 Мужское/Женское. (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.40 Человек и закон. (16+).
19.40 Телеигра «Поле чудес». (16+).
21.00 Время.
21.30 Голос. (12+).
23.30 Вечерний Ургант. (16+).
0.25 Х/ф «Жан-Поль Готье. С любовью». (18+).
2.00 Наедине со всеми.

РОССИЯ 1

09.00 Канал «Очар»
17.15 ГИБДД
17.20 Духовная жизнь
17.40 Реклама
17.45 К 95-летию со дня основания Дагестанского государственного театра им. М.Горького

5.00,9.30 Утро России.
9.00,14.30,21.05 Вести.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00,14.00,17.00,20.00 Вести.
11.30 Судьба человека
12.40,18.40 60 минут. (12+).
14.55 Т/с «Московская борзая». (12+).
17.15 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
21.20 Юморина-2020. (16+).
0.40 Х/ф «Буду верной женой». (12+).
4.05 Т/с «Гражданин начальник». (16+).

НТВ

5.10 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00,10.00,13.00,16.00,19.00 Сегодня.
8.25,10.25 Т/с «Морские дьяволы. Северные рубежи». (16+).
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор. (16+).
14.00 Место встречи. (16+).
16.25 ДНК. (16+).
17.25 Жди меня. (12+).
18.20,19.40 Т/с «Пес». (16+).
21.20 Т/с «Скорая помощь». (16+).
23.30 Своя правда. (16+).
1.25 Квартирный вопрос.
2.30 Агентство скрытых камер. (16+).
3.30 Т/с «Свидетели». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30,6.10 6 кадров. (16+).
6.35,4.05 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.10,4.55 Давай разведемся! (16+).
9.20 Тест на отцовство. (16+).
11.30,3.15 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
12.35,2.25 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.40,1.30 Д/ф «Порча». (16+).
14.10,2.00 Д/ф «Знахарка». (16+).
14.45 Х/ф «Люблю отца и сына». (16+).
19.00 Х/ф «Сколько живет любовь». (16+).
23.15 Про здоровье. (16+).
23.30 Х/ф «Удиви меня». (16+).
5.45 Домашняя кухня. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.15 Доктор И... (16+).
8.50,11.50 Детектив «Колодец забытых желаний». (12+).
11.30,14.30,17.50 События.
13.00,15.05 Х/ф «Танцы на песке». (16+).
14.50 Город новостей.
17.35 Петровка, 38. (16+).
18.10 Детектив «Колдовское озеро». (12+).
20.00 Х/ф «Новый сосед». (12+).
22.00 В центре событий.
23.10 Д/ф «Рудольф Нурев. Неукротимый гений». (12+).
0.10 Д/ф «Актерские судьбы. Восток - дело тонкое». (12+).
1.00 Д/ф «Никита Хрущев. Как сказал, так и будет!» (12+).
1.40 Т/с «Пуля-дуря. Изумрудное дело агента».
4.25 В центре событий.

ЗВЕЗДА

7.15,8.20 Х/ф «Черный океан». (16+).
8.00,13.00,18.00,21.15 Новости дня.
9.20,10.05,13.20,13.50,14.05 Т/с «Берега». (12+).
10.00,14.00 Военные новости.
18.40,21.25 Т/с «Бухта пропавших дайверов». (16+).
22.35 Д/с «Оружие Победы». (6+).
23.10 Десять фотографий. (6+).
0.00 Т/с «Курьерский особой важности». (16+).
3.15 Х/ф «Табачный капитан».
4.35 Д/ф «Гагарин». (12+).
5.00 Д/с «Москва фронту». (12+).
5.25 Х/ф «Приключения желтого чемоданчика».

суббота, 30 октября

РГВК

07.00 Новости Даг.
07.20 **Передача «Заманлар гете, халк гетмес»**
08.00 Мультфильм
08.30 Новости Даг.
08.55 Х/ф «Берегите женщин»
11.20 «Мой малыш»
11.50 «Молодежный микс»
12.05 «Подробности»
12.25 Юбилейный вечер Б. Эльмурзаевой
15.15 «Круглый стол»
15.50 «Здравствуй, мир!»
16.30 Новости Даг.
16.50 «В центре внимания»
16.55 «Д е ж у р н а я часть» I
17.05 Дагестанское кино. Х/ф «Чегери»
18.20 Золотая кол-

лекция фильмов о родном крае. Д/ф «Женщина моих гор»
18.45 **Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»**
19.30 **Новости Даг.**
19.55 «Д е ж у р н а я часть» I
20.05 «Парламентский вестник»
20.25 Проект «Мы - народ российский. Дагестан многонациональный»
20.55 «Первая студия»
21.55 «Годекан»
22.30 **Новости Даг.**
22.55 «Наука Дагестана»
00.05 «Народный инспектор»
00.30 **Новости Даг.**
00.55 «Дагестанский календарь»
01.00 **Передача «Вахтар ва инсанар»**

ПЕРВЫЙ

6.00 Доброе утро. Суббота.
9.00 Умницы и умники. (12+).
9.45 Слово пастыря.
10.00,12.00 Новости.
10.15 101 вопрос взрослому. (12+).
11.10,12.15 Видели видео? (6+).
13.55 На дачу! (6+).
15.10 Телеигра «Угадай мелодию». (12+).
15.45 Кто хочет стать миллионером? (12+).
17.15 Ледниковый период. (12+).
17.00 Время.
21.20 Сегодня вечером. (16+).
0.00 Концерт «Планета Билан». (12+).
2.05 Модный приговор. (6+).
2.55 Давай поженимся! (16+).
3.35 Мужское/Женское.

РОССИЯ 1

08.00 ВЕСТИ. МЕСТНОЕ ВРЕМЯ.
08.20 МЕСТНОЕ ВРЕМЯ. СУББОТА.

5.00 Утро России. Суббота.
8.00 Вести. Местное время.
8.20 Местное время. Суббота.
8.35 По секрету всему свету.
9.00 Тест. (12+).
9.25 Пятеро на одного.
10.10 Сто к одному.
11.00 Вести.
11.15 Юмор! Юмор! Юмор! (16+).
12.20 Доктор Мясников. (12+).
13.20 Х/ф «Маруся». (12+).
18.00 Привет, Андрей! (12+).
20.00 Вести в субботу.
21.00 Х/ф «Штамп в паспорте». (12+).
1.40 Х/ф «Выйти замуж за генерала». (12+).

НТВ

5.00 ЧП. Расследование. (16+).
5.30 Х/ф «Шик». (12+).
7.20 Смотри.
8.00,10.00,16.00 Сегодня.
8.20 Готовим с Алексеем Зиминим.
8.45 Кто в доме хозяин? (12+).
9.25 Едим дома.
10.20 Главная дорога. (16+).
11.00 Живая еда с Сергеем Малоземовым. (12+).
12.00 Квартирный вопрос.
13.00 НашПотребНадзор. (16+).
14.00 Подем, поедим!
15.00 Своя игра.
16.20 Следствие вели...
18.00 По следу монстра.
19.00 Центральное телевидение. (16+).
20.20 Ты не поверишь!
21.20 Секрет на миллион.
23.25 Международная пирамида. (16+).
0.15 Квартирник. НТВ у Маргулиса. (16+).
1.35 Дачный ответ.

ДОМАШНИЙ

6.30 Д/ф «Знахарка». (16+).
7.25 Х/ф «Артистка». (12+).
11.10,0.40 Т/с «Худшая подруга». (16+).
19.00 Т/с «Любовь против судьбы». (16+).
22.40 Х/ф «Любовь под надзором». (16+).
3.50 Д/ф «Эффект Матроны». (16+).
6.20 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.50 Детектив «Круж». (16+).
7.40 Православная энциклопедия.
8.10 Полезная покупка. (16+).
8.15 Х/ф «Доминика». (12+).
9.55 Д/ф «Алексей Жарков. Эффект бабочки». (12+).
10.50,11.45 Х/ф «Не могу сказать «прощай»». (12+).
11.30,14.30,23.45 События.
12.50,14.45 Детектив «Сто лет пути». (12+).
17.15 Х/ф «Обратная сторона души». (16+).
21.00 Постскриптум.
22.15 Право знать! (16+).
0.00 Дикие деньги. Владимир Брыцалов. (16+).
0.45 Удар властью. Александр Лебедь. (16+).
1.25 Союз лимитрофов.
1.55 Д/ф «Проклятые звезды». (16+).
2.35 Д/ф «Шоу «Развод»». (16+).
3.15 Д/ф «Роковые знаки звезд». (16+).

ЗВЕЗДА

6.50,8.15 Х/ф «Два капитана».
8.00,13.00,18.00 Новости дня.
9.00 Легенды музыки. (6+).
9.30 Легенды телевидения.
10.15 Д/с «Загадки века».
11.05 Улика из прошлого. (12+).
11.55 Не факт! (6+).
12.30 Круиз-контроль. (6+).
13.15 Спецрепортаж. (12+).
13.35 СССР. Знак качества с Гариком Сукачевым.
14.25 Морской бой. (6+).
15.25 Д/с «Сделано в СССР». (6+).
15.40 Д/ф «Вечный зов Кузбасса». (12+).
16.45 Д/ф «Второе рождение линкора». (12+).
18.10 Зодело! (12+).
18.25,20.30 Т/с «Позывной «Стая». (16+).
22.40 Х/ф «Караван смерти». (12+).
0.20 Т/с «Объявлены в розыск». (16+).
3.25 Х/ф «Приказано взять живым». (6+).

воскресенье, 1 ноября

РГВК

07.00 Новости Даг.
07.20 **Передача «Вахтар ва инсанар»**
08.00 «Мой малыш»
08.30 Новости Даг.
08.50 Мультфильм
09.05 II Открытый фестиваль этно-рок-джаз музыки «ПРОявление 05»
11.25 «Городская среда»
11.55 «Здравствуй, мир!»
12.30 «Молодежный digest»
12.45 «Арт-клуб»
13.10 «Мастер спорта»
13.55 «Галерея искусств»
14.20 «Психологическая азбука»
14.40 «На виду. Спорт»

15.20 «Молодежный микс»
15.35 «Человек и вера»
16.05 «Агросектор»
16.35 «Дежурная часть» I
16.50 «В центре внимания»
16.55 Мультфильм
17.05 «Учимся побеждать»
17.20 «Человек и право»
18.30 «Молодежный digest»
18.45 «Вдохновение»
19.25 «Дагестанский календарь»
19.30 **Новости Даг.**
20.45 «Служа Родине»
21.05 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни»
21.35 «Дагестан туристический»

ПЕРВЫЙ

4.35,6.10 Х/ф «Собака на сене».
6.00,10.00,12.00 Новости.
6.55 Играй, гармонь любимая! (12+).
7.40 Засовый. (12+).
8.10 Здоровье. (16+).
9.20 Непутевые заметки. (12+).
10.15 Жизнь других. (12+).
11.15,12.15 Видели видео? (6+).
14.00 Вращайте барабан! (12+).
19.05 Три аккорда. (16+).
21.00 Время.
21.45 Что? Где? Когда? (16+).
23.00 Х/ф «Власть». (18+).
1.20 Наедине со всеми. (16+).
2.05 Модный приговор. (6+).
2.55 Давай поженимся! (16+).
3.35 Мужское/Женское. (16+).

РОССИЯ 1

4.30,1.45 Х/ф «Что скрывает любовь». (12+).
6.05,3.20 Х/ф «Мой белый и пушистый». (12+).
8.00 Местное время. Воскресенье.
8.35 Устами младенца.
9.20 Когда все дома с Тимуром Кизяковым.
10.10 Сто к одному.
11.00 Вести.
11.15 Парад юмора. (16+).
13.10 Х/ф «Совсем чужие». (12+).
17.00 Удивительные люди. Новый сезон. Финал. (12+).
20.00 Вести недели.
22.00 Москва. Кремль. Путин.
22.40 Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
0.50 Д/ф «США-2020. Накануне». (12+).

НТВ

4.55 Х/ф «Мимино». (12+).
6.40 Центральное телевидение. (16+).
8.00,10.00,16.00 Сегодня.
8.20 У нас выигрывают! (12+).
10.20 Первая передача. (16+).
11.00 Чудо техники. (12+).
11.50 Дачный ответ.
13.00 НашПотребНадзор. (16+).
14.05 Нахождения. (16+).
15.00 Своя игра.
16.20 Следствие вели... (16+).
18.00 Новые русские сенсации. (16+).
19.00 Итоги недели.
20.10 Ты супер! (6+).
22.50 Звезды сошлись. (16+).
0.20 Основано на реальных событиях. (16+).
3.40 Т/с «Свидетели». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 Пять ужинов. (16+).
6.45 Х/ф «Хирургия. Территория любви». (12+).
10.50 Х/ф «В одну реку дважды». (16+).
14.55 Х/ф «Сколько живет любовь». (16+).
19.00 Т/с «Любовь против судьбы». (16+).
22.45 Про здоровье. (16+).
23.00 Х/ф «Лера». (16+).
1.10 Т/с «Худшая подруга». (16+).
4.15 Х/ф «Удиви меня». (16+).
5.50 Домашняя кухня. (16+).
6.15 6 кадров. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

5.35 Детектив «Меня это не касается...» (12+).
7.20 Фактор жизни. (12+).
7.45 Полезная покупка.
8.10 Обложка. Дональд Трамп. Гадкий я. (16+).
8.40 Х/ф «Новый сосед».
10.40 Спасите, я не умею готовить! (12+).
11.30,0.20 События.
11.45 Детектив «Выстрел в спину». (12+).
13.40 Смех с доставкой на дом. (12+).
14.30 Московская неделя.
15.05 Хроника московского быта. Игра в самоубийцу. (12+).
16.00 Прощание. Леонид Филатов. (16+).
16.50 Д/ф «Олег Видов. Хочу красиво». (16+).
17.40 Х/ф «Дорога из желтого кирпича». (12+).
21.35,0.35 Детектив «Чужды дела твои, Господи!» (16+).

ЗВЕЗДА

9.00 Новости недели.
9.25 Служу России. (12+).
9.55 Военная приемка. (6+).
10.45 Скрытые угрозы. (12+).
11.30 Д/с «Секретные материалы». (12+).
12.25 Код доступа. (12+).
13.10 Д/ф «Нулевая мировая». (12+).
18.00 Главное с Ольгой Беловой.
19.25 Д/с «Легенды советского сыска». (16+).
22.45,5.40 Д/с «Сделано в СССР». (6+).
23.00 Фетисов. (12+).
23.45 Х/ф «Черный океан». (16+).
1.20 Д/ф «Забайкальская одиссея». (6+).
2.55 Х/ф «Приключения желтого чемоданчика».
4.10 Х/ф «Два капитана».

КУЛЬТУРА с 26 октября по 1 ноября

ПОНЕДЕЛЬНИК

6.35 Пешком...
7.05 Другие Романовы. «Рождение ВВС».
7.35,18.35,0.00 Д/ф «Леонардо да Винчи и секреты замка Шамбор».
8.35 Цвет времени.
8.45 Х/ф «Бродяги Севера».
10.15 Наблюдатель.
11.10,0.55 XX век. «Дорогая Татьяна Ивановна...»
12.10 Большие и маленькие.
14.20 Д/ф «Белый камень души. Андрей Белый».
15.05 Новости. Подробно. Арт.
15.20 Агора.
16.25 Х/ф «Рассеянный».
17.50 Симфонические оркестры Европы.
19.45 Главная роль.
20.05 Правила жизни.
20.30 Спокойной ночи!
20.45 Больше, чем любовь.
21.30 Сати.
22.10 Х/ф «Свинцовая Анна».
23.10 Легендарные дружки. «Прекрасные черты. Ахмадулина об Аксенове».

ВТОРНИК

6.35 Пешком...
7.05,20.05 Правила жизни.
7.35,18.35,0.00 Д/ф «Загадки Версаля. Возрождение дворца Людовика XIV».
8.35 Д/с «Первые в мире». «Лампа Лодыгина».
8.55,16.25 Х/ф «Дом на дюнах».
10.15 Наблюдатель.
11.10,0.55 XX век. «Свиданье назначила Татьяна Шмыга».
12.20 Д/ф «Гатчина. Свершилось».
13.10 Д/ф «Гиперлоид инженера Шухова».
13.50 Игра в бисер».
14.30 Легендарные дружки.
15.05 Новости. Подробно.
15.20 Эрмитаж.
15.45 Сати.
17.35 Симфонические оркестры Европы.
19.45 Главная роль.
20.30 Спокойной ночи!
20.45 Абсолютный слух.
21.30 Власть факта. «Становление наций Латинской Америки».
22.10 Х/ф «Лялин дом».
23.05 Легендарные дружки.
2.45 Цвет времени. Ардеко.

СРЕДА

6.35 Пешком...
7.05 Правила жизни.
7.35,18.35,0.00 Д/ф «Воле-Виконт - дворец достойной короля».
8.35 Цвет времени.
8.45,16.30 Х/ф «Капитан Немо»
10.15 Наблюдатель.
11.10,0.50 Д/ф «Текут по России реки...»
12.20 Д/ф «Испания. Теруэль».
12.50 Д/ф «Дождь до светлой полосы. Татьяна Лиознова».
13.45 Искусственный отбор.
14.25 Легендарные дружки.
15.05 Новости. Подробно.
15.20 Юрий Визбор «Путь к небесам».
15.45 2 Верник 2.
17.45,2.00 Симфонические оркестры Европы.
19.45 Главная роль.
20.30 Спокойной ночи!
20.45 Абсолютный слух.
21.30 Власть факта. «Становление наций Латинской Америки».
22.10 Х/ф «Лялин дом».
23.05 Легендарные дружки.
2.45 Цвет времени. Ардеко.

ЧЕТВЕРГ

6.35 Пешком...
7.05 Правила жизни.
7.35,18.35,0.00 Д/ф «Воле-Виконт - дворец достойной короля».
8.35 Д/с «Первые в мире». «Шаропоезд Яромльчука»
8.50,16.35 Х/ф «Капитан Немо»
10.15 Наблюдатель.
11.10,0.50 Д/ф «Композитор Н. Богословский».
12.30 Д/ф «Ораниенбаумские игры».
13.10 Д/ф «Его называли Папа Иоффе».
10.15 Наблюдатель.
11.10,0.50 Д/ф «Композитор Н. Богословский».
12.30 Д/ф «Ораниенбаумские игры».
13.10 Д/ф «Его называли Папа Иоффе».
13.50 Абсолютный слух.
14.30 Легендарные дружки.
15.05 Новости. Подробно.
15.20 Моя любовь - Россия! «Мир народов Крыма».
15.45 2 Верник 2.
17.45,2.05 Симфонические оркестры Европы.
19.45 Главная роль.
20.30 Спокойной ночи!
20.45 Д/ф «Земля Санникова». Есть только миг...»
21.30 Энигма.
22.10 Х/ф «Фоторобот Евы».

ПЯТНИЦА

6.35 Пешком...
7.05 Правила жизни.
7.35 Черные дыры. Белые пятна.
8.20 Д/ф «Испания. Теруэль».
8.50,16.20 Х/ф «Капитан Немо»
10.20 Х/ф «Старый наездник».
12.10 Красивая планета.
12.25 Открытая книга.
12.50 Д/ф «Диалог с легендой. Ольга Лепешинская».
13.45 Власть факта. «Становление наций Латинской Америки».
14.30 Легендарные дружки.
15.05 Письма из провинции.
15.35 Энигма. Б. Эйфман.
17.30 Симфонические оркестры Европы.
18.45 Царская ложа.
19.45 Д/ф «Принцесса оперетты. Маргарита Лаврова».
20.30 Х/ф «Трактир на Пятницкой».
22.00 Линия жизни.
23.20 Х/ф «Девушка на мотоцикле».
1.05 Д/ф «Осень - мир, полный красок».
1.55 Искатели. «Таина русской пирамиды».

СУББОТА

6.30 Юрий Визбор «Путь к небесам».
7.05 М/ф «Сказка о потеряном времени», «Маленький Рыжик».
8.05 Х/ф «Кутузов».
9.50 Д/ф «Он был Рыжов».
10.30 Д/с «Святини Кремля».
11.00 Х/ф «Трактир на Пятницкой».
12.25 Эрмитаж.
12.55 Д/ф «Осень - мир, полный красок».
13.50 Д/с «Ехал Грека...».
14.35 Международный цирковой фестиваль.
16.20,1.45 По следам тайны. «Что было до Большого взрыва?»
17.05 Х/ф «Мелодия на два голоса».
19.30 Спектакль «Солисты Москвы». «Не покидай свою планету».
21.05 Д/ф «Тонино Гуэрра. Око в детство мира».
22.00 Агора.
23.00 Клуб 37.
0.00 Х/ф «Весна».

ВОСКРЕСЕНЬЕ

6.30 М/фильмы
7.55 Х/ф «Когда мне будет 54 года»
9.25 Обыкновенный концерт с Э.Эфировым.
9.55 Мы - грамотей!
10.35 Х/ф «Весна».
12.20 Больше, чем любовь.
13.05 Письма из провинции. Озеро Светлояр.
13.35,1.30 Диалоги о животных. Зоопарк Ростова-на-Дону.
14.15 Другие Романовы. «Нокторн о любви».
14.45 Игра в бисер
15.30 Х/ф «Замороженный».
16.50 Д/с «Энциклопедия загадок». Тайна Ноева ковчега».
17.20 Д/ф «Война и мир».
18.05 Пешком...
18.35 Романтика романа.
19.30 Новости культуры.
20.10 Х/ф «Мы из джаза».
21.35 В честь Джерома Роббинса. Вечер в Парижской национальной опере.

РАДИО

ПОНЕДЕЛЬНИК

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиотамаша

ВТОРНИК

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

СРЕДА

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Встречи в студии.

ЧЕТВЕРГ

11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Время и молодежь.

ПЯТНИЦА

11.10. Вести «Дагестан»
11.25. Голос Ислама
11.45. Концерт.

СУББОТА

13.10. Итоги недели.

ВОСКРЕСЕНЬЕ

10.10. Соколенок.

Программа гъзурайди - Н.РАШИДОВА

Дин

Рабиуль авваль

Мегъамед ИБРАГЪИМОВ

18-октябрдиз мусурманрин календар-далди рабиуль авваль варз алуьнава. Ам мусурманрин календарда пуд лагъай варз я. Рабиуль аввалдин кьетленвал, сифте нубатда, адакай ибарат я хьи, и вацра Мугъаммад пайгъамбар (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) дидедиз хъана ва гъа и вацра ам рагъмет-дизни фена. Идалайни гъейри, и вацра са бязи мусурманри гъижра авуна (Меккадай Мединадиз куьч хъана).

И вацра жуьреба-жуьре ибадатрин къадар артухарунихъ еке метлеб ава. Мисал яз, гъар юкъуз Къуръан келун ва ам келзавайдахъ яб акалун, Пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) уьмуьрдин рехъ чирун, ада авур крарал, къалурай меслят-рал амал авун, жезмай къван гзаф салават келун, мукъва-къилирал къил чуьгун, диндин рекъяй таблигъат тухун, садакъаяр гун, дуьаяр авун, сивер хуьн ва икI мад. Къейдна кIанда, винидихъ тIвар къунвай крар мусурмандин тек са и вацра ваъ, амай варцарани авун хъсан я.

РИКЕЛ ХКИН, алай йисуз Махачкъалада лезги чIалал **“Мугъаммад пайгъамбардин (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) уьмуьрдин рехъ”** тIвар алай ктаб чапдай акъатнава. Ам “Лезги газетдин” редакциядай маса къачуз жеда. Къимет - 500 манат.

Играми газет келзавай стхаярни вахар! Чна кез рикIин сидкъидай чи Пайгъамбар (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) хайи варз мубаракзава. Ада къалурай рехъ давамарун гъар са мусурмандин везифа я. И рекъе чун сад хъана кIанда. Къуй Аллагъди чи гунагърилай гъил къачурай ва чун Женнет къисмет жедайбурун жергейра хъурай. Амин!

Исламдин ахлакъар ва эдебар

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъяй алим

(Эхир. Эвел - 34-35, 37-42-нумрайра)

Пехилвилдин къадагъа тир къве жуьре-ни Къуръанда гъарам авунва. Аятда лагъанва: (113-сура, 5-аят, мана): **“...Ва пехилвалзавайдан писвилеривай хъиле-вай ада пехилвалзавайла!”** (яни пехил касдиз, ада нел пехилвалзаватла, гъам Аллагъдин багъишрикай магърум хъун кIанзава).

Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) гъадисда лагъанва, (мана): **“Кез (садаз-садаз) ажугъ жемир, сада-садал пехилвалмир, сада-садаз гъиллеяр ийимир, куьне куь араяр къатмир (алакъаяр атлумир) ва куьн, эй Аллагъдин бендеяр, стхаяр хъиз хъухъ! Мусурмандин вичин мусурман стхадихъ галаз пуд йикъалай артух вахтунда хъел жедай ихтияр авач”** (Бухарий).

Мад са гъадисда лагъанва, (мана): **“Мукъаят хъухъ (яргъа хъухъ) куьн пехилвиликай, гъакъикъатда, пехилвили хъсан крар неда - цIу кIарасар ва я (кыру) векьер недайвал”** (Абу-Давуд). Мусурман кас вич пехилвиликай хуьз алахъна кIанда. Эгер адаз ажеб кар, затI акуртIа, ада лагъана кIанда: **“Ма ша Аллагъ, ля къувата шля биллягъ”** (мана): (Им Аллагъдиз кIан хъанвай кар я ва авач къуват, (къуват) анжах Аллагъдивай я). И дуьади пехилвал авуникай хуьз куьмекда.

3. Алдатмишун.
Гъадисда лагъанва, (мана): **“Ни чун алдатмишарайтIа, ам чакай туш”** (Муслим).

4. Масадаз къалурун патал кар авун (рия авун).

Са кар (Аллагъдин рекъе тавуна), инсанриз къалурун, абурун патай тарифар къазанмишун патал авун Исламди къадагъа авунва. Ахътинбуруз чIехи жаза жеда. Къуръанда лагъанва: (107-сура, 5-аят, мана): **“...Чпи (ийизвай хъсан кар) “къа-**

лурун патал” (инсанриз акун, “рия” патал) ийизвайбуруз...”.

Гъадисда лагъанва, (мана): **“Ни “рия” авуртIа, Аллагъди а касдални “рия” ийида ва ни инсанриз ван хъун (машгъур хъун) патал кар авуртIа, Аллагъди а касдални машгъурвал ийида”** (Муслим). Мад са гъадисда Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) къейднава, (мана): **“Заз виридалайни кичеди куь патахъай гъевчи ширкя”. Абуру лагъана: “Вуч я гъевчи ширк, я расулаллагъ”. Ада лагъана: “Аррия”** (Агъмад).

5. Лавгъавал, фурс хъун, жувал къару хъун, жувине кьун.

Мусурман кас и пис къилихдал мукъаят хъана кIанда. Къуръанда лагъанва: (16-сура, 23-аят, мана): **“...Гъакъикъатда, Адаз такабурулувалзавай бур (гъич) кIандач!”**.

6. Ажувал ва темпелвал.

И къве пис къилихдикай чи Пайгъамбарди (къуй Аллагъдин патай салават ва саламар хъурай вичиз) яргъаз хъун тIалабнава. Ада лагъана, (мана): **“Аллагъума инни агъузу бика миналь-гIажзи валь-касали, валь-джубни, валь-гъараму, валь-бухли”** (Бухарий). Мана: **“Я Аллагъ! За Вавай зун ажувликай, темпелвиликай, кичевликай, лап куьузъ хъунин усалвиликай ва мискъивиликай хуьнин карда куьмек тIалабзава”**.

Маса гъадисда лагъанва, (мана): **“Чалишмиш хъухъ вун ваз менфят авай кардал ва Аллагъдивай куьмек тIалаба. Ажувал ийимир вуна ва нагагъ ви къилел са кар атайтIа, “эгер за икI, акI авунайтIа, икI жедай!” луьгумир. “Къадара Аллагъу ва ма ша фагIала” лагъ.** Мана **“Аллагъди къадар-къисметнава ва Адаз Вичиз кIан хъайивал авуна!”** Гъакъикъатда, “эгер” луьгуну шейтIандин амалдиз рехъ ачухзава” (Муслим).

Чна Аллагъдивай Ада чаз хъсан ахлакъар къисметун, чун хъсан эдебар ва ахлакъар гъай ксарикай авун, чун пис ахлакъарикай хуьн ва Женнет къисметун тIалабзава. Амин!

Диндин месэлайриз талуьк суалар пайда хъайитIа, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

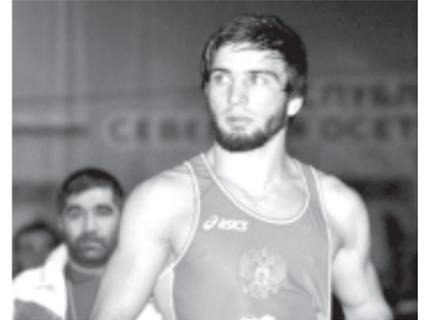
Спорт

Дагъустанви пагъливанрин рекорд

АЗАДКАЗ КЪУРШАХАР КЪУН

Чи мухбир

Дагъустандиз азадказ къуршахар къунай пагъливанар гъазурдай чад лугъун дуьшуьшдин кар туширди и мукъвара мад субут хъхъана. Виридаз малум тирвал, 16-далай 18-октябрдалди Московский областдин Наро-Фоминск шегъерда азадказ къуршахар къунай Россиядин чемпионат кьиле фена. Уьлкведин машгъур спортсменри гъасиррал чпин устадвал къалуруна. Дагъустандин хъянавай команда чемпионатда жуьреба-жуьре - 21, къилинди-ни, заланвилдин 10 категориядикай 8-дай, къизилдин медалар къазанмишуналди, 1-чкадиз лайихлу хъана. Мадни шадвилелди а кардикай хабар гуз кIанзава хьи, и зурба агалкъуник чи ватандашар тир пагъли-

дуьньядин чемпионатдин вилик кар алай акъажунар тир. ГъикI хьи, адан нетижайриз килигна, Россиядин хъянавай команда тешкилдайвал я. Идахъ галаз сад хъиз, къведай йисуз (малум тирвал, цIи кьиле тухвана кIанзавай и къугъунар коронавирусдихъ галаз алакълу яз 2021-йисал хканва) Токиода кьиле фидай Олимпиададин къугъунара иштиракун патал путевка къазанмишунал гъалтайлани, и чемпионатдихъ еке важиблудвал ава.

Россиядин чемпионатдин вири пуд юкъузни акъажунар кьиле физвай зал тамашачийрив ацIанвай. Эхиримжи юкъуз сад лагъайди яз гъасиррал Даурен Куругълиев экъечIун лазим тир. Ада финалдин къизгъин бягъсина Кеферпатан Осетия-Алания республикадай тир Артур Найфоновлахъ галаз вичин къуватар ахтармишна, 2:1 гъисабдалди гъалибвал къазанмишна. Заз са кардал фикир мадни желб ийиз кIанзава: А.Найфоновлахъ галаз Д.Куругълиев жуьреба-жуьре акъажунара икван чIавалдини са шумудра “гуьруьшмиш хъайиди” тир (гъатта алай йисан сифте къилляй хъйи Ярыгинан турнирдани). Ам себеб яз чи ватандаш къизилдин медалрикай хжатай дуьшуьшарни хъанай. ГIла лагъайтIа, Даурена адаз гъалибвал къазанмишдай са зеррени мумкинвал тунач. Эхъ, и бягъсина гъалиб хъунихъ - Артур Найфоновалай къисас вахчунихъ чи спортсмен патал еке важиблудвал авай. Гъалибвал Даурена вичин кIеви дуст, алай йисан февралдиз Таиландда авариядик акаатай спортсмен Арсен Гусбановаз бахшнава.

ванрини лайихлу пай кутуна. ИкI, **Даурен КУРУГЪЛИЕВА** 86 кг-дал къведалди заланвал авайбурун арада, вич виридалайни викегъди тирди субут авуналди, къизилдин ва **Рамазан ФЕРЗАЛИЕВА** 61 кг-дал къведалди заланвал авайбурун арада ги-мишдин медалар къазанмишна. Къуй чи къегъал пагъливанрикай дуьньядин, Олимпиададин чемпионарни хъурай! Дагъустандин хъянавай командадин зурба агалкъун республикадин Къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Сергей Меликовани тебрикна...

Къейд авун лазим я хьи, Россиядин чемпионат алай йисан декабрдиз Сербиядин меркез Белград шегъерда кьиле фидай

Майдан шад гъалара ачухна

И мукъвара Ахцегърин хуьруьн агъалийрин спортдин уьмуьрда лишанлу вакъиа хъана. Ина 1-нумрадин мектебдин патав яргъал йисарин эцигунриз элкъвенвай спортдин майдан эхирни туькъурна куьтягъна ва ам ишлемишиз вахкуниз талуькарнавай шад мярекат кьиле фена. Ана райондин кьиле авай ксари, активди, мугъманри ва хуьруьнвийри иштиракна. Идакай райондин сайтда хабар ганва.

Спорт - им сифте нубатда сагълам уьмуьр кечирмишун лагъай чIал я. Идахъ галаз сад хъиз, спортди уьмуьрда дуьз рехъ хъягъизни, вилик макъсад эцигиз ва ам къилиз акъудиз чалишмиш жезни, хъсан къилих, къайда-низам авай ксар жезни, са гафуналди, виликди финиз куьмекзава, хъсан патахъай таъсирзава. Дагъустандин спортсменрин агалкъунри жегъилрик мадни еке гъевес кутазва. Идани, вичин нубатдай яз, спортдин инфраструктурадиз талуьк месэладин важиблудвал къалурузава. И жигъетдай яз Ахцегъ районда эхиримжи 7 йисуз кардик квай вири спортшколяра цIийи къайдада туькIуьрнава. Спортдин са шумуд объект ишлемишиз вахканва.

Шад мярекатдал Ахцегъ райондин къилин заместитель Вадим Агъасиева къейд авурвал, цIийи объект ишлемишиз вахкун - им цIийи мумкинвилер ачухун лагъай чIал я.

- Спортдин ихътин объект ар ишлемишиз вахкун - жаванриз ва жегъилриз спортдал машгъул жедай хъсан мумкинвилер яратмишуни - чаз Россиядин спортда чпин тIварар таз алакълдай жегъилар майдандиз акъудиз куьмекда.

Ахцегъа ишлемишиз вахканвай майдан къве зонадиз пайнава: футболдин чIур (искусственный жуьредин чIур экъянавай ада 800 квадратный метр къазва) ва михьи гъавадал баскетбол, волейбол ва гимнастика патал майдан.

Мярекатдал “Ахцах” тIвар алай футболдин чIехибурун командадин варар хуьдайди тир Тимур Агъмадовни рахана. Ада районда футбол вилик тухун патал тешкилнавай шартIарал ва къенин юкъуз жегъилриз яратмишнавай мумкинвилерал фикир желбна. Гуьгъуьнлай рахай ксарини: - “Спортдин академия” ООО пудратчидин векил К.Мегъамедова, Ахцегъ райондин депутатрин собранидин председател А.-К. Палчаева, Ахцегърин 1-нумрадин СОШ-дин директор С.Мамаевади ва масабуруни жегъилрихъ спортдин рекъе еке агалкъунар хъун алахишна.

Мярекат муниципалитетдин культураддин управлендин артистри, А.Жалиловадин тIварунихъ галай искусствойрин школада устадвал хкажзавай ва “Жаван космонавт” аялрин бахчада тербия къачузвай аялри мадни гурлу авуна.

“Лезги газетда” диндин чIакир жезва. Гъавилий ам чиркин чIакир гадарун къадагъа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядин, алакьадин ва массовый коммуникациярин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЪИМОВ

(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЪИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН
Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ИБРАГЪИМОВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникациярин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральний къул-
лугъдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди тукьлур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур эл-
къвена вахузвач. Редакциядин макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифнавай матери-
алра гъанвай делирлин дуьзвиллин ва керчек-
виллин патяхъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 17.40

Газет "Издательство" "Лотос"

ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,

Пушкинан куьче, 6.

Тираж 5081

И лишандик квай материалар

гъакьидихъ чапзавайбуур я.

Икъван яшар хъанвайбуур келдир

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты

"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

Дербентда яшамин жезвай миграгъви руш, свас, диле,
баде, къвалин кайвани

Айнара Мердалиевна НУРАГЪМЕДОВАДИЗ:

Риклик квай къван экъу,
михъи мурадар,
Ви вилик къвез, артух
хъурай харада!
Берекатар бул яз ачух
суфрадал,
Шейтанини шер тахъурай
куь къарада!
Шадар ийиз веледрини
эвлери,
Вафалувал хъурай хурун
некъедиз!
Хатур хадай кар тахъурай
цуькведин!
Мани хъурай дидедин гаф
эбеди!..

ВИ ЮБИЛЕЙ ТЕБРИКЗАВАЙ ДИДЕ, БУБА,
ИТИМ, КЪАРИ, СТХАЯРНИ РУХВАЯР, СУСАР, ГУЪВЕЛ ХЪУЛАР,
ВАХНИ РУШ, БАГЪРИЯР, ВИРИ МУКЪВА-КЪИЛИЯР...

Къурагъ райондин Аладаш хуьруьн
ФАП-дин заведующий
Жамиля Гъажимурадовна ЭМИРБЕГОВАДИЗ:

Азардикай хуьн паталди
Чаз са духтур герек хъанай.
Сад Аллагъдин къадардалди
Къекай еке куьмек хъанай.
Сагъар хъийиз начагъ

инсан,
Квез гъич къусни хъанач
залан.

Яна рапар, гана дарман -
Азарлуди сагъ хъуьуна.
Азиз духтур, риклиз чими,
Куь уьмуьр гад, гатфар

хъурай!
Къисмет хъуй квез бахтар
вири,

Къилел ракъин нурад
хъурай!

КВЕЗ ХАЙИ ЮГЪ РИКИН СИДКЪИДАЙ МУБАРАКЗАВАЙ-
БУР КУЪ ГЪИЛЕРИКАЙ КУЪМЕК ХЪАЙИ ИНСАНАР Я.

Мезелияр

Нурудин НАСРУЛЛАЕВ

Сад лагъай классда келзавай
Гъайваз, гъад юкъуз будадихъ
галаз сейрангагъда авайла, абур-
ал Селим муаллим гъалтна.
Жузунар-качзунар хъана, буда-
ди къил агъузна хъиз лугъузава:

- Я хва, вуна муаллимдиз са-
лам вучиз гузвач?

- Йу-у! Къе вахаднуй я къван!
- мягътел хъана, жаваб гана
аялди.

* * *

Гъикъ ятани сев хиялрик акат-
зава: "Яраб и гъайванрик садак-
ни къ тийиз, ибурун язухар чу-
гуртла гъикъ жедатла?" Гъа ихътин
регъимлу хиялдик кваз садла-
гъана адан къилиз яна:

"Ваъ-ваъ! Акъ хъайитла, къуь-
рени кваз къур геляда ман захъ!"

Четин кроссворд

Гъар са клеткада къве гъарф кхъин лазим я

Тукълурайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

1. Чан-рик, хушвал ийидай. 2. Плу-
заррин сесер. 3. Пак чкайриз фин.
4. Юкъуз рагъ, йифизи... 5. Афри-
када са гъукумат. 6. Рушан
тйвар. 7. Вирана, члурт.
8. Чижрен, хузран
гапур. 9. Чув-
х у н а р
(урус-
рин, лапагрин келледал жеда. 18. Писатель
Айтматован тйвар. 19. Дагъустанда ГЭС
авай са хуьр. 20. Яд цадай къаб
(урус гаф). 21. Урусрин тйвар-
ван авай манияр лугъу-
дай артистка. 22.
Хуьруьн майи-
шатдин са
пеше.

23. Ин-
сандин дая-
хар, аманевияр.
24. Душман (урус
гаф). 25. Яд цадай къаб.
26. Недай хуьрек. 27. Маларин
ем. 28. Коми Республикада шегъ-
ер. 29. Куьгъне заманайра дишегълий-
ри юкъва твадай гиммишар алай чул.

ДАЛ-
ДИ). 10. Арза-
дин иеси. 11. Къи-
зилюрт районда са
хуьр. 12. Эрменистандин
чилел арадал атай къадим гъу-
кумат. 13. Вичикай са затъ гъазурдай
тйебиатдин мал. 14. Къарпузар. 15. Шаир-
ди кхъей шей. 16. Къушари хада. 17. Мала-

2021-йис патал

Лезги газет

КХЪИХЪ!

ИНДЕКСАР:

йисанди - 63249

6 вацранди - 51313

газетдин къимет почтарин
отделенийрай:

йиса - 977 манатни 41 кепек
6 вацра - 488 манатни 70 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

йиса - 912 манатни 02 кепек
6 вацра - 456 манатни 00 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

йиса - 456 манат
6 вацра - 228 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин"
киоскра, сайтда (www.dagestan.press.) ва гъакъин Махачкъа-
лада, Промшоссе куьчедин 10 "а"-нумрадин дараматда,
кхъиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай чпи хутахдайбуур:

йиса - 325 манат
6 вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет кхъинин патяхъай суалар пайда хъайитла,
экуьнин сятдин 9-далай нянин сятдин 6-далди и нумра-
диз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

Дербентдикай фильм

Шагъисмаил
ГЪАЖИМИРЗОЕВ

Мукъвара Дербентдин педкол-
леджда тешкилай "Россиядин
къуват - халкъарин садвиле"
мярекатдин сергъятра аваз жур-
налист, сценарист, режиссер
Сурхай Гуьлбалаевич Сеида-
лиеван "Оборона Дербента" до-
кументальный фильмдин пре-
зентация киле фена.

Ам 1999-йисан вакъийриз
талукъарнавайди я. Фильмдиз
килигдайла гъуьгъуьни адан
авторди хейлин суалриз жава-
бар гана. Ахпа и мярекатдиз
теклифнавай мугъманар: об-
щественностдин ва государст-
водин деятель, 1999-йисуз
шегъердин администрациядин
кхиле хъайи Николай Алчиев,
"Дагюгстрой" ОАО-дин гене-
ральный директор Гъажи Жаб-
раилов, Къилепатан террито-
риядин округда авай РД-дин

Муфтиятдин просвещенидин
отделдин регъбер Агъмад Гъа-
жи Бабаев, чувудрин "Келе-Ну-
маз" ибадатханадин правлени-
дин секретарь Петр Малинский,
Дербент шегъердин админист-
рациядин культурадин, спорт-
дин, жегилприн сиясатдин ва ту-
ризмдин управленидин началь-
ник Самила Нажафова рахана.
Абуру документальный
фильмдихъ жегъилар ватанпе-
ресвиллин руьгъдаллаз тербия-
ламышунин карда еке метлеб
авайди къейдна.

Фильмдиз килигиз Дербент-
дин ракъун рекъерин колледж-
да келзавайбуруз ва Дербент
шегъердин кадетрин корпусдин
тербиячийризни теклифнавай.

Къейдна клада хъи, 2016-
йисуз уьлкведа малумарай Ки-
нодин йисуз "Оборона Дербен-
та" фильм Вирироссиядин теле-
докфильмайрин III дережадин
дипломдиз лайихлу хъанай.

Покупаем облепиху (на вет-
ках, не ободранную). Обра-
щаться по телефону:
8-928-250-70-08

"ЛГ"-дин 42-нумрадиз
акъатай кроссворддин
жавабар:

ДУЪЗ ЦАРАРА: 1. Тахсара. 4. Та-
кабур. 9. Ризкъи. 10. Верем. 11. Ярум-
чух. 12. Харат. 14. Алава. 16. Иситла.
18. Килиса. 19. Батрак. 23. Фалчи. 24.
Багъри. 27. Шторм. 29. Фитне. 30. Ху-
зар. 31. Карта. 32. Рулетка. 33. Се-
ледка.

ТИК ЦАРАРА: 1. Терехуьл. 2. "Ха-
зар". 3. Азият. 5. Кавха. 6. Бурма. 7.
Рюмкаяр. 8. Чимчир. 13. Амалдар.
15. Лауреат. 16. Инсаф. 17. Арачи.
20. Бубухар. 21. Яланчи. 22. Къумпа-
ра. 25. Гъезел. 26. Ифрат. 27. Шикил.
28. Отряд.